T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

AKADEMİSYENLERİN VE ÖĞRENCİLERİN GÖZÜNDEN ÜNİVERSİTELERDEKİ HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ: ROMANYA VE TÜRKİYE EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlkin Esen YILDIRIM

Ankara - 2015

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

AKADEMİSYENLERİN VE ÖĞRENCİLERİN GÖZÜNDEN ÜNİVERSİTELERDEKİ HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ: ROMANYA VE TÜRKİYE EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlkin Esen YILDIRIM

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Sema YILDIRIM BECERİKLİ

Ankara - 2015

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

AKADEMİSYENLERİN VE ÖĞRENCİLERİN GÖZÜNDEN ÜNİVERSİTELERDEKİ HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ: ROMANYA VE TÜRKİYE EĞİTİM SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sema YILDIRIM BECERİKLİ

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı
İmzası

……..

……..

……..

Tez Sınavı Tarihi…….

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

İlkin Esen Yıldırım

İmzası

……

TEŞEKKÜR

Kimsenin kolay olduğunu iddia edemeyeceği bir tez sürecinin sonuna gelmiş olmanın verdiği ufak rahatlığa kendimi kaptırmak üzere iken yolun henüz başında olduğumu hatırlayıp kendime gelmemi sağlayan ve ömrüm boyunca tüm meşakkatine rağmen büyük bir zevkle ve gururla yapacağım mesleğime ve onun sunduğu olanaklara sonsuz teşekkür ederim. Araştırmam esnasında hayatımda ne kadar çok değerli insan olduğunu fark ettim ve birçok değerli insanı daha hayatıma katmış oldum. Öncelikle bu fırsatı bana sunan danışman hocam Prof. Dr. Sema Yıldırım Becerikli'ye sonsuz teşekkürler. Romanya - Türkiye hattında gidip gelirken kimi zaman vaktin uygunsuzluğuna kimi zaman ise sık sık verdiğim rahatsızlığa karşı gösterdiği sabrı ümit ediyorum ki bana da örnek olur. Diğer bir büyük teşekkürü ise Romanya'daki danışman hocam Prof. Dr. Delia Cristina (Balaban) Bălaş'a borçluyum. Aynı sabrı ve ilgiyi bende hiç esirgemeyen değerli hocam araştırmam sırasında görüşmeler yapacağım hocalar için bireysel bağlantılarını kullanmaktan imtina etmemiş aynı zamanda düzenlenen akademik faaliyetlerden haberdar ederek, katılım sağlamama önayak olmuştur. Başım sıkıştığı anda sorgusuz kapılarını çalabildiğim meslektaşlarım Julia Szambolics ve Osman Çalışkan'a destekleri için çok teşekkür ederim. Bu süreçte hayatımıza giren Bahar'a hoşgeldin diyerek annesi hocam, meslektaşım, arkadaşım hatta hepsinden de fazlası olan Nilüfer Pınar Kılıç'ın ilgisini ve zamanını gasp ettiğim için özürlerimi bildiririm ve taze anneye verdiği her türlü destek için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Yaptığım yolculuklar sırasında, uzunca bir süre evimden uzak kalmama rağmen maddi ve manevi her zaman yanımda olan ve desteklerini hep arkamda hissettiğim babam İsa Yıldırım, annem Şenay Yıldırım ve biricik kardeşim Duygu Dilaram'a sonsuz teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

KISALTMALAR ..... **vi**

TABLO LİSTESİ ..... **viii**

ŞEKİL LİSTESİ ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ROMANYA VE TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

A. Halkla İlişkiler Üzerine 16

B. Romanya'nın Ülke Yapısı ve Romanya'da Halkla İlişkiler 27

C. Türkiye'nin Ülke Yapısı ve Türkiye'de Halkla İlişkiler 39

İKİNCİ BÖLÜM

II. TÜRKİYE VE ROMANYA'DA HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ

A. Halkla İlişkiler Eğitimi 45

B. Romanya'da Halkla İlişkiler Eğitimi 54

C. Türkiye'de Halkla İlişkiler Eğitimi 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. TÜRKİYE VE ROMANYA'DA HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

A. Öğretim Elemanlarıyla Yapılan Görüşmelerde Alınan Yanıtların Temalara Göre Analizleri 60

1. Halkla İlişkilerin Dünü, Bugünü ve Yarınına İlişkin Değerlendirmeler 60

2. Halkla İlişkiler Alanında Etkilenilen Görüş ve Sistemler 66

3. Alana Dair Verilen Eğitimin Değerlendirilmesi 67

4. Öğrencilerin Geleceğe Hazırlanmasına Yönelik Görüşler 71

B. Öğrencilerle Yapılan Görüşmelerde Alınan Yanıtların Temalara Göre Analizleri 74

1. Öğrencilerin Halkla İlişkilerin Konumuna İlişkin Değerlendirmeleri 74

2. Halkla İlişkiler Alanında Kendilerini Konumlandırma Biçimleri 83

3. Akademik Eğitimin Etkisi 91

SONUÇ 100

KAYNAKÇA 109

ÖZET 117

ABSTRACT 119

EKLER 121

EK1: 121

Ek2: 125

KISALTMALAR

A	Akademisyen
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ARRP	Romanya Halkla İlişkiler Profesyonelleri Derneği
Bkz.	Bakınız
CPRE	The Consortium for Policy Research in Education
D	Derinlemesine Görüşme
E	Erkek Akademisyen ya da Erkek Öğrenci
HİT	Halkla İlişkiler ve Tanıtım
IPRA	International Public Relations Association
K	Kadın Akademisyen ya da Kadın Öğrenci
L	Lisans Öğrencisi
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
MEHTAP	Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (North Atlantic Treaty Organisation)
O	Odak Grup
Ö	Öğrenci
ÖYP	Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı

ÖSYM	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Kurumu
PRSA	Public Relations Society of America
RTS	Radyo Televizyon ve Sinema
S.	Soru
s	Sayfa
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TRT	Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
YL	Yüksek Lisans Öğrencisi
YÖK	Yüksek Öğrenim Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Halkla İlişkilerin Gelişim Sürecinde Yaşanan Eğilimler..... 20

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Eğitim Çarkı (The Wheel of Education) 23
Şekil 2: Romanya Halkla İlişkiler Tarihinin Geçirdiği Aşamalar 33

GİRİŞ

Halkla ilişkilerin terim olarak ABD (Amerika Birleşik Devletleri) Başkanı Jefferson tarafından ilk kez kullanıldığı 1807 senesinden günümüze kadar dönüşüme uğradığı ve hala tek bir anlam üzerinde uzlaşılmadığından hareketle (Tanasescu vd. 2010) halkla ilişkiler alanı, disiplinlerarası bir alan olma özelliğini günümüzde de muhafaza etmektedir. İletişim alanı başta olmak üzere birçok kaynaktan beslenen halkla ilişkiler alanı iki asrı geçen mevcudiyeti ile birlikte her geçen gün yenilenmiştir ve diğer disiplin ve bilim dallarıyla kesişen bir yapıya kavuşmuştur (Becerikli, 2008:13). Alana dair yapılan bilimsel çalışmalar yirminci yüzyıl itibariyle dikkat çekici hale gelmiş ve artmışsa da bu faaliyetlerin köklerinin insanoğlunun iletişim kurmaya başladığı eski tarihi çağlara kadar uzandığını düşünen çalışmalar da mevcuttur (Tanasescu vd. 2010: 334). Dünyada gelişen olaylar ve durumlar karşısında bireylerin fikirleri ve aktivitelerine atfedilen önemin arttığı kabul edildiğinde, bu aktivite ve fikirlerin doğru mecrada ilerleyebilmesi için halkla ilişkilerin yol göstericiliğine ihtiyaç duyulacağı gerçeği göz ardı edilemez. Bu kabuller eşliğinde halkla ilişkiler alanının dinamizmini bir tarafı ile de bireyin enerjisinden aldığı söylenebilir.

Halkla ilişkiler alanının uğraş olmaktan çıkıp bir meslek haline dönüşmesi sürecinde, alanda verilen eğitim bu dönüşüme ciddi katkıda bulunmuştur. Bir alanın meslekleşmesi, ardından gelen profesyonelleşme süreci, ilgili alana dair verilen eğitimin kalitesi ile paralel bir seyir izler. Eğitimin kalitesi arttıkça ve önemi üzerine düşünceler gelişmeye başladıkça sektörde yetişen eleman sayısı yalnızca nicel olarak değil aynı zamanda nitel olarak de artacaktır. Bu nedenden ötürü, çalışmada halkla

ilişkiler eğitimi ele alınacak ve Romanya ve Türkiye açısından alana dair verilen eğitimin benzerlik ve farklılıkları incelenerek, beklentiler ve daha iyi bir eğitim için çözüm önerileri tartışılacaktır. Zira eğitim yalnızca sektöre kalifiye eleman yetiştirmekle kalmaz aynı zamanda teorik ve pratikte kuramlar ve uygulamalar üreterek sektörün gelişmesine de katkıda bulunur. Öte yandan yalnızca sektöre eleman yetiştirmek değil, alanın gelişmesine katkıda bulunabilecek bilim insanlarının yetişmesinde de eğitimin katkısı göz ardı edilemez.

Çalışmaya konu olarak seçilen iki ülke, kültürel anlamda birbirleri ile benzerlikler gösteren iki ülkedir. Romanya halkının aile olgusuna bakışı, ekonomik anlamda hala gelişmeye çalışan bir ekonomisinin olması, yarı muhafazakâr olarak tanımlanabilecek hayat tarzları ile Avrupa ülkeleri içerisinde Türkiye halkının yaşayışına benzer bir portre çizmektedir. Bir doğu bloku ülkesi olan Romanya, Çavuşesku yönetimi altında yirmi dört yıl hayatta kalabilme mücadelesi vermiştir. Bu dönemde medyadan-ekonomiye, eğitimden-sosyal hayata kadar birçok anlamda kısıtlamalarla karşı karşıya olan Rumen halkı, Çavuşesku döneminin sona erdiği 1989 yılından sonra toparlanmaya başlamıştır. Çalışmada Romanya ile Türkiye'deki halkla ilişkiler eğitiminin karşılaştırılmasının sebebi, her iki ülkede de alana dair verilen eğitimin geçmişinin yakın tarihler olmasıdır. Böylece ülkelerin alanda yaşanan gelişmelere nasıl ayak uydurdukları, hangi akımın eğitimde onlara kaynaklık ettiği gibi sorular paralel şekilde incelenebilme olanağı bulacaktır.

Çalışmanın konusu halkla ilişkiler eğitimi olduğu için çalışma boyunca ülkelerdeki ilk halkla ilişkiler uygulamaları göz ardı edilerek, alanda akademik çalışmaların başladığı dönemler incelenmiştir. Türkiye'de üç şehir üzerinden seçilen

beş üniversite ile Romanya'da beş ildeki beş üniversite üzerinden çalışmalar yürütülmüştür. Öğrenciler ile odak grup görüşmeleri, öğretim elemanları ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Üniversitelerin ders programları incelenmiş, derslerin içeriklerinde teorik ve pratik dağılımlarına bakılmıştır.

Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde *halkla ilişkiler* kavram olarak ele alınmış ve kavramın gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Aynı zamanda Romanya ve Türkiye'deki halkla ilişkiler geçmişinden de ayrı başlıklar altında bahsedilmiştir. İkinci bölümde iki ülkede alana dair verilen eğitimin geçmişinden bahsedilerek gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde ise yapılan görüşmeler değerlendirilmiş ve eğitime yön veren egemen görüşün ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tezin temel amacı; Türkiye ve Romanya'daki halkla ilişkiler eğitiminin geçmişini incelemek, mevcut durumu hakkında bilgi sahibi olmak ve iki ülke arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyarak uygulamadaki olumlu ve olumsuz yönleri tartışmaktır. Bununla birlikte her iki ülkede eğitim alanı ve sektör arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak var olan eğitim biçiminin sektöre bakış açısı tespit edilmek istenmiştir. Böylece halkla ilişkiler alanında verilen eğitimin eleştirel bakış açısı, etik kodlar vs. gibi yönelimleri olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Eğitimin ana konu olarak seçilmesindeki amaç; küresel anlamda yaşanan her türlü gelişmeden ilk olarak etkilenecek alanlardan birisinin eğitim olmasıdır. Zira toplumsal gelişimi destekleyen unsurlardan birisi eğitim olmakla birlikte aynı zamanda toplumsal gelişimden ilk etkilenecek olan alan da eğitim alanıdır. Bu döngü içerisinde halkla ilişkiler eğitimi nerede yer almaktadır ve gelişmeleri ne kadar

etkileyebilmekte ve gelişmelerden ne kadar etkilenmektedir, soruları çalışmanın bütünün kapsayan araştırma sorularıdır.

Akademik anlamda bir alana dair oluşmuş bilinç ve o alanı algılama şekli, alanın eğitimini de paralel bir şekilde etkileyecektir. Kabul edilen görüşler ve kuramlar eğitim politikalarının oluşturulmasında öncülük edecek, eğitim uygulamaları bu ideoloji çerçevesinde şekillenecektir. Hazırlanan ders programları ilgili alana olan bakış açısının bir yansımasını oluşturacaktır. Üstelik bir tarafı ile sektörle birebir bağlantısı olan halkla ilişkiler alanının, sektör tarafından desteklenmesi halinde eğitim politikalarının da aynı yönde bir yol izleyeceği gerçeği kaçınılmazdır. Bu durumun olumlu ya da olumsuz olduğu ise tartışmalıdır. Liberal görüşün hâkim olduğu üniversitelerde sektör ile kurulan bağlar ve sektörün eğitimi yönlendirmesi olumsuz bir durum olarak algılanmaz iken eleştirel görüşün hâkim olduğu üniversitelerde öğretim elemanları sektörün eğitimi yönlendirmesine karşı çıkmaktadırlar.

Çalışmanın konusunu oluşturan halkla ilişkiler eğitimi incelenirken üniversitelerin ders programlarındaki teorik ve pratik içerikli dersler tespit edilerek öğrencilerin uzmanlaşmaları anlamında eğitim politikalarının onlara ne ölçüde destek olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bir alanın meslekleşebilmesi yönünde en önemli faktörlerden birisi alana dair verilen eğitimdir. Söz konusu alanı kapsayan bir eğitim politikası ve uygulaması mevcut ise meslekleşme olgusundan söz edilebilmektedir. Dünya tarihinde ABD (Amerika Birleşik Devletleri) menşeili olarak kabul edilen halkla ilişkiler uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte günümüzde anlamının hala tam olarak anlaşılamadığı ülkeler mevcuttur. Bu ülkelerden ikisi olan Romanya ve

Türkiye çalışmaya konu edilmiştir. Amaç eğitim anlamında benzer ve yakın geçmişe sahip iki ülkedeki halkla ilişkiler anlayışını kavrayabilmek ve bu doğrultuda verilen eğitimin yönelimlerini ve sorunlarını incelemektir.

Çalışmanın temel amaçları, Romanya ve Türkiye'deki halkla ilişkiler eğitiminin benzerlik ve farklılıklarını tespit etmek, çalışma kapsamındaki üniversitelerin ders programlarının teorik ve pratik içerikli ders dağılımlarını incelemek, öğretim elemanlarının halkla ilişkiler eğitimi konusundaki fikirlerini tespit etmek, halkla ilişkiler bölümü öğrencilerinin halkla ilişkiler eğitimine bakış açılarını inceleyerek farklı veya ortak görüşleri tespit etmek, öğrencilerin aldıkları eğitimden memnun olup olmadıklarını belirlemek olarak tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde halkla ilişkiler eğitimini konu alan farklı araştırmaların bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmalar ülkelerin halkla ilişkiler eğitimlerinde ders programlarının incelenmesine yöneliktir [1]. Yapılan araştırmalar neticesinde görülmüştür ki, Romanya - Türkiye halkla ilişkiler lisans eğitimini konu edinen karşılaştırmalı bir çalışma mevcut değildir. Bu anlamda çalışmanın literatüre katkı yapacağı düşünülmektedir.

Çalışmada araştırma soruları şu şekilde saptanmıştır:

- Halkla ilişkiler bölümünde eğitim gören öğrencilerin aldıkları eğitim ile ilgili düşünceleri nelerdir?

[1] Yapılan çalışmalara örnek olarak; Erendağ, F., (2004**). "Halkla İlişkiler Eğitimi: "Türkiye ve ABD'deki Lisans Düzeyi Halkla İlişkiler Müfredat Programlarının Karşılaştırılması"",** Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi ve Gülsünler, M.E., (2008). **"Türkiye ve Almanya'daki Halkla İlişkiler Eğitiminin Karşılaştırılması Ve Türkiye için Yeni Bir Model Önerisi"**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

- Halkla ilişkiler bölümünde eğitim gören öğrencilerin mevcut ders programları ile ilgili görüşleri nelerdir?

- Halkla ilişkiler bölümlerine ait müfredatlarda teorik ve pratik ders dağılımı nasıldır?

- Halkla ilişkiler bölümünde ders veren öğretim elemanlarının halkla ilişkiler eğitimi ile ilgili düşünceleri nelerdir?

Bu tezin temel varsayımı; Türkiye ve Romanya'da halkla ilişkiler alanının akademik ve mesleki anlamda gelişiminin iki ülkenin de ekonomik gelişmesine paralel biçimde seyretmesidir. Çünkü gelişen ekonomiler, gerek kamusal gerek özel sektör alanlarında kendilerini uluslararası ve yerel anlamlarda tanıtacak mecralara ihtiyaç duyarlar. Bu anlamda, kamuoyunu etkileme ve ondan etkilenme süreci olarak halkla ilişkiler kendine önemli bir görev alanı bulmaktadır (Mıhçıoğlu, 1986). Bu amacı gerçekleştirebilecek profesyoneller ise halkla ilişkiler alanında yetişmiş ve yetişmekte olan bireylerdir.

Bu bağlamda çalışmanın alt varsayımları şunlardır;

- Alanın gelişmesiyle birlikte her iki ülkede halkla ilişkiler eğitimi gelişmiştir.

- Her iki ülkede halkla ilişkiler eğitimi ağırlıklı olarak sektöre yönelik eğitim vermektedir.

- İki ülkede de Amerikan kökenli halkla ilişkiler eğitimi verilmekte ve kültürel özellikler göz ardı edilmektedir.

- İki ülkedeki öğrenciler uygulamalı eğitimi teorik eğitime tercih etmektedirler.

Araştırma yöntemi olarak; çalışmada öncelikle literatür taraması (basılı ve online) gerçekleştirilmiş, saha çalışması kapsamında derinlemesine görüşme ve odak grup çalışması uygulanmıştır. Araştırma soruları üzerinden yapılan araştırma ve analizler için İngilizce, Rumence ve Türkçe yazılı metinlerden faydalanılmıştır. Metinlere kitaplar, dergiler, internet sitelerinden ulaşılmıştır. Ankara'da ve Cluj-Napoca'da bulunan üniversitelere ait kütüphaneler ile şehirlerin halk kütüphanelerinde bulunan kitaplar ve akademik dergilerden faydalanılarak, yine aynı zamanda okulların ders içerikleri ve müfredatları taranarak bilgi tabanı oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu bilgi tabanına, araştırma sorularına yanıt bulmaya yönelik hazırlanan derinlemesine görüşme soruları ve odak grup soruları kılavuzluğunda yapılan görüşmelerin analizleri de eklenmiştir. Eğitim kurumlarında eğitim veren bireyler ile daha samimi ve açık cevaplar alınabileceğinden hareketle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda verilen cevapların, yeni sorular sorularak çalışmanın derinliğinin artmasına katkıda bulunabileceği de göz önünde bulundurularak bu yöntemin çalışmaya en uygun yöntem olacağına karar verilmiştir. Alanda eğitim gören çeşitli sınıf düzeyleri ile eğitimin çeşitli aşamalarındaki (lisans ve yüksek lisans) öğrenci gruplarından oluşan odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ile yapılan görüşmelerde bu yöntemin kullanılmasının amacı, tartışmaların etkileşimli şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır.

Çalışmanın yöntemi olarak derinlemesine görüşme ve odak grup görüşmesinin seçilmesinin gerekçelendirilebilmesi için her iki veri toplama

tekniğinin olanakları üzerinde durmak gerekmektedir. Uluslararası karşılaştırmalı analizlerde gerçek bilgiye ulaşabilmek açısından bireylerin fikirlerini tam bir şekilde öğrenebilmek çok önemlidir. Bu amaçla öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme, bir durum ya da soruna ışık tutacak olan bilgili ve deneyimli bireylerle gerçekleştirilir. *Derinlemesine mülakat zengin detayların elde edilmesini ve mülakat yapılan bireyin herhangi bir şeyle ilgili gerçek düşüncelerini anlamamızı sağlar (Becerikli, 2008:217).* Ancak bu yöntem aynı zamanda maliyet ve zaman sorunu gibi dezavantajlar da taşımaktadır. Görüşmeleri yapabilmek için kişinin bulunduğu yere gitmek gerekebilmektedir. Mekân derinlemesine görüşme için önemlidir. Görüşme yeri olarak kişinin kendisini rahat hissedeceği bir yeri seçmek önemlidir. Diğer önemli konu analiz aşamasıdır. Görüşmeci kabul ediyorsa görüşme kayıt edilir, etmiyorsa not tutmak gerekir. Tüm bunların sonunda elde edilen bilgiler analiz edilir.

Odak grup görüşmelerinde araştırmacının, katılımcıları bir yere davet etmesi ya da onlar için uygun olan bir yerde toplantıyı gerçekleştirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, derinlemesine görüşmede olduğu gibi odak grup görüşmesinin de zaman ve maliyet kısıtı gibi dezavantajları mevcuttur. Ancak bu yöntemler ile gerçekleştirilen araştırmalar nitelik yönünden sağlam bir karakter taşımaktadır.

Araştırmanın kapsamı ve sınırlılıklarına gelindiğinde; çalışma Romanya ve Türkiye'den seçilen beşer üniversite olmak üzere toplamda on üniversite ile sınırlandırılmıştır. Türkiye'den İstanbul, İzmir ve Ankara'dan seçilen devlet üniversiteleri ile Romanya'dan Bükreş, Cluj-Napoca, İaş, Timioara, Sibiu'dan seçilen devlet üniversiteleriyle çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Ekonomik sınırlılıklar ve

zaman kısıtı sebebiyle üniversitelerin hepsinde öğrenciler ile odak grup görüşmeleri yapılamamıştır. Türkiye'de Marmara (İstanbul), Ankara ve Gazi (Ankara) üniversitelerinde, Romanya'da Babeş Bolyai (Cluj-Napoca) ve Lucian Blaga (Sibiu) üniversitelerindeki öğrencilerle odak grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca çalışma dâhilindeki on üniversitenin her birinden öğretim elemanları ile görüşmeler yapılmıştır.

Üniversitelerde eğitim veren öğretim üyeleri ile yüz-yüze ve çevrimiçi sesli-görüntülü iletişim yöntemleri ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş, *canlı* görüşme olanağı bulunmayan akademisyenlere elektronik posta aracılığı ile sorular gönderilmiş olup cevapları yine elektronik posta üzerinden alınarak analiz yapılmıştır. Araştırma elektronik posta ile gerçekleştirilen çevrimiçi görüşme yönteminin dezavantajlı yönlerini taşımaktadır.

Çalışmanın evrenini Türkiye ve Romanya'da bulunan ve halkla ilişkiler eğitimi veren fakülteler oluşturmaktadır. Bu evrenden amaçlı örnekleme yöntemiyle Türkiye'den ve Romanya'dan beşer devlet üniversitesi seçilmiştir. Türkiye ve Romanya'da seçilen üniversiteler, alana dair eğitimin verildiği en eski ve köklü üniversiteler arasında bulundukları için seçilmişlerdir. Böylece araştırmanın konusu olan eğitim hakkında daha derin bilgiler ve tecrübelerden faydalanılması amaçlanmıştır. Türkiye'den Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Ege Üniversitesi, Romanya'dan Babeş-Bolyai Üniversitesi, Bükreş Üniversitesi, Alexandru Ioan Cuza Üniversitesi, Lucian Blaga Üniversitesi ve Timişoara Batı Üniversitesi araştırmaya dâhil edilmiştir.

Üniversitelerde eğitim veren öğretim elemanları ile birebir görüşme olanağı olanlarla görüşmeler yapılmış, bunun için iki ülkede şehirlerarası seyahat edilmiştir. Birebir görüşme yapılması zaman ve maliyet kısıtı sebebiyle olanaklı olmayan akademisyenlerle video görüşme programı üzerinden görüşmeler yapılmış ya da sorular elektronik posta ile gönderilmiş ve cevapları analize dâhil edilmiştir. Her bir üniversitede en az iki en fazla altı öğretim elemanı ile görüşme yapılmıştır[2]. Üniversiteler içerisinde, odak grup görüşmesi sağlama olanağı olan okullarda, lisans öğrencileri ile yüksek lisans öğrencileri görüşmelere dâhil edilmiştir. Görüşmeler en az altı en fazla oniki öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Öğrencilere aldıkları eğitim hakkında sorular sorulmuş böylelikle öğrencilerin görüşleri ve önerilerinin öğrenilmesi amaçlanmıştır[3]. Aynı zamanda araştırmaya dâhil edilen üniversitelerin 2014 - 2015 ders programları ve içerikleri de araştırmanın kapsamına alınmıştır. Söz konusu enformasyon, üniversitelerin web sitelerinden ya da öğrenci işlerinden temin edilen müfredat dökümanları incelenerek elde edilmiştir. Bu veriler okulların hangi yönelimlerden etkilendiğini tespit edebilmek amacı ile kullanılmıştır.

Çalışmanın konusunu oluşturan halkla ilişkiler eğitimine dair veriler alan araştırması yapılarak toplanmıştır. Araştırmaya dâhil edilen üniversitelerin öğretim elemanları ile yüz yüze ve görüntülü arama programları üzerinden derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğretim elemanlarına ülkelerinde halkla ilişkiler geçmişi hakkında, mevcut eğitim sistemi hakkında ve beklentileri, önerileri hakkında sorular sorulmuştur. Görüntülü görüşme sağlanamayan akademisyenlere elektronik mail vasıtasıyla aynı sorular gönderilmiş ve yazılı cevapları alınmıştır.

[2] Öğretim elemanlarına yöneltilen Türkçe ve İngilizce sorular için Bkz. Ek1.
[3] Öğrencilere yöneltilen Türkçe ve İngilizce sorular için Bkz. Ek2.

Çalışma kapsamında değerlendirilen bir diğer veri olan öğrencilerin bakış açıları, yapılan odak grup görüşmeleri ile temin edilmiştir. Öğrenim gördükleri fakültelerde görüşmeler yapılan öğrencilerden okulları, ders müfredatları, alanın geleceği hakkındaki görüşleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin eğitim düzeyleri lisans, yüksek lisans olarak çeşitlenmektedir. Her bir odak grup görüşmesinde, fakültede eğitimi verilmesi şartı dâhilinde, her eğitim düzeyinden gönüllü öğrenciler bulunmuştur. Çalışmada grup tartışmaları sayesinde görüşler ve düşüncelerin daha kolay paylaşıldığı göz önüne alınarak öğrenciler üzerinde yapılan araştırma için odak grup yöntemi seçilmiştir. Amaç katılımcıların isteklerini, görüşlerini, beklentilerini paylaşmaları için teşvik edici bir ortam sağlayabilmektir.

Her iki ülkede eşzamanlı şekilde yürütülmeye çalışılan çalışmalar için Türkiye ve Romanya arasında seyahat edilmiştir. Mevcut veriler 2014 - 2015 eğitim dönemini kapsamaktadır. Yapılan çalışmalara destek olması amacı ile üniversitelerin web sitelerinden faydalanılmış, okulların misyon ve vizyonları incelenmiştir. Gerekli belgelerin temini için okul personellerinden yardım alınmıştır. Aynı zamanda Ankara ve Cluj-Napoca'daki üniversitelerin kütüphanelerinde kaynak taraması yapılarak konuya ilişkin kaynaklar temin edilmiştir.

Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde de, öğrencilerle yapılan odak grup görüşmelerinde de betimsel yöntem kullanılmış olup, analiz aşamasında değerlendirmeler ayrı ayrı yapılmıştır.

Çalışma neticesinde elde edilen veriler belli temalar altında organize edilmiştir. Öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri ayrı kategorilerde değerlendirilmiş olup bu iki görüş grubu farklı temalar altında organize edilmiştir. Öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde kullanılan temaların ilki, *Halkla ilişkilerin dünü, bugünü ve yarınına ilişkin değerlendirmeler*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için akademisyenlere, ülkenin halkla ilişkiler geçmişinin ne zamana dayandığını düşündüklerine sorulmuştur (Bkz. Ek1, S.2). Böylece alanın geçmişine dair bilgi edinilmesi amaçlanmıştır. Bugün hakkında bilgi edinebilmek için, alanın avantaj ve dezavantaj olarak gördükleri yönleri ile araştırmacıların kendi teorik altyapılarını kurup kuramadıklarına dair ne düşündükleri öğrenilmeye çalışılmıştır (Bkz. Ek1, S.19 ve 22) . Gelecekten beklentilerinin ne oldukları sorularak alanın yarınına dair bilgi edinilmesi amaçlanmıştır (Bkz. Ek1, S.23). Kullanılan ikinci tema, *Halkla ilişkiler alanında etkilenilen görüş ve sistemler*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için akademisyenlere, derslerini hazırlarken hangi kaynaklardan yararlandıkları sorulmuştur (Bkz. Ek1, S.7). Ayrıca öğrencilerine tavsiye ettikleri yazarlar sorularak bilgi elde edilmeye çalışılmıştır (Bkz. Ek 1, S.9). Üçüncü tema, *Alana dair verilen eğitimin değerlendirilmesi*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için akademisyenlere, alana dair verilen eğitim hakkında düşünceleri ve daha iyi bir eğitim için önerileri sorulmuş ve diğer üniversiteler ve fakültelerle, kendi üniversiteleri ve fakültelerinin karşılaştırılması istenmiştir (Bkz. Ek1, S.24 ve 18). Araştırmanın analizinde kullanılan son tema ise, *Öğrencilerin geleceğe hazırlanmasına yönelik görüşler*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için akademisyenlere, öğrencilerinin mezun olduklarında başarılı olabilecekleri alan olarak nereyi gördükleri, derslerin teorik ve pratik dağılımı, okulun öğrencilere

sağladığı olanaklar ve akademik dergilerinin mevcudiyetleri sorulmuştur (Bkz. Ek1, S.5, 6, 15 ve 17).

Öğrenciler ile yapılan görüşmelerde kullanılan temaların ilki, *Öğrencilerin halkla ilişkilerin konumuna ilişkin değerlendirmeleri*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için öğrencilere ilk olarak bölüm ve üniversite tercihlerini nasıl yaptıkları sorulmuştur (Bkz. Ek2, S.1). Böylelikle, lisans veya lisansüstü eğitimlerine başlamadan önce alan hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları öğrenilmeye ve seçimleri esnasında olumlu ya da olumsuz yönlendirmelerin olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Lisans öğrenimini bitirerek lisansüstü öğrenimini yapan öğrencilere neden bu alanı tercih ettikleri sorularak (Bkz. Ek2, S.3), alan içi ya da dışından gelen öğrencilerin alan algıları hakkında bilgi sahibi olmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda etik kurallar ve etik olgusu üzerinden sorular sorularak alana dair bir meslek algısının oluşup oluşmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır (Bkz. Ek2, S.6 ve 7). Temaların ikincisi, *Halkla ilişkiler alanında kendilerini konumlandırma biçimleri*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için öğrencilerin gelecekten beklentileri öğrenilmeye çalışılmıştır (Bkz. Ek2, S.9). Böylece verilen eğitim neticesinde alanda devam edip etmeyecekleri noktasında görüşleri alınmıştır. Bu çerçevede ikinci olarak öğrencilerin kendilerini bu alan içerisinde nasıl konumlandırdıklarını ve ayrıca alanın bilgisini ve mesleki formasyonunu içselleştirip içselleştirmediklerini anlamak ve bu bölümde eğitim görmekten memnun olup olmadıklarını ölçmek amacıyla öğrencilere halkla ilişkiler alanının onlara sağladığı avantajlar ve dezavantajları sorulmuştur (Bkz. Ek2, S.10). Öğrencilerin meslek hayatlarına alan üzerinden devam edip etmeyecekleri bilgisine ulaştıktan sonra, halkla ilişkiler alanında akademik dünya dışında kalan ve özel teşebbüsler ile kamu kurumlarından oluşan halkla ilişkiler

sektöründe çalışmak amacının önünde engeller olup olmadığı ve var ise bunun neler olduğu sorulmuştur. Böylelikle kişinin bir yandan mezuniyet sonrasında piyasa şartlarına ilişkin olarak yeterli bilgiye sahip olup olmadığı ve varsa sorunların çözümü için kendini hazırlamak hususunda çözüm önerilerinin neler olduğu öğrenilmeye çalışılmıştır. (Bkz. Ek2, S.7). Üçüncü tema ise *Akademik eğitimin etkisi*dir. Tema hakkında veri elde edebilmek için öğrencilere öncelikli olarak teorik veya uygulamalı derslerden hangilerinin ağırlık olarak bilim dalı müfredatında yer alması gerektiği sorulmuştur. Buradan öğrencilerin halkla ilişkiler alanında salt akademik ya da salt piyasaya yönelik olarak kendilerini geliştirmeye mi çalıştıkları yoksa çok yönlü bir halkla ilişkiler eğitimini mi tercih ettikleri öğrenilmeye çalışılmıştır (Bkz. Ek2, S.4). Yine bu bağlamda halkla ilişkiler sektöründe öğrencilik döneminde piyasa koşullarının yeterliliğinin anlaşılması ve profesyonel iş hayatına bir adım atılması bakımından önemli bir olanak sağlayan stajyerlik ve bunun gerekliliği hakkında görüşleri alınmıştır (Bkz. Ek2, S.11). Öğrencilerin aldıkları halkla ilişkiler eğitiminin yeterliliği hakkında farkındalığa sahip olup olmadıkları ve bu konuda eleştirel yaklaşıp yaklaşmadıklarının öğrenilmesi amacıyla alanda eğitim problemi olarak ne görüp görmedikleri ile daha iyi bir halkla ilişkiler eğitimi için önerileri sorulmuş ve ayrıca eğitim veren öğretim üyelerinin öğrencilerin gözünden yeterlilikleri ve performanslarının değerlendirilmesi istenmiştir (Bkz. Ek2, S.5 ve 12). Kurumsal yapıların mesleki ve kişisel gelişim üzerindeki etkilerinin kaçınılmaz olduğu aşikârdır. Bu çerçevede kurumsallığın kişinin gelişimi üzerindeki etkilerinin anlaşılması bakımından üniversitelerin bu kişilere sunduğu fırsatların öğrenilmesi amacıyla sorular yöneltilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin bu kurumsal yapının yani üniversitelerin sunduğu fırsatlardan mesleki ve kişisel gelişim amacıyla ne kadar

yararlandıkları ve bunlardan ne kadar haberdar oldukları anlaşılmaya çalışılmıştır (Bkz. Ek2, S.8).

Görüşmelerin neticesinde her iki ülkenin öğretim elemanları ve öğrencilerinin alana dair bakış açıları ve karşılaştıkları problemlerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Genel anlamda öğrencilerin bir bütün olarak ülkelerin eğitim sisteminden memnuniyetsiz oldukları sonucuna ulaşılmış ve düzenlemelerin eğitimin ilk basamağından itibaren gözden geçirilmesi gerektiği savunulmuştur. Öğretim elemanlarının görüşleri incelendiğinde büyük oranda alanın *umut vaad ettiğine* yönelik görüşlerin mevcudiyeti dikkat çekmektedir. Genel anlamda devlet desteğinin eksikliğine vurgu yapılan görüşmelerde, sistemin çok iyi işlemediği ortak görüşü ile birlikte *alanın geleceğinin parlak* olduğu görüşü de paylaşılmaktadır. Öğrenciler arasında her iki ülkede de geleceğe dair *umut beslemeyen* görüşler mevcut olmakla birlikte genel olarak yapılan tercihlerin bilinçli olduğu ve kendisine güvenen bir neslin mevcudiyeti tespit edilmiştir.

Çalışmanın neticesinde iki ülkede de paylaşılan görüş, öğrenci - devlet - öğretim elemanı ve toplum işbirliği ile problemlerin çözülebileceği yönündedir. Araştırmada görüşlerinden faydalanılan bireyler, ortak bir çalışma ile daha iyi bir gelecek sağlanabileceği konusunda uzlaşmışlardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. ROMANYA VE TÜRKİYE'DE HALKLA İLİŞKİLERİN GELİŞİMİ

Üniversitelerde verilen halkla ilişkiler eğitimini inceleyebilmek için öncelikle bu eğitimin bileşenlerine temel teşkil eden toplumsal yapıların incelenmesi gerekmektedir. Bilindiği üzere halkla ilişkiler, toplum ile içiçe ve toplumla karşılıklı etkileşimin olduğu bir alandır. Dolayısıyla bu alanda verilen eğitimin analizini doğru bir biçimde yapabilmek için söz konusu toplumların siyasi, kültürel, sosyal, ekonomik, teknolojik, hukuki yapılarının incelenmesi gerekmektedir.

Toplumların ekonomik gelişmişlik düzeyleri, siyasi yapıları, toplumda mevcut sınıflar, medyanın yapısı ve toplumun medya hakkındaki düşünceleri, halkın eylemselliği vb. birçok faktör bir ülkede halkla ilişkilerin tanınması, uygulanması, gelişimi, eğitimi açısından olumlu veya olumsuz rol oynamaktadır. Bu bağlamda Romanya ve Türkiye'deki üniversitelerde verilen halkla ilişkiler eğitimini inceleyebilmek için öncelikle ülkelerin toplumsal yapıları hakkında fikir sahibi olmak gerekmektedir. Bu bölümde halkla ilişkiler alanına dair bir giriş yapılmış ve ardından her iki ülkenin toplumsal yapıları halkla ilişkiler alanıyla ilişkilendirilerek açıklanmıştır.

A. Halkla İlişkiler Üzerine

Henüz bilim olarak kabul edilmemiş bir halkla ilişkilerden bahsettiğimizde, bunu tarihin ilk zamanlarına kadar götürebiliriz. Çünkü halkla ilişkiler hayatın

içinden bir alandır ve dolayısıyla zamanın her anında mevcuttur. Dolayısıyla uygulama alanını ne zaman oluşturabildiğini tam olarak söyleyebilmek zordur. Çeşitli dönemlerde tek bir anlama bürünerek bir yanı eksik bırakılmış olsa da halkla ilişkiler her zaman varlığını muhafaza etmiştir. Dönem dönem propaganda ile aş anlamlı hale gelmiş, kimi zaman reklam ve tanıtım dendiğinde halkla ilişkiler anlaşılmıştır. Özellikle devletlerin yönetim biçimlerinin halkla ilişkiler algısında önemli bir etken olduğu göz önünde bulundurulduğunda, mevcut siyasal sistemin halkla ilişkiler uygulamalarına atfedilen anlam üzerinde yön verici olacağı aşikârdır. Söz gelimi Türkiye tarihi açısından ele alındığında, halkla ilişkiler tarihini Osmanlı İmparatorluğu döneminden itibaren başlatan çalışmalarda, halkla ilişkiler faaliyetlerinin daha çok tek yönlü olduğu belirtilmiştir. Bunun en büyük sebebi ise yönetim şeklinin saltanat sistemi olmasıdır. İmparatorluk döneminde padişah tarafından yönetilen halkın istek ve şikâyetleri dinlenmekteydi ancak karar verici mevki padişahtı yani son söz ona aitti.

Geçmişten bugüne, iktidar erklerinin nüfuzlarını korumak ya da kendilerini tanıtmak için propaganda yolunu kullandıkları bilinmektedir. Güçlerini kabul ettirebilmek için halkın onayına ihtiyaç duymuşlardır. Buna örnek teşkil edebilecek bir yapılanma olan *forum*lar, Roma ve Eski Yunan'da, halkın fikrini ifade edebileceği, halk ile iktidarın etkileşimli bir iletişim kurabilmesini sağlayan ilk yapılanmalardandır (Budak&Budak, 2004).

Halkın fikirlerini öğrenmek bir strateji olmakla birlikte, onlara iktidarın fikirlerini sunabilmek ve bu fikirleri onlara kabul ettirebilmek adına da güçlü hitabete sahip kişiler kullanılmaktaydı.

Görülmektedir ki, günümüzde hala değişmemiş olan şey iktidar sahiplerinin halkı etkileme çabalarıdır. Bununla birlikte yöntemler elbette ki değişiklik göstermiştir. Zamanla halkla ilişkiler kavramı bilimsel bir nitelik kazanmış ve buna yönelik faaliyetler daha profesyonel şekilde yapılmaya başlanmıştır.

Halkla ilişkiler, kavram olarak ilk defa ABD'de kullanılmış ve gelişimini yine ABD'de gerçekleştirmiştir. Ancak halkla ilişkiler yalnızca Amerika'ya ait değildir. Amerika'da doğan ve gelişimini gerçekleştirip sürdüren alan, yine Amerika'da bir taraftan oldukça saygın bir konuma sahipken bir taraftan da hiçbir yerde olmadığı kadar saygınsızlaştırılmıştır. Hiç bir yerde bu kadar övgü görmemiş ve yine hiçbir yerde bu kadar kuşku ile karşılanmamıştır (Pimlott'tan aktaran Mıhçıoğlu,1986: 2).

Halkla ilişkiler teriminin ne zaman ve kim tarafından kullanıldığı ise görüşlere göre değişmektedir. İngiliz Halkla İlişkiler Enstitüsü Başkanı Cooke, ABD Başkanı Thomas Jefferson'ın Amerikan Kongresi'ne (1807) gönderdiği mesajda kullandığını belirtmektedir. H.Verdier ise New Yorklu hukukçu D.Easton'ın Yale Üniversitesi'nde, *Halkla İlişkiler ve Hukukçuların Mükellefiyeti* konulu konferansında (1882) kavramı ortaya attığını belirtmektedir (Abadan, 1964).

1900'lerde ilk halkla ilişkiler bürosu, gazeteci Ivy Lee tarafından açılmıştır. John D. Rockefeller'in danışmanlığını yapan Lee'nin alanın gelişmesine önemli katkıları olmuştur. Aynı zamanda Lee, halkla ilişkileri meslek olarak icra eden ilk kişi ünvanına sahiptir. Alanın gelişiminde önemli rol oynayan bir diğer isim ise Edward L. Bernays'dır. Bernays, alana dair akademik çalışmalar yapan ilk kişi olarak bilinmektedir. 1923 yılında yayınladığı *Kamuoyuna Biçim Verme* (*Crystallizing Public Opinion)* adlı eseri halkla ilişkiler alanında yayınlanmış ilk eser

olma özelliğini taşımaktadır. Bernays, New York Üniversitesi'nde halkla ilişkiler alanında ilk dersi veren kişidir.

Halkla ilişkilerin, insanların toplum halinde yaşamaya başladıkları zamandan itibaren var olduğunu kabul eden görüşler olmakla birlikte bu çalışmanın konusu olan profesyonel halkla ilişkiler ve modern halkla ilişkiler eğitimi için yakın tarihe bakmak gerekmektedir.

> *Halkla ilişkilerin modern başlangıcı 20. yüzyıl başları olarak kabul edilmektedir. Halkla ilişkiler, bu dönemden itibaren konuları gizleme ya da iyi yönlerini vurgulama olarak ortaya çıkan manipülasyon, imajları olumlu olarak etkilemek ve dışarıdan gelen baskılara karşılık verebilmek amacıyla halkla ilişkiler taşıyıcılarının bilgi sunduğu enformasyon, olumlu bir imaj geliştirebilmek için diyalog geliştirmenin öneminin fark edildiği iletişim, iletişimin sadece reaktif boyutundan sıyrılıp planlı ve öngörülür bir yönetim aracı olarak devreye girdiği anlaşmazlık yönetimi ve anlaşmazlık yönetimine ek olarak kamuoyunu etkileyen olaylarla aktif olarak ilgilenmek, sosyo ekonomik ve siyasi hareketler ile toplumu ilgilendiren konulardaki görevlerin gerçekleştirildiği çevreye uyum olarak adlandırılan beş aşamalı bir gelişim süreci sonucunda günümüzdeki boyut ve anlamına ulaşmıştır (Kocabaş vd., 2004:223).*

20.yy itibariyle halkla ilişkilerin gelişimine baktığımızda eğitimin de nasıl şekillendiğine ilişkin fikir sahibi olmak mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki tek bir halkla ilişkiler tarihinden bahsetmek olanaksızdır. Birçok bilim dalından beslenen ve disiplinlerarası bir bilim olma özelliğini muhafaza eden halkla ilişkiler, kavramsallaştırılırken nasıl birçok farklı tanım kullanılıyorsa halkla ilişkiler tarihi anlatılırken de birçok farklı tarih yazımı ile karşı karşıya kalınmaktadır[4]. Zira tarih yazımları dönemleri, dönemin şartlarını ve yazanın psikolojisini de kapsayan, subjektif olarak nitelendirilebilecek yazmalardır. Dolayısıyla halkla ilişkiler tarihi de

[4] *Halkla ilişkileri tanımlama çabaları içinde pek çok akademisyen (Cutlip, Center&Broom, 1994, Seitel, 1998, Wilcox, Ault&Agee, 1998'den aktaran Cropp ve Pincus, 2001:191) ve uygulamacı (Harlow, 1976'dan aktaran Cropp ve Pincus,2001:191) disipline ilişkin kendi görüşlerini yansıtan yüzlerce tanım geliştirmişlerdir* (Becerikli, 2008:13).

yazıldığı döneme, dönemin şartlarına ve tarih yazarına göre şekillenmektedir. Tüm bu çeşitlenmeler arasında anaakım yol izleyen tanımlamalar ve tarih yazımları mevcutken öte yandan bu yazımları yeterli, doğru bulmayan eleştirel akım da mevcuttur. Eleştirel akım da kendi tanımlamalarını yaparak kendi bakış açısı ile halkla ilişkiler tarih yazımına katkılarda bulunmaktadır.

Halkla ilişkiler tarihi boyunca geliştirilen modeller anaakım bakış açısı ile incelendiğine dönemler ve modeller tablodaki gibidir;

Tablo 1: Halkla İlişkilerin Gelişim Sürecinde Yaşanan Eğilimler (Lowe, 2002:27)

Eğilimler	Zaman aralığı	Model	Kullanılan İletişim Türü
1.	20. yy. başları	Basın danışmanlığı ve tanıtım	Tek yönlü-doğrudan kamu algısına yönelik
2.	1900-1939	Kamuyu bilgilendirme	Tek yönlü-Kamuyu bilgilendirmeye yönelik
3.	1940-1979	İkna	İki yönlü asimetrik-Kurumların kamuyu ikna çabaları
4.	1980-1990'ların başları	Profesyonelleşme	İki yönlü simetrik-Karşılıklı uyum sağlamaya teşvik
5.	1990'lardan günümüze kadar	Küreselleşme	İki yönlü simetrik-teknolojinin etkileşim ve bireyselleşmede öncü rol oynaması ve fikir birliği ile fikir ayrılıkları

Gelişiminde birçok disiplinin kaynaklık ettiği halkla ilişkiler disiplini tarih boyunca farklı şekillerde tanımlanmıştır. Kimi tanımlama eleştirel bakış açısını yansıtırken kimi tanımlama anaakım bakış açısı ile oluşmuştur. Yapılan her tanım dönemin, ait olduğu toplumun ve eğitimi verilen okulun bakış açısını yansıtmaktadır.

Dünya tarafından genel kabul görmüş Public Relations Society of America (PRSA) tarafından yapılan halkla ilişkiler tanımlaması şöyledir (aktaran Becerikli, 2008:14);

> *Halkla ilişkiler, kamular ve kurumlar arasındaki karşılıklı anlayışın gelişmesine katkıda bulunarak bizim karmaşık ve çoğulcu toplumumuzun hedeflerine ulaşmasında ve işlevlerini gerçekleştirmesine yardımcı olur.*

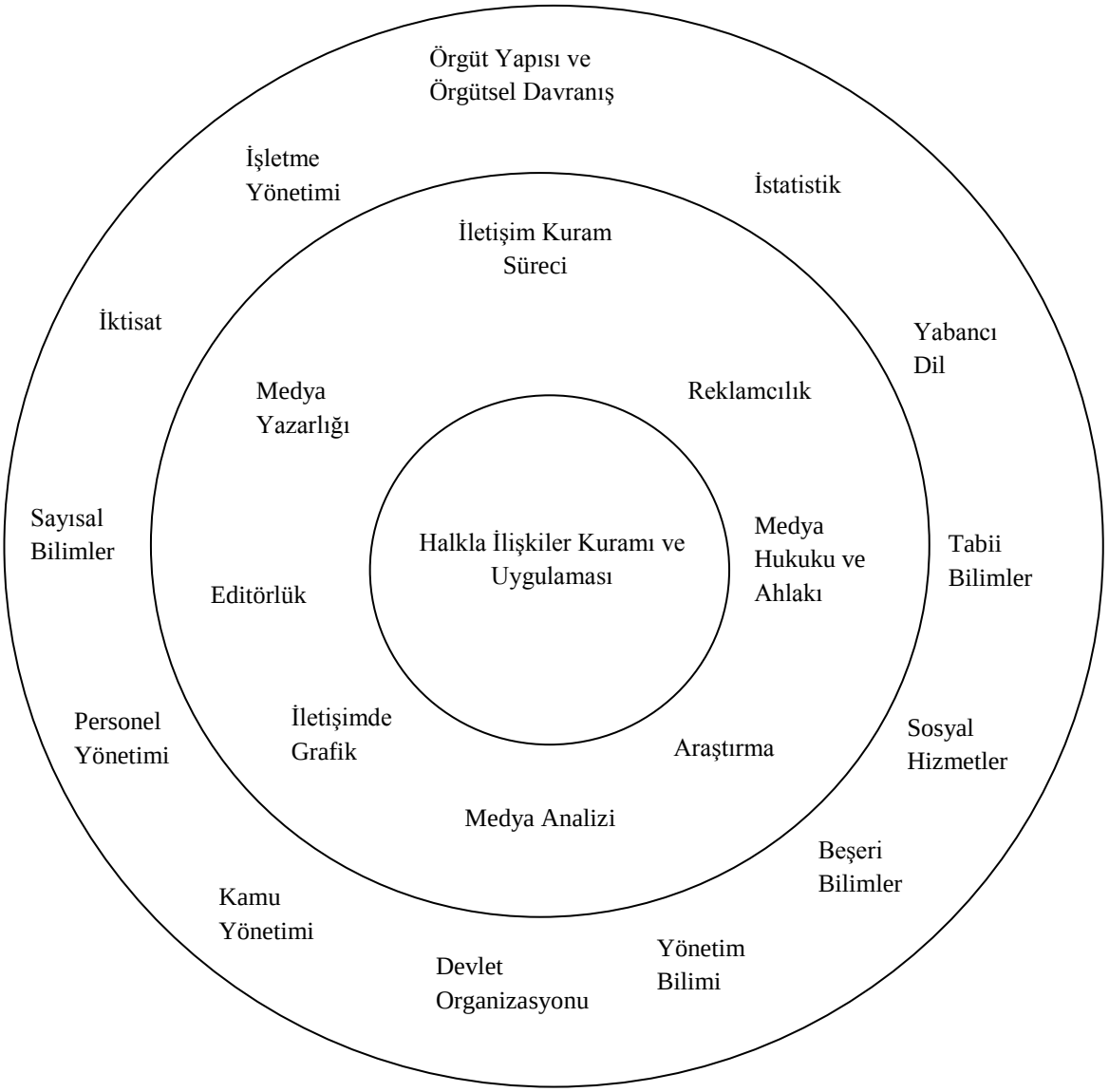
Harlow da kamular ve kurumlar arasındaki etkileşimli iletişimden bahsetmekte, yönetimlerin kamu çıkarlarını gözeterek, onların fikirlerine başvurarak, uzlaşmacı şekilde yürüttükleri çalışmalar bütününü halkla ilişkiler çalışmaları olarak tanımlamaktadır (Becerikli, 2008:14).

Tanımlamaların çoğaltılması mümkün olmakla birlikte bu eksende devam edecek olan tanımlamalar için yukarıda verilen örnekler yeterli olacaktır. Yukarıda da görüldüğü gibi bu tanımlamalarda kamu ve kurumlar arasında karşılıklı ilişkiler söz konusu olduğu vurgulanmaktadır ve halkla ilişkilerin bu iletişimi sağlayarak kamuların çıkarına hareket edilebilecek ortamı sağladığı varsayılmaktadır. Bu çalışmanın kabul ettiği görüş ise, kamu ve kurumlar arasındaki ilişkilerin söylendiği gibi paralel bir yapıda olmadığıdır. Yapılan halkla ilişkiler tanımlamaları olanı değil normatif olanı yansıtmaktadırlar. Normatif olarak tanımlanan paralel ilişkilerin ise sağlanıp sağlanamayacağına dair derin kuşkular bulunmaktadır. Bu kuşku, sermaye ve gücü elinde bulunduran kurumların gerçekten kamuların çıkarını gözetip gözetmeyeceği üzerinde derinleşmektedir. Çalışmanın kabul ettiği görüş, mevcut

düzenin korunmasından ziyade değiştirilmesine yönelik görüşleri savunan eleştirel bakış açısıdır. [5]

Özellikle geçmiş dönemlerde propaganda ile eş anlamlı olarak algılanan halkla ilişkiler esasında yalnızca propaganda ile sınırlandırılamayacak kadar geniş bir anlam dünyasına sahiptir. Propaganda ise yalnızca halkla ilişkilere ait unsurlardan birisini oluşturmaktadır. Halkla ilişkiler, propagandayı da kapsayan ikna edici iletişim tekniklerinden oluşan bir bütündür. Aynı zamanda birçok bilim dalını kapsayacak anlamlar bütününden oluşan bir alandır. Halkla ilişkiler alanının kapsamı, içeriği göz önünde bulundurulduğunda, yapılan tanımlamalardan da hareketle, alanın diğer alanlar ile olan yakın ilişkisi ortaya çıkacaktır. Bundan dolayı kimi zaman tanımlar basitleştirilmeye çalışılırken eksik bırakıldığı zamanlar da olmuştur. Ancak bilinmektedir ki halkla ilişkiler uzmanları, yalnızca bu alanda eğitim görmüş kişilerden oluşmamaktadır. Geçmişe nazaran bu farklılık alanda eğitim görmüş bireyler lehine gelişiyor olsa da, mevcut durumda farklı alanlardan mezun olan bireyler halkla ilişkiler uzmanı olarak çalışabilecektir. Çünkü halkla ilişkiler disiplinlerarası bir alandır ve bu alanların hepsinden beslenerek yoluna devam etmektedir. Aynı zamanda iyi bir uzman olabilmek için geniş yelpazeli bir bilgi birikimine sahip olmak gerekmektedir. IPRA (International Public Relations Association) ile sağlanan görüş birliğine göre, halkla ilişkiler eğitim programları içiçe geçmiş üç dairenin içerikleri bütününden oluşmalıdır. Merkezde halkla ilişkiler uygulama dersleri, ikinci dairede iletişim konularına, üçüncü dairede ise genel, sosyal ve beşeri bilgilere yer verilmiştir (IPRA, 1990:2). IPRA'nın eğitim çarkı aşağıda Şekil 1'de gösterilmiştir.

[5] Eleştirel gelenekten beslenen halkla ilişkiler anlayışı, yöntem ve tanımlamaları hakkında bilgi için bkz. Becerikli, 2008.

Şekil 1: Eğitim Çarkı (The Wheel of Education)

Dış daire (genel bilgi dersleri ve beşeri bilimler), üç dairenin en büyüğünde profesyonelin hazırlanmasında bir temel oluşturan sosyal bilimlerle, genel kültür dersleri ve beşeri bilimler görülmektedir. Ortadaki dairede ise genel iletişim alanına giren konular sıralanmaktadır. İçteki en küçük dairede ise halkla ilişkilerin kuram ve uygulamasıyla doğrudan ilişkili dersler bulunmaktadır. İç dairedeki dersler halkla ilişkiler eğitiminin en önemli ilgi alanlarıdır. İdeal olan, öğrencinin dünyayı ve iletişim sürecini iyi tanıdıktan sonra bu düzeydeki dersleri alması yönündedir.

> *Daire kuramı ve yukarıdaki temel eğitim maddeleri halkla ilişkiler öğrencisinin çalışma alanının disiplinlerarası olduğunu varsayan çalışmalar olarak göze çarpmaktadır (Canpolat, 2013:143).*

Yukarıdaki açıklamadan da anlaşılacağı üzere, halkla ilişkileri çok çeşitli alanlardan beslenir ve disiplinlerarası bir alandır. Dolayısıyla halkla ilişkiler eğitimi söz konusu olduğunda amaç; psikoloji, sosyoloji, ekonomi vb. birçok alanda fikir sahibi olan veya olabilecek bireyler yetiştirmek olmalıdır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için ise eğitim müfredatlarına bu alanları kapsayacak dersler eklenmeli ve öğrenciler yalnızca mesleki anlamda değil, hayata dair çeşitli konularda görüş sahibi olabilmeli, durumları ve olayları analiz edebilmelidir.

> *Geniş bir bilgi birikimi ve beceriyi zorunlu kılan halkla ilişkiler alanında başarılı olabilmek için, iletişim yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmak yanında, yönetim, organizasyon yeteneği, dürüstlük ve hepsinin üzerinde güçlü bir kişilik ve liderlik özelliklerine sahip olmak gerekmektedir (Peltekoğlu, 1998:99).*

Uzlaşılmış fikirlerden birisi, iletişimin halkla ilişkilerin temelini oluşturduğudur. Ancak bununla birlikte özellikle eğitim müfredatlarında halkla ilişkilerin stratejik ve yönetsel kimliğinin üzerinde duran derslere de yer verilmesi gerekmektedir.

> *Kanımca halkla ilişkiler eğitimi içinde iletişimin ağırlığı mutlaka geriye çekilmelidir. Çünkü halkla ilişkiler yalnızca iletişim değildir. Bu alan toplumbilim, toplum psikolojisi, hukuk, kamu yönetimi, işletme, siyaset bilimi gibi dallarla çok daha yakından bağıntılıdır. Çok açık olarak görülmektedir ki, halkla ilişkiler yalnız iletişim değildir, yalnız iletişimle ilgili değildir, onun birçok alanla ve disiplinle içiçeliği vardır. Halkla ilişkiler uzmanı hangi ortamda olursa olsun, kendini halkla ilişkiler birimi içine hapsetmemelidir (Kazancı, 2004:3-4).*

Aynı zamanda iletişim, toplumun kültüründen etkilenmekte ve yine aynı yoldan toplumun kültürünü etkilemektedir. Bu bağlamda, halkla ilişkiler ile iletişim arasındaki ilişki göz önünde bulundurulduğunda, yine halkla ilişkiler ile kültür arasındaki bağ da gözden kaçmayacaktır (Sriramesh, Vercic, 2001:107). Ancak ülkelerarası halkla ilişkiler incelemeleri yapıldığında kültür, tek önemli unsur olarak karşımıza çıkmamaktadır. Araştırmacı aynı zamanda ülkelerin siyasal ve ekonomik sistemlerini kapsayacak şekilde geniş boyutta bir inceleme yapmalıdır. Sriramesh ve Vercic (2001), inceleme yapılan ülkelerin, siyasal yapıları, ekonomik yapıları, ülkedeki aktivizm düzeyi, medya yapısı ve kültürünün önemli değişkenler olduğunu vurgulamaktadırlar.

Ülkedeki hâkim siyasi ideoloji halkla ilişkilerin izleyeceği yolu doğrudan etkilemektedir. Zira halkla ilişkiler uygulamalarının etkileşimli olabilmesi için halkın düşüncelerini beyan edebilme özgürlüğüne sahip olması gerekmektedir. Aksi takdirde gerçekleştirilen çalışmalar tek yönlü olacak ve propagandadan öteye gidemeyecektir. Yapılan araştırmalara göre, ülkelerin ekonomik gelişmişlikleri ile o ülkedeki halkla ilişkiler ajanslarının sayılarının doğru orantılı olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda ekonomik düzeyin ülkenin eğitim seviyesi ile karşılıklı ilişki içinde olduğu da bir gerçektir. Gelişmiş ülkelerdeki okur-yazar oranı gelişmemiş ülkelere oranla daha yüksektir ki bu elbette yapılan halkla ilişkiler çalışmalarını etkileyen unsurlardan biri olmaktadır. Ülkenin kültürel yapısı ile ülkedeki aktivizm düzeyi de birbirleri ile doğru orantılı olarak gelişme gösterir. Kültürel anlamda açık bir yapıya sahip toplumlarda bireylerin seslerini duyurabilme olanakları daha fazla, kendilerini ifade edebilecekleri yollar daha çeşitlidir. Bir diğer unsur olan medya yapısı ise açıktır ki yukarıda sözü geçen tüm unsurlardan etkilenmektedir. Siyasal yapının izin

verdiği ölçüde ve ülke ekonomisinin desteklediği doğrultuda varlığını sürdürebilecek olan medya, halkla ilişkiler ve iletişim alanlarının temel taşlarından birisini oluşturmaktadır.

Görüşler, halkla ilişkilerin demokratik toplumlarda gelişebileceği yönünde ağırlık kazanmaktadır. Aynı zamanda gelişen ekonomiler de halkla ilişkilerin piyasada bir ihtiyaç haline gelmesine sebep olmaktadır. Ancak tüm bunların yanı sıra kültürel farklılıklar bu alanda çok önemli yer tutmaktadır. Her toplumun kendine has kültürel özellikleri sebebiyle uygulamalarda hassas davranılması gerekmektedir. Örnek verilecek olursa, hediye verme geleneği her ülkede farklı anlamlar taşımaktadır. Özellikle Çin'de insanların birbirine saat vermesinin kötü şans getireceği inancı vardır. Dolayısıyla saat, Çin toplumu için doğru bir hediye olmayacaktır. Bir diğer önemli unsur ise etiktir. Etik, toplumdan topluma değişen bir değer olmakla beraber kültür ile etiğin birlikteliği oldukça önemlidir. Bu sebepten toplumdaki etik değerlere karşı gösterilen hassasiyet, halkla ilişkiler girişimlerinin başarılı olmasına olanak sağlar (Neff, 1991:7).

Toplumların benimsedikleri halkla ilişkiler tanımlamaları, aynı zamanda o toplumların dünya görüşlerine de ayna tutmaktadır. Halkla ilişkilerin uygulanabilirliği açısından bakıldığında ise; anahtar görevi üstlenen üç altyapı bileşeni bulunduğu varsayılmaktadır. Bunlar, ülkenin siyasal sistemi, ekonomik gelişmişlik düzeyi ve ülkenin aktivizm seviyesidir. Birbirleriyle yakından ilintili bulunan bu değerler aynı zamanda ülkeye ait başka değerlerden de etkilenmekle birlikte, bu değerleri etkileme özelliklerine de sahiptirler. Bu değerler arasında, ülkenin kültürel yapısı ile medyanın etkileri yer almaktadır (Sriramesh & Vercic,

2001). Bu anahtar bileşenler Romanya ve Türkiye açısından incelenerek ülkelerdeki halkla ilişkiler anlayışları ve uygulamaları hakkında bilgi edinilmeye çalışılacaktır. Ve yine bu yol göstericiler ışığında alana dair verilen eğitim, girdileri ve çıktıları ile analiz edilmeye çalışılacaktır.

B. Romanya'nın Ülke Yapısı ve Romanya'da Halkla İlişkiler

Güneydoğu Avrupa ülkesi olan Romanya, 238,391km^2 yüz ölçümüne sahiptir. Temmuz 2014 rakamlarına göre 21,7 milyon nüfusa sahip ülkede okuma yazma oranı %98.6'dır. Resmi dili Rumence ve başkenti Bükreş'tir. Ülke 41 eyalet ve bir belediyeden oluşmaktadır. Ülke nüfusunun dağılımına bakıldığında, %89,5 Rumen, %6,6 Macar, %2,5 Roman, %0,3 Ukraynalı, %0,3 Alman, %0,2 Rus, %0,2 Türk ve %0,4 diğer şeklinde dağıldığı görülmektedir. Bu veriler ışığında ülkenin çok kültürlü bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu karma yapı toplumun geleneksel bir toplum olduğunu yönünde ipuçları vermektedir. [6]

9 Mayıs 1877'de Osmanlı İmparatorluğu tarafından bağımsızlığı ilan edilen Romanya'nın, 13 Temmuz 1878 Berlin Antlaşması ile bağımsızlığı onaylanmıştır. 26 Mart 1881'de Krallık ilan edilmiş.[7] 1947 yılında Romanya Halk Cumhuriyeti olarak adını değiştiren ülke, yönetim olarak, baskı altında komünizme yönelmiştir. Stalin'in ölümü ile Sovyet rejiminden uzaklaşmaya başlayan ülke, 1965 yılında Çavuşesku'nun yönetimin başına gelmesi ile yeni bir döneme girmiştir. 1989 yılına

[6] https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html.
[7] https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html.

kadar Çavuşesku'nun otoriter, baskıcı rejimi ile yaşayan Romanya 1989 Aralık'ında başkaldırmış ve Çavuşesku yönetimini devirmiştir. Bu dönemi ardında bırakan Romanya, demokrasi ile yönetilmeye başlamıştır (Kılıç, 2012).

Ülkelerin halkla ilişkiler faaliyetlerini etkileyen unsurlardan biri olan siyasi sistemler açısından bakıldığında yukarıda anlatılan geçmiş, Romanya'da halkla ilişkiler alanının gelişmesine engel olan faktörlerden biri olmuştur. Ancak bununla birlikte ülkenin yayın geçmişi incelendiğinde, komünist dönemden çok daha önce halkla ilişkiler çalışmalarının başladığından söz edilebilir. Ülkenin ilk basın bürosu 1880 senesinde kurulmuştur. 1920'ler itibari ile ülke radyo yayını yapmaya başlamış ve 1930'lardan itibaren ise reklam panoları boy göstermeye başlamıştır. Komünist rejimin hüküm sürdüğü yıllara kadar ekonomik anlamda da güzel günler yaşayan Romanya, İkinci Dünya Savaşı sonrası birçok alanda olduğu gibi medya alanında da gerileme dönemine girmiştir (Rogojinaru, 2009).

Romanya, parlamenter demokrasi ile yönetilen bir cumhuriyettir. Politik alanlar çeşitli uzman komisyonlar tarafından yönetilmektedir. Politik enstitülerin önemli rol oynadığı Romanya'da bazı alanlarda zayıflıklar göstermesine rağmen Devlet genel anlamda oldukça güçlüdür denilebilir. Devlet enstitüleri çözüm odaklı ve güvenilir kurumlardır. Yaşanan politik gelişmeler, Rumen toplumunun karizmatik-popüler liderlere ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Politik çevreler ile halkla ilişkiler endüstrisinin ilişkileri incelendiğinde, halkla ilişkilerin politika üzerinde doğrudan bir etkisi olmadığı ya da etkinin belirgin olmadığı söylenebilir. Halkla ilişkiler, kamu sektörü ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardan çok özel sektör tarafından kabul edilmekte ve özel sektörü etkilemektedir (Rogojinaru, 2009:612).

Komünist rejimin yıkılmasından sonra Romanya ekonomik anlamda serbest piyasa ekonomisine uyum sağlamaya çalışmıştır. Ancak uzunca süre başarılı olamamıştır. Yalnızca ekonomik değil siyasi, kültürel birçok alanda yaşanan gelişmeler toplumu oldukça etkilemiş, tüm bu değişikliklerden medya da nasibini almıştır. Yalnızca tek bir parti, tek bir isim, tek rejim için hizmette bulunan yayın organları, tüm bu değişikliklerden sonra ne yapacakları konusunda kararsız kalmışlardır. Çoğu yayın kapanma kararı almış, yeni çıkanlar ise daha çok eğlence sektörüne yönelik yayınlar yapmaya başlamıştır (Rogojinaru, 2009: 548).

Yıllarca komünist rejimin etkisi altında yaşamış olan toplumun, erkek egemen bir toplum olduğundan söz edilebilir. Cinsiyet eşitsizliği konusunda ciddi şikâyetlerin bulunmadığı ülkede, kadınlar günlük hayatta geleneksel rolleri benimsemişlerdir. Siyasal alanda, 1990 ile 2000 seneleri arasında karar mevkilerinde kadınların rol almadıkları gözlenmektedir (Vanc, 2008). Alternatif görüşler mevcut olmakla birlikte yine de hem kadınlar hem de erkekler tarafından, kadının geleneksel rolüne dair bir destek söz konusudur. İşbirliği ve yaşam kalitesine önem veren Rumen toplumu için rekabetin önemli olmaması verileri ışığında toplumun bu yönü ile dişil bir özelliğe sahip olduğu saptanırken, kadın-erkek rolleri bağlamında eril değerlerin hâkim olduğu görülmektedir. Ancak bu erillik yıkılmaz bariyerler oluşturmamaktadır. Toplumda kadının başarısını ve yükselmesini engelleyecek unsurların bulunmadığı, kadının istediği takdirde her pozisyonda bulunabileceği, yalnızca kadının da geleneksel olmayı tercih ettiği belirtilmiştir (Luca, 2005). Birleşmiş Milletler Kalkınma Raporu'na göre, kadınların toplumdaki yerini analiz eden bir araştırmada Romanya 75 ülke içerisinde 59. sıradadır (aktaran Rogojinaru, 2009:615). Ülkede halkla ilişkiler alanının dişil bir alan olduğu, pazarlama alanının

eril bir alan olduğu ve reklamcılık alanının ise karma bir alan olmasından hareketle, halkla ilişkiler ve reklamcılık ajanslarının cinsiyet anlamında dengeli olduğu söylenebilir.

Çavuşesku dönemi incelendiğinde, ülke üzerindeki baskının oldukça belirgin olduğu görülmektedir. Bu baskı her alanda olduğu gibi medya alanında da kendisini göstermiştir. Hatta en çok baskının medya üzerinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu dönemde basın araçları yalnızca Çavuşesku yönetiminin propagandasını yapmak amacı ile kullanılmıştır. Televizyon ve radyo yayınlarında Çavuşesku yönetimi ve ailesine dair haberler yapılmaya başlanmış, gazetelerde Çavuşesku ailesinin fotoğrafları basılmıştır. Radyo yayınları haberler ve müzik yayını olarak sınırlandırılmış, haberlerde yalnızca partiye yönelik haberler yayınlanırken, müzik yayınında ise yalnızca geleneksel müzikler çalınmıştır. Farklı radyo kanalı dinleyenler tespit edilerek cezalandırılmışlardır (Kılıç, 2012).

1989 senesinde yaşanan rejim değişikliğine kadar Doğu Avrupa'da halkla ilişkiler çalışmalarının olmaması, komünist rejimin bu alanın çalışmalarına müsaade edecek bir sisteme sahip olmayışına dayandırılmaktadır (Grunig ve Vercic, 2004). 1989 Aralık Devriminden[8] sonra yönetim otokratik rejimden demokratik rejime geçme yönünde hızlı adımlar atmaya başlamıştır. Bu girişimler, birçok yapısal değişiklik ve dönüşümü beraberinde getirmiştir.

[8] Romanya, II. Dünya savaşından sonra Sovyet baskısı ile komünist rejimi benimsemiş ve *Romanya Halk Cumhuriyeti* adını almıştır (1947). 1965 senesinde ülkenin adı *Romanya Sosyalist Cumhuriyeti* olarak değiştirilmiş. Devletin başına geçen Komünist Partisi Genel Sekreteri Nikolay Çavuşesku ülkede baskıcı bir yönetim kurmuştur. Halk 1989 yılında hükümet karşıtı gösteriler düzenlemeye başlamıştır ancak Çavuşesku bu gösterileri kanlı bir şekilde bastırmıştır. 22 Aralık 1989'da ise Çavuşesku hükümeti devrilmiştir. Devlet başkanı olan Çavuşevsku yargılanarak idam edilmiştir. Yaşanan devrimden sonra ülke demokrasi ile yönetilmeye başlamış ve serbest piyasa ekonomisi işlerlik kazanmıştır.

Kültürel, ekonomik, sosyal anlamdaki bu değişimler içerisinde, komünist rejimin çöküşünden sonra Batı Avrupa'da en büyük çaba, işler bir sivil toplum yaratabilmek üzerine sarf edilmiştir. Kurulan demokratik devletler bir taraftan sivil toplum için yeni yaşam alanları inşa etmeye çalışırken bir taraftan sivil toplum için vazgeçilmez unsur olan özgür basın inşa edilmeye çalışılmıştır. Özgür basın yaratma girişimleri ile birçok alanda meslekleşmenin, uzmanlaşmanın önü açılır hale gelmeye başlamıştır. Ancak bu gelişmeler, alanda saygınlığın arttığı anlamına gelmemektedir. Sermayeyi ellerinde bulunduran medya patronları, çalışanlarına pastadan küçük birer pay verirken, zamanla ücretler daha da azalmıştır. Raporlara göre editörlerin geliri bir gazetecinin gelirinden on kat fazla hale gelmiştir (Coman, 2004).

> *1990'ların başında yapılan seçimlerde kitle iletişim araçlarını kullanan politikacılar komünist dönemdeki baskılara olumsuz yaklaşmışlardır. Komünizm sonrasında kitle komedileri ortaya çıkmış ve eğlence sektörü gelişmiştir. Magazin haberlerinde görülen artış geleneksel gazetecilerin, magazin haberlerinin haber niteliğinde olmadığı ve saçmalık olduğu şeklindeki eleştirileri ile sonuçlanmıştır. Hem gelenekselciler hem de anti-komünistler arasında kalan medyanın bir orta yol bulmaya çalışarak ikilemden kurtulması için yılların geçmesi gerekmiştir (Kılıç, 2012:101).*

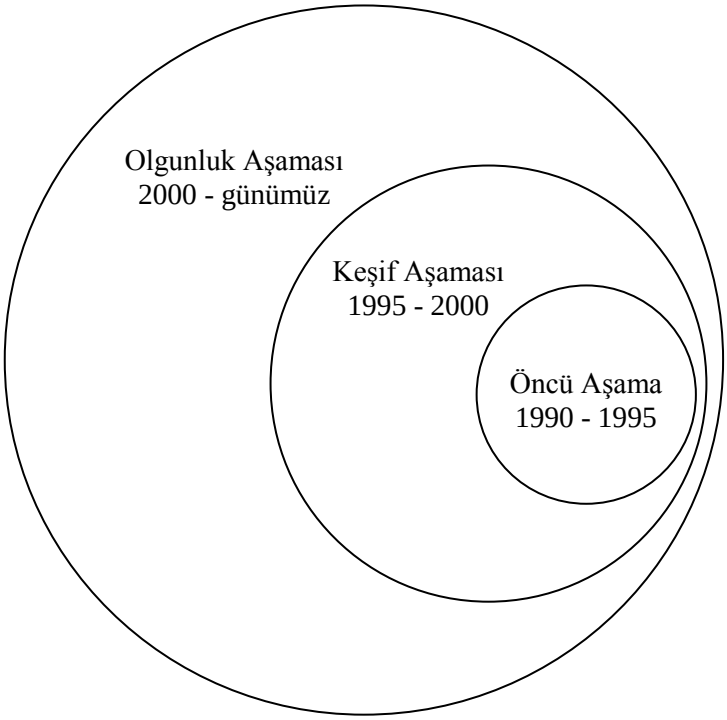
Romanya'da iletişim bilimlerinin gelişim süreci şu sıralama ile gerçekleşmiştir; gazetecilik, iletişim ve halkla ilişkiler, kütüphanecilik ve tanıtım. Sözü geçen aşamalar aynı zamanda lisans programlarının isimleri olmuştur ve yukarıdaki kronolojik sıralama ile ortaya çıkmışlardır. Yüksek lisans eğitimi ise şu isimler ile çeşitlilik göstermektedir, *medya üretimi, medya yönetimi, küreselleşme çağında iletişim*. Aynı zamanda bazı üniversiteler lisans ve yüksek lisans programlarında, *halkla ilişkiler ve tanıtım* gibi aynı isimleri kullanmaktadır. Son on yılda Avrupa'da alanda eğitim gören öğrenci sayısı artmakla beraber bu artışın görüldüğü başlıca ülkelerden birisi Romanya olmuştur. Bunu tetikleyen unsur ise

Romanya medya endüstrisinin yaşadığı gelişmelerdir. Medya çalışmaları her daim varlığını korumakla birlikte medya alan olarak çok hızlı bir şekilde değişime uğrayabilmektedir. Sosyal ağlar, akıllı telefonlar, tabletler gibi iletişim yolları ve araçlarını kapsayan medya her an bünyesine yeni bir olgu katmakta, yeni bir oluşumla karşımıza çıkmaktadır. Üstelik medya tek başına değişmekle kalmayıp insanların ve onların oluşturduğu toplumların yaşayışlarını da kolayca değiştirebilmektedir. Alana karşı olan ilginin artması eğitim veren okulların artmasına sebep olurken aynı zamanda sektörün profesyonellere olan ihtiyacını da arttırmıştır (Balaban, 2013).

Gazetecilik ile halkla ilişkilerin gelişiminin eşzamanlı olduğu Romanya'da ilk halkla ilişkiler çalışmaları modern halkla ilişkiler pratiklerinden ziyade daha çok tanıtım ve reklamcılığa yöneliktir. Halkla ilişkilerin görünür hale gelişinin, ajansların stratejik danışmanlık ve kriz yönetimi gibi alanları görev alanlarına dâhil etmeleri ile başladığı söylenmektedir (Rogojinaru, 2009). Alanda yapılan ilk çalışmalar, gazetecilik ve halkla ilişkiler uygulamacılarının ilişkilerini analiz etmeye yönelik gerçekleştirilmiştir. Gazetecilik ile halkla ilişkiler ve reklamcılık alanlarındaki sınırlar aşılamaz olmadığı için Romanya'da belirli bir süre gazetecilik alanında çalışıp arkasından halkla ilişkiler alanına yönelen çok sayıda insan vardır. Kimi ajanslar halkla ilişkiler elemanı ararken geçmişinde gazetecilik tecrübesi dahi isteyebilmektedir (Balaban, 2013).

Rejim değişikliği öncesinde bugünkü anlamını taşımayan halkla ilişkiler alanı, devrim sonrası keşfedilmeye başlanmıştır. Romanya halkla ilişkiler tarihinin geçirdiği aşamalar, Rogojinaru (2009:602) tarafından, *Öncü aşama(1990-1995),*

Keşif aşaması (1995-2000), Olgunluk aşaması (2000-günümüze kadar) şeklinde kategorilendirilmektedir.

Şekil 2: Romanya Halkla İlişkiler Tarihinin Geçirdiği Aşamalar

İlk aşama olan *öncü aşamada* halkla ilişkiler daha çok tanıtım görevi üstlenmiştir. Bu süreçte ajanslar kurulmaya başlamıştır ve aynı zamanda Bükreş Üniversitesi'nde alana dair eğitim verilmeye başlanmıştır. İkinci aşama olan *keşif aşamasın da* ise alan profesyonelleşmeye başlamıştır. Bu dönemde, Romanya Halkla İlişkiler Profesyonelleri Derneği (ARRP) kurulmuştur. Dernek kar amacı taşımamakla birlikte, alana dair sorunların tartışıldığı ve çözüm önerilerinin arandığı bir platform olarak 1995'te kurulmuştur. Rogojinaru'nun (2009), *Olgunluk aşaması* adını verdiği 2000'lerden günümüze kadar uzanan aşamada ise eğitim alanında çeşitli

üniversitelerde yalnızca lisans eğitimi anlamında değil yüksek lisans ve doktora derecelerinde de halkla ilişkiler uzmanları yetiştirilmeye başlanmıştır. Yine bu dönemde ajanslar yalnızca Bükreş'te değil Cluj-Napoca, Iaş gibi çeşitli illerde de faaliyet göstermeye başlamışlardır. Ancak görülmektedir bu ajansların çoğu halkla ilişkiler ve reklamcılık adı altında kurulan ve yoğunlukla reklam ve tanıtım çalışmaları yapan ajanslardır.

Ülkede halkla ilişkiler ilk örneklerini teoriden uzak, ihraç pratiklerle vermeye başlamıştır. Teoriyle olan ilişkisi daha çok 1990'ların sonu 2000'lerin başında, alana dair eğitim almış ve çeviri metinlerden de faydalanarak alana katkıda bulunan uzmanların katkıları ile başlamıştır.

Komünizmin çöküşü sürecinde Romanya 100.000'de 686 üniversite öğrencisi oranı ile Avrupa'nın en düşük yüzdelik oranına sahip ülkelerden birisi olmuştur (Stan, 1999:510). Bu sürecin ardından Romanya eğitim anlamında kurumsallaşmaya başlamış olsa da bunun yönü niteliksel bir artıştan ziyade niceliksel bir artışa doğru olmuştur. Ücretler düşük, iş yükü fazla, olanakları kısıtlı ve kaynakları kıt ve akademik alanlarda kolektif çalışmalardan ziyade hala hiyerarşi baskın gelmektedir. Özellikle yaratıcı ve yenilikçi araştırmalar destek görse dahi ortaya çıkan çalışmaların kapsamları hala dar idi. Kısacası *Çavuşesku etkisi* hala kendisini göstermekteydi.

Bunun yanı sıra sınıfların kalabalık olması sebebiyle dersler verimli geçmemekte, genel olarak çok büyük sınıflarda verilen dersler, akademisyenlerin notlarını yüksek sesle sınıfa okumaları ile geçmekteydi. Bu durum öğrencilerle konuların tartışılmasına fırsat vermemekteydi. Üstelik üniversiteler, *yazı tahtası* için

ayrılabilecek bütçeden dahi yoksunlardı. Ancak nesillerin değişmesi ve kurumlar üzerinde oluşan uluslararası etki, akademik camiadaki Çavuşesku mirası normların değişmesini sağlamıştır. Gelişmeler eğitim alanına birçok modern alanın (siyaset bilimi, halkla ilişkiler vb.) girmesine ön ayak olmuştur.

Eğitim sistemindeki değişikliklere rağmen Romanya'da yaşanan bir diğer zorluk ise mezuniyet sonrası sektör tarafından yeteri kadar talep ile karşılaşmayan öğrencilerin işsiz kalmaları olmuştur. Zamanla yeni alanlarda iş olanakları artış gösterse de, bugün dahi mevcut düzenin işleyişine dâhil olan, aile ya da arkadaş aracılığı ile iş bulma o dönemde de varlığını sürdürmektedir. Günümüzde hala gelişme sürecindeki Romanya'nın demokrasi tecrübesi oldukça minimal düzeyde olmakla birlikte toplum yine de demokrasi ile uyumun kısa zamanda sağlanacağına dair büyük bir inanç beslemektedir (King, 2004).

1989 öncesinde Romanya'da halkla ilişkiler tarihine dair yapılmış kayda değer bir çalışma bulunmamaktadır. Bu tarihe kadar Doğu Avrupa'da da halkla ilişkiler çalışmalarının olmamasının sebebini Grunig ve Vercic (2004:137), bu konseptin sosyalist sistem tarafından kabul edilebilir olmamasından kaynaklandığını ileri sürmektedirler. 1989 sonrasında dahi, halkla ilişkilerin varlığı, araştırmadan çok var olan teorik tanımlamalar üzerinden yapılan çalışmalardan ibarettir. Bununla birlikte denilebilir ki halkla ilişkiler Aralık 1989 devriminden sonra yani Doğu Avrupa'da rejimin demokratik rejime evrilmesinden sonra işler hale gelmeye başlamıştır.

Alanın kurumsallaşmasına dair önemli adımlar, 1995'te kurulan Romanya Halkla İlişkiler Derneği ve 2003'te kurulan Halkla İlişkiler Şirketler Kulübü'dür.

Alana dair verilen ilk ders, yüksek lisans öğrencilerine verilen halkla ilişkiler dersleri olmuştur. Böylece Romanya'da halkla ilişkiler alanı resmi olarak tanınır hale gelmiştir. Söz konusu dersler 1991 senesinde Bükreş'te, *National School of Political Studies and Public Administration* tarafından verilmeye başlanmıştır (Bortun, 2005:102). 1995'te kurulan Romanya Halkla İlişkiler Derneği, iletişimciler arasındaki bağı kuvvetlendirmeyi amaçlamıştır. Dernek, Romanya'nın ilk halkla ilişkiler uzmanlarını bir araya getirmekte ve aynı zamanda genç iletişimcilere de kariyer olanakları sunmaktadır. 2012'de faaliyet alanını genişleten dernek, yalnızca iletişim alanında bireysel çalışanlara değil şirketlere ve enstitülere de kapısını açmıştır.

1989'dan 1995'e kadar geçen dönemde Romanya siyasal iletişiminin ilk konsepti olan ve devrim sonrası sıklıkla kullanılan, *ülkemizi satmıyoruz* (*we don't sell our country)* sloganı döneme hâkim olmuştur. 1995 sonrasında medya konsepti çeşitlenmeye başlamıştır. Özel televizyon kanalları açılmış, yeni yayınlar basılmaya başlamıştır. Aynı dönemde Avrupa Birliği üyeliği için başvuran Romanya'nın yaşadığı uyum süreci halkla ilişkiler alanın kurumsallaşmasında en önemli etkenlerden biri olmuştur (Dolea, 2011).

Palea'ya (2012) göre Pricopie'nin (2004), bir uğraşının mesleğe dönüşme süreci olarak profesyonelleşmesi anlamında tespit ettiği beş aşama incelendiğinde Romanya'nın profesyonelleşme anlamında ileri bir aşamada olduğunu söyleyebiliriz.[9] Devrim sonrası meslekleşme sürecine giren halkla ilişkiler alanına dair eğitim,

[9] Remus Pricopie'ye göre (2004), bir uğraşının mesleğe dönüşme süreci olarak profesyonelleşme, 5 adımdan oluşan evrimsel bir süreçtir. Bu adımlar; bir uğraşının ortaya çıkması, ilgili uğraşı alanına yönelik eğitim veren okulların kurulması, profesyonel derneklerin kurulması, alanın resmi tanınırlığı için düzenlemeler/anlaşmalar yayınlamak, mesleğe uygun resmi davranış kodlarını kabul etmektir (Bkz. s.51).

1993'ten itibaren Bükreş Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi'ne bağlı olarak açılan İletişim ve Halkla İlişkiler Bölümü'nde resmi olarak verilmeye başlanmıştır. Alana yönelik eğitim, batı menşeili kaynaklardan ve sistemlerden faydalanılarak geliştirilmiştir (Coman, 2008). Günümüzde tam anlamıyla yerleşmiş bir halkla ilişkiler anlayışı olmamakla birlikte alana dair tartışmalar güncelliğini korumaktadır. Bu tartışmalardan biri olan meslek algısı konusunda halkla ilişkiler araştırmacıları ile halkla ilişkiler uzmanları arasında henüz bir fikir birliği sağlanamamış durumdadır. Meslek algısı üzerine uzlaşılmış bir fikir olmamakla birlikte her iki taraf da Romanya'da halkla ilişkilerin durumunu profesyonelleşme yönünde ilerleyen bir süreç olarak kabul etmektedir (Palea, 2012).

Bir uğraşının, mesleğin, uzmanlık alanının gelişmesi, güçlenmesi bakımından profesyonel dernekler önemli bir rol oynamaktadır. Halkla ilişkiler açısından değerlendirildiğinde, bu tür derneklerin etik kodların ve profesyonel standartların belirlenmesi ve uygulayıcılığında, mesleki şartların oluşturulmasında, alanın tanıtılmasında ve statüsünün oluşturulması aşamalarında aktif şekilde görev aldıkları bilinmektedir. Romanya'daki ilk ve en büyük dernek olan Romanya Halkla İlişkiler Profesyonelleri Derneği (ARRP) 1995 senesinde kurulmuştur. Dernek, Romanya halkla ilişkileri hakkında en özel konuların dahi tartışıldığı bir merkez halindedir (Palea, 2012).

Sovyet Blok'u ülkesi olan Romanya'da, komünist rejimin çöküşü ile birlikte mecrasını değiştiren gazetecilik ve halkla ilişkiler alanı, bu dönemden sonra gelişim bakımından bir ivme kazanmıştır. Özgürleşen basın yeni uzmanlık alanlarının doğuşuna önayak olmuş olmakla birlikte Çavuşesku döneminde yaşanan

sıkıntılarından kaynaklanabilecek olan medyaya karşı güven sorununun, Romanya toplumunda günümüzde de söz konusu olduğu, yapılan araştırmalarda dikkat çekmektedir. Medya profesyonelleri de dâhil olmak üzere toplum Romanya medyasının güvenilir olmadığı sonucunda uzlaşmaktadırlar. Rumen gazeteciler ve halkla ilişkiler uzmanları, ülkelerinde mevcut bütün medya kanallarının yabancı haber kaynaklarının hepsinden daha az güvenilir olduğunu belirtmektedirler. Uzmanların karşılaştıkları bir diğer problem ise ulusal medyanın yanı sıra bölgesel ve yerel medyanın da uyguladığı doğrudan ve dolaylı ödemeler ve baskı unsularıdır (Klyueva & Tsetsura, 2010).

Otokratik rejimden demokratik rejime geçiş sürecinde Romanya toplumu sosyal, kültürel, ekonomik ve benzeri birçok alanda yapısal değişim ve dönüşümler yaşamıştır. Yaşanan süreçte ülke NATO (2004) ve AB (2007) ülkesi kapsamına alınmıştır (Dolea, 2012). Komünist yönetim altında iken aktivite alanı bulamayan halkla ilişkiler, 1989 sonrasında yaşanan dönüşümlerle keşfedilmeye başlamıştır. Toplumun alan ile tanışmasının ardından, gazetecilik ve halkla ilişkiler uzmanlarının birbirleri ile ilişkilerini, toplumda halkla ilişkilerin rolü ve karşılaştığı zorlukları, enstitülerde halkla ilişkiler çalışmalarını, çeşitli kampanyaları konu edinen çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Dolea, 2012:355). Halkla ilişkiler uzmanlığının ulusal mesleki sınıflandırma anlamında bir meslek olarak resmi kabul görmesi 1997 senesinde gerçekleşmiştir (Bortun, 2005:102). Yapılan çalışmalar göstermektedir ki halkla ilişkiler alanı Romanya devlet yönetiminde kurumsallaşmıştır. Bu aşamaya gelinmesinde, 2008 senesinde doktora eğitiminin de verilmeye başlandığı eğitim sistemi, profesyonel standartların oluşmasına önayak olan derneklerin kurulması,

yalnızca akademisyenler tarafından değil uygulamacılar tarafından da yapılan araştırmaların artış göstermesinin önemli etkileri olmuştur (Dolea, 2012:364).

C. Türkiye'nin Ülke Yapısı ve Türkiye'de Halkla İlişkiler

Asya ile Avrupa kıtalarını birleştiren bir coğrafi yapıya sahip olan Türkiye Cumhuriyeti, 783,562 km^2 yüz ölçümüne sahiptir. Temmuz 2014 rakamlarına göre 81.6 milyon nüfusa sahip ülkede okuma yazma oranı %94.9'dur. Resmi dili Türkçe ve başkenti Ankara'dır. Ülke 81 ilden oluşmaktadır.[10]

29 Ekim 1923 senesinde Osmanlı İmparatorluğu yıkılmış ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından Cumhuriyet ilan edilmiştir. Profesyonel halkla ilişkiler faaliyetlerinin oluşabilmesinin koşulu olarak Amerikan tipi siyasi ve ekonomik bir düzenin mevcut olması gerektiğini savunan görüşe göre Türkiye için halkla ilişkiler tarihi Cumhuriyet'in kuruluşu ile birlikte başlar. Halkın kendi iradesiyle kim tarafından yönetileceğini seçmeye başlaması ile modern anlamda halkla ilişkiler çalışmaları için gerekli zeminin oluştuğu düşünülmektedir. Yirmi üç yıl süren tek parti dönemi yaşanmış olsa dahi seçme ve seçilme hakkının kazanılmış olması, demokratik bir yönetime geçilmiş olması ile halkla ilişkiler çalışmalarının profesyonelleşmesinde ilk adımın atıldığı kabul edilmektedir.

Türkiye'de profesyonel halkla ilişkiler, cumhuriyetin ilanından (1923) sonra demokrasiye geçişle birlikte oluşmaya başlamıştır. Alandaki ilk faaliyetleri, ülkenin bağımsızlığı için yapılan çalışmaların duyurulduğu Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin

[10] https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tu.html

yayımlanmasına dayandıran çalışmalar olmakla birlikte[11], bu faaliyetlerin Osmanlı döneminden itibaren mevcut olduğunu savunan çalışmalar da mevcuttur[12]. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki halkla ilişkiler faaliyetleri, dönemin siyasal yapısı dolayısıyla şekillenen yönetim-halk ilişkisinin siyasal otorite merkezli olmasından kaynaklı, tek taraflı uygulamalar şeklinde gerçekleşmiştir. Siyasi güç olan padişahın aynı zamanda halife olarak atanmış olması ve direkt olarak yaratıcının sözcüsü niteliğine sahip olması fikri halk tarafından kabul görmüştür. Bundan dolayı halkın söz söyleme yetkisi bulunmamakla birlikte, tam bir itaat sergilemesi beklenmektedir.

Halkla ilişkilerin gelişim sürecini anlayabilmek için öncelikle, alanın beslendiği bilim dallarından birisi olan iletişim biliminin gelişim sürecinin incelenmesi gerekmektedir. Türkiye'de iletişim eğitimi 1950 senesinde öğretime başlayan İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsü ile başlamaktadır. 1980 senesinde yüksekokul olan Enstitü, 1992 senesinde İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi adını almıştır (Altun, 2011: 414). Ardından 1965 senesinde Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne bağlı olarak Basın Yayın Yüksek Okulu açılmıştır. Bu gelişmeler Türkiye'deki iletişim eğitimine yön veren gelişmelerdir. Böylelikle alana dair araştırmalar ivme kazanmıştır (Tokgöz, 2006:2). İstanbul ve Ankara Üniversiteleri'nden sonra 1972 senesinde Anadolu Üniversitesi *Kapalı Devre Televizyon ile Eğitim Enstitüsü* isimli bir okul kurmuştur. 1992'den sonra ise okul

[11] Bir kavramın geçmişi hakkında bilgi sahibi olmak, onun bugünün anlayabilmek ve geleceği hakkında bir öngörüde bulunabilmek açısından önem arz etmektedir. Ancak Türkiye halkla ilişkiler tarihi araştırma girişimleri sırasında görülmüştür ki eldeki kaynaklar derin bir incelemeye olanak vermemekle birlikte, atıfta bulunulan kaynaklar da belli başlıdır ve diğer tüm araştırmalar bu kaynaklar çevresinde şekillenmektedir. Bu durumun handikabı, alana dair araştırmaların kapsamının dar olmasına sebep olmasıdır (Ayrıntılı bilgi için Bkz. Yamanoğlu vd. 2013).

[12] Osmanlı'da özel bir halkla ilişkiler anlayışı ve yönetsel yapılanma olmamakla beraber görevleri itibariyle incelendiğinde bir halkla ilişkiler uzmanının yaptığı görevleri gerçekleştiren bireyler vardır (Muhtesip devlet tarafından görevlendirilen, esnaf ile halk arasında denetleyici ve arabuluculuk görevi yürüten resmi görevlilerdir, Kadılar halkın şikâyetlerini ve isteklerini dinleyen ve değerlendiren görevlilerdir).

İletişim Bilimleri Fakültesi olarak eğitimine devam etmiştir. 2001'de yapılanma sürecine giren okul *iletişim sanatları* bölümünü, *reklamcılık ve halkla ilişkiler* olarak, *basım ve yayımcılık* bölümünü ise *basın ve yayın* olarak değiştirmiştir (Altun, 2011: 415).

1960 ve 1980 dönemleri arası halkla ilişkilerin kurumsallaştığı, akademide yer bulduğu yıllar olarak görülebilir. 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı'nın bünyesinde açılan *Yayın ve Temsil Şubesinin* halkla ilişkiler mesleğinin uygulandığı ilk alan olduğu söylenebilir. Bundan öncesinde de adı konulmamış olmakla birlikte halkla ilişkiler çalışmaları yapılmıştır ancak yukarıda sözü edilen dönemler kurumsallaşmanın oluşmaya başladığı dönemler olarak Türkiye halkla ilişkiler tarihinde önemli bir yer tutmaktadır.

> *1960 ve 1980 yılları arasındaki dönem, Türkiye'de halkla ilişkilerin "planlı, sistematik ve tanımlanmış" bir çaba olarak biçim kazandığı ve meslekleşme yönünde girişimlerin başladığı zaman aralığı olarak kabul edilmektedir (Yamanoğlu vd., 2013:10).*

Bu dönemde siyasal anlamda yaşanan rekabet ve oy kaygısı halkın düşüncelerini almaya yönelik çalışmaların yapılmasına ön ayak olmuştur. Ekonomik anlamdaki gelişmeler ve değişiklikler dolayısıyla şirketler de benzer şekilde halkın isteklerine kulak vermeye başlamış ve aynı zamanda halkın istek ve düşüncelerini yönlendirebilmek amacıyla stratejiler belirlenmeye başlamıştır.

1962 senesinde devlet eli ile MEHTAP adı verilen bir döküman yayınlanmıştır. Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi adı verilen projenin dökümanında, *Devlet kuruluşlarının her kademesi çalışmalarında ve kararların alınmasında halkla yakın ilişki sağlamak zorundadır (aktaran Budak&Budak,*

2004:66), ibaresi yer almaktadır. Bu proje ile amaçlanan gelişmiş ülkelerde uygulanan sistemin Türkiye yönetimine da adapte edilmesidir. Bu yöntem, yöneten ile yönetilenler arasındaki ilişkinin karşılıklılığını temsil etmektedir. Yani gelişmiş ülkelerde kurumların ve yönetimin bir karar almadan önce halka danışması, onun fikrini alması yöntemi, Türkiye'de de uygulanmak istenmektedir. Böylece bu proje ile devlet kurumlarında halk ile yönetim arasında aracılık yapacak olan halkla ilişkiler birimlerinin kurulması öngörülmüştür.

Türkiye'de alana dair ilk akademik yayın 1964 senesinde Nermin Abadan Unat tarafından yazılmış olan *Halkla Münasebetler* kitabıdır (Özdemir & Yamanoğlu, 2009:15). 1965 senesinde gelindiğinde, Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksekokulu bünyesinde alana dair eğitim verilmeye başlamış ve böylece halkla ilişkiler alanı bir uzmanlık alanı olarak kabul edilmiştir. Bundan sonraki süreçte diğer üniversiteler de alana dair eğitim vermeye başlamışlardır. Üniversitelerde program isimleri, halkla ilişkiler, halkla ilişkiler ve tanıtım, halkla ilişkiler ve reklamcılık, halkla ilişkiler tanıtım ve reklamcılık, halkla ilişkiler ve enformasyon şeklinde değişiklikler göstermektedir (Özdemir & Yamanoğlu, 2009:17).

Türkiye'nin ilk resmi yayın kuruluşu olan TRT (Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) 1970'lerin başından itibaren yayın hayatına girmiştir. Özel kanalların yayın hayatına girişi ise 1990 yıllarından itibaren başlamıştır. Bu dönemler arasında halkla ilişkiler alanı da gazetecilikten ayrılarak bağımsız bir alan olarak iş hayatında ve akademik anlamda varlık göstermeye başlamıştır. Ancak doğu ve batı kültürlerinin sentezi ile oluşan ülke kültürünün, halkla ilişkiler alanını meslek olarak görmesi ve

ona karşı yargılarını olumlu yönde değiştirmesi kolay olmamıştır. Meslek, masa arkasında yapılan danışmanlık hizmeti olarak görülmüş olup, yalnızca kadın mesleği olarak deklare edilmiş ve bu mesleği sürdürebilmek için de ahlaki anlamda özverilerde bulunulması gerektiği inancı hâkim olmuştur. Bu önyargılar hala tam anlamıyla bitmemiş olmakla birlikte zamanla olumlu yönde değişime uğradığı gözlenmektedir.

Türkiye özellikle 1980'lerden başlayarak bu alandaki gelişimini hızlandırmıştır. Bu dönemlerde ajanslar kurulmaya başlanmış, kurumlar ve özel şirketler içerisinde halkla ilişkiler departmanları yaygınlaşmaya başlamıştır. Ancak çoğu şirket halkla ilişkileri, tüketiciyi bilgilendirme, tanıtım, gazete ya da haber yayını yolu ile izleyiciye ulaşma faaliyetleri gibi tek yönlü iletişim faaliyetleri bütünü olarak görmekten öteye gidememiştir.

> *Halkla ilişkilerin özellikle ABD'de kurumsal bir uygulama olarak benimsenmesinin kökenleri 19. yüzyıla kadar uzanırken, Türkiye'de tanımlanmış ilk uygulamaların göreli olarak kısa geçmişi, bir ihmal ya da bir gecikmeden değil, kurumsal uygulama olarak halkla ilişkilerin filizlenip serpilmesini sağlayacak toplumsal, ekonomik ve siyasal iklimin ancak anılan yıllarda şekillenmiş olmasından kaynaklanmıştır (Yamanoğlu vd., 2013:9).*

Toplumun fikrini özgürce ifade edebildiği varsayımı altında demokrasi ile yönetilen toplumlarda halkla ilişkiler faaliyetlerinin boy gösterdiği dikkate alındığında Türkiye'nin alana dair geçmişinin yakın tarihler olması yadırganamayacaktır. Özellikle örgüt - çevre ilişkilerinde farkındalığın artmasından sonra özel sektör tarafından benimsenen alan, ardından kamu sektörü tarafından da benimsenmiştir. Her iki sektörün de etkisinin söz konusu olduğu alan süreçte gelişim ve değişim göstererek ilerlemektedir (Yağmurlu, 2007:65). Bu süreçte halkla

ilişkilerin Türkiye'deki gelişimi incelendiğinde sürece katkı sağlayan faaliyetlerden bazıları şunlardır; 1960 yılında Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Koordinasyon Dairesi'ne bağlı Yayın ve Temsil Şubesinin kurulması, 1962'de hayata geçen Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi (MEHTAP), 1984 - Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği Kararnamesi, 1991 - Kamu Yönetimi Araştırması Genel Raporu, Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) ve 2004 yılında yürürlüğe giren 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Yasası'dır.

İKİNCİ BÖLÜM

II. TÜRKİYE VE ROMANYA'DA HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİ

A. Halkla İlişkiler Eğitimi

Bir alanın profesyonellerinden bahsedilecek olduğunda, sıradan vatandaştan onları ayıran çeşitli noktalar olduğu bilinmektedir. Bu farklılıklar elbette ki alana dair bilgi birikimi ve kazanılmış ya da kazanılacak olan tecrübelerden başlamaktadır. Profesyoneller, öğrendikleri teknikler ile yeteneklerini birleştirerek topluma faydalı işler yapabilmek için çalışırlar ve yine sıradan vatandaşlardan ayrı olarak mesleki anlamda etik kurallara bağlı hareket etmek durumundadırlar.

Profesyonelleşmenin uzmanlık getireceği, uzmanlığın ise saygınlık getireceği göz önünde bulundurulduğunda ve halkla ilişkiler kavramının hala propaganda kavramı ile karıştırılması söz konusu olduğunda alanın kazanacağı statünün onun geleceği ve toplum tarafından net bir şekilde anlaşılabilmesinin önünü açacağı ortadadır. Bu noktada, halkla ilişkilerin hali hazırda uzmanlık alanı olup olmadığı sorgulanabilir. Avrupa açısından dahi bakıldığında alanın profesyonelleşebilmiş olduğunu söyleyebilmek olanaksızdır. Halka ilişkiler eğitiminin geçmişini Bernays'ın ilk kitabı ve üniversitede verdiği ilk derse yani 1923 yılına dayandıran kaynaklar olmakla birlikte, Avrupa'ya baktığımızda dersler ve sınavların geçmişinin 1950'li yıllar olduğu görülmektedir (L'Etang, Pieczka, 2002).

Profesyonelleşme yönünde adımlarını hızlandıran halkla ilişkiler alanı bu konuda en büyük desteği elbette ki eğitim alanından almaktadır. Bir alanda verilen eğitimin kalitesi o alanın bilimsel anlamda statüsüne de katkı yapmaktadır. Eğitim zamanla, alanın teorik yapısına dair öngörülerde bulunan ve bu yapıyı denetleyen elemanlar yetişmesini sağlarken aynı zamanda düzenli olarak teorik yapıyı test eden, güncellemeleri takip edebilen elemanların yetişmesine de katkıda bulunmaktadır (Lowe, 2002:21).

Halkla ilişkiler alanının artan önemi, alanda yetişmiş elemana duyulan ihtiyaç, gözlerin halkla ilişkiler eğitimine çevrilmesine sebep olmaktadır. Her geçen gün farklı yönetim fonksiyonlarında faaliyet gösterebilecek yetenekli ve belirli eğitim düzeyine sahip elemanlara duyulan ihtiyaç artmaktadır. Asna'ya (1997:256-258) göre bir halkla ilişkiler uzmanının sahip olması beklenen nitelikler genel hatları ile, dilini iyi kullanmasını bilmesi, genel kültür sahibi olmanın üzerinde sosyal ve ekonomik konularda yeterli eğitimden geçmiş olması, dış görünümüne dikkat etmesi, insanları seven bir yapıya sahip olması, kendi sorunlarını bir yana bırakarak, öfkesi ve üzüntüsünü içine atıp güleryüzlü olabilmesi ve sabırlı davranması, görgü kurallarına uygun davranışlar sergilemesi, gerçekleri çabuk kavrayabilmesi, kendisini ve olayları dürüstçe değerlendirmesi ve eleştirmeyi, insanları örgütlemeyi bilmesi, esneklik, sağduyu, espri ve hayal gücü ile araştırıcılık yanı gelişmiş olması, kendine güvenmesi ve bu güveni karşısındakilere hissettirebilmesi, kendi dili dışındaki dilleri de iyi bir biçimde konuşabilmesi şeklinde sıralanmaktadır.

Tüm bu özelliklerin kısmen kişinin yapısal özelliklerinden kaynaklandığı söylenebilir ancak alınan eğitimin de bu yapı üzerinde belirleyici olacağı aşikârdır.

İyi eğitimli bireyler doğru işler ve etik uygulamalar ortaya koyacaklardır. Ancak alandaki uzmanların geniş bir bilgi birikimine sahip olması beklentisi göz önüne alındığında, verilecek eğitimin standartlaşmasında çeşitli zorluklarla karşılaşılmaktadır.

Mevcut eğitim ile gelecekte verilmesi planlanan eğitim stratejileri birçok okulda tartışma konusudur. Tartışmanın ana başlıklarından birisini ise eğitimin amacının neye yönelik olduğunun tespit edilebilmesi üzerinedir. Amacın tespiti üzerine müfredatlar ve ders içerikleri hazırlanmaktadır. Bu anlamda ise tartışmaların odak noktasını, verilecek eğitimin mesleki eğitime yönelik olması gerektiği ya da gerekmediği tartışmaları oluşturmaktadır. En büyük eleştiri ise, hükümetlerin, eğitimi bu yöne doğru desteklemesi neticesinde, sistemin giderek sektörün çıkarına yönelik hizmet etmeye başlayacağına dair olmaktadır.

Eğitim kurumları ve onların bünyesindeki eğitimcilerce yapılan halkla ilişkiler tanımlarının kurumun alana olan bakış açısını sergilediğinden hareketle, kurum tarafından hazırlanacak olan eğitim müfredatının da bu ideoloji paralelinde şekilleneceği açıktır. Her bir tanım ait olduğu dünyanın görüşünü temsil etmektedir. Genel anlamda bakıldığında müfredatlarda gözlemlenen pratik ve teorik yapılı derslerin ağırlıklarının birbirlerine oldukça yakın olduklarıdır. Ancak bu durum toplumların kültürel yapıları ve geçmişleri ile doğru orantılı olarak değişebilir. Sektör ile bağlantıları güçlü ve sektör tarafından desteklenen bir kurumdan bahsedilecek olduğu takdirde, o kurumun müfredatında pratik derslere ağırlık verecek olma ihtimali yadırganamayacaktır. Çünkü kurum ile sektör arasında çıkar ilişkileri mevcuttur ve her iki taraf da birbirini memnun etmeyi istemektedir.

Halkla ilişkiler eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda, öğrencilerin ilgi eksikliği tespit edilmiş sorunlar arasında bulunmaktadır. Vega (aktaran Bardhan, 1999:9), yapmış olduğu bir çalışmada öğrencilerin ilgisini çekebilmek için ve onların daha fazla bilgi ile daha yüksek motivasyonla mezun olmalarını sağlayacak çeşitli önerilerde bulunmuştur. Bu önerilerden bazıları, öğrenciler ülke dışında okumak için seyahat, stajyerlik, değişim programları gibi olanaklar konusunda cesaretlendirilmelidir, uluslararası tecrübelere sahip konuşmacılar, öğrencilerle tecrübelerini paylaşmak üzere davet edilmelidir, uluslararası ve kültürlerarası örnekler ile vaka incelemeleri halkla ilişkiler müfredatına eklemlenmeli, öğrenciler başka ülkelerden öğrencilerle iletişim kurma konusunda cesaretlendirilmeli ve bu öğrenciler konuşmacı olarak derslere davet edilmeli, sınıf projelerinde uluslararası medya ve internet kullanılmalı, İngilizce haricinde de dil öğrenimi desteklenmeli ve bunun için olanaklar sağlanmalıdır, şeklindedir.

Müfredatlar, yöntemler ve amaçlar üzerine tartışmalar tüm güncelliğini korumakla beraber kolay kolay sonlanacak gibi de görünmemektedir. Çünkü hala farklı amaçlar ve farklı yöntemler üzerinde bir uzlaşmaya varılabilmiş değildir. Müfredat - amaç - yöntem uzlaşısının sağlanamamasının altında yatan sebebin, alanın hala sağlam temellendirilememiş olmasına dayandırıldığını belirtebiliriz (Lowe, 2002:22). Bununla birlikte, sağlam temellere dayanmayan bir araştırma alanının bilimsel statü kazanması ve profesyonelleşmenin sağlanmasının bu türden zorluklar barındıracağı açıktır.

Halkla ilişkiler eğitimini konu edinen çalışmalar, mevcut eğitimin tanımlanması, olması gerekenin ne olduğu hakkındaki tartışmalar biçiminde

şekillenmektedir. Bu tartışmalardan birisi olan ABD'deki *The Consortium for Policy Research in Education* (CPRE) komisyonu tarafından yapılan tartışmada, eğitimin aynı zamanda çok-kültürlü olması gerektiği sonucuna varılmıştır. (Ayrıntılı bilgi için Bkz. Becerikli, 2008). Çok-kültürlü bir eğitimin sağlanabilmesi amacı ile çeşitli başlıklar altında önerilerde bulunulmuştur. Bu başlıklar;

- Kişilerarası iletişim ve örgütsel iletişim alanında kültürel değişimler.
- Toplumsal faktörlerin halkla ilişkiler üzerindeki etkileri.
- Uluslararası bağlamda etik.
- Uluslararası uzmanların mesleki gelişimi.
- Dünyadaki olaylar.

Başlıklar incelendiğinde, ilk madde, *kişilerarası iletişim ve örgütsel iletişim alanında kültürel değişimler* ile anlatılmak istenen, çok - kültürlü bir eğitimin sağlanabilmesi için öğrencilerin aldıkları ya da alacakları kişilerarası iletişim ve örgütsel iletişim dersleri bağlamında öğrendikleri ve öğrenecekleri içeriklerin kültürden kültüre değişiklik göstereceğinin farkında olmalarıdır.

İkinci madde, *toplumsal faktörlerin halkla ilişkiler üzerindeki etkileri* ile anlatılmak istenen, toplumun şartları göz önüne alınarak eğitime biçim vermek gerektiğidir. Toplumsal şartlar ile kast edilen, ekonomik bağımsızlık, mevcut baskın ideoloji, medyanın yapısı vb. tüm bu yapısal özellikler analiz edilerek öğrencilere yol gösterici bir müfredat hazırlanmalıdır. Öğrencilerin ileride mesleklerini yapmaya başladıklarında ülkenin ideolojisine, mevcut ekonomik düzeyine yabancı bir halde

kendilerini sektörün içinde bulmalarını önlemek için bu gereklidir. Bir ülkedeki medyanın bağımlı ya da bağımsız oluşu, kimlerin yönlendirmesi ya da tekelinde olduğunun bilinmesi öğrencilerin geleceklerini planlayabilmeleri açısından bilmeleri gereken en önemli noktalardan birisidir.

Üçüncü madde, *uluslararası bağlamda etik* ile öğrencilerin mutlak anlamda etik meseleler hakkında bilgi sahibi olması gerektiği ve mevcut etik kodların öğretilmesi gerektiği söylenmektedir.

Dördüncü madde, *uluslararası uzmanların mesleki gelişimi* ile anlatılmak istenen, görev tanımlamalarının yapılmasıdır. Bir halkla ilişkilercinin üstleneceği teknik anlamdaki ya da yönetsel anlamdaki rollerinin anlatılmaya çalışılmasıdır.

Beşinci madde, *dünyadaki olaylar* denildiğinde ise, bir öğrencinin dışarıda yaşanan her olayı görmesi, haberdar olması ve daha önemlisi analiz edebilmesine yönelik yeti kazandırılması ile ilgilidir. Dünyada yaşanan olayların ülkeyi nasıl etkileyeceğini öngörebilmeli, ülkelerin birbirleri ile ilişkilerinden doğacak sorunlar ya da bu ilişkilerin yaratacağı olumlu gelişmeleri tahmin edebilmeli, dünya gündemini okuyabilmelidir.

Halkla ilişkiler eğitimine dair yapılmış çalışmaların, mevcut eğitimin nasıl olduğu ile nasıl olması gerektiği ülkelerin eğitim müfredatları incelenerek yapılmış çalışmalar olduğundan yukarıda bahsedilmişti [13] . Yapılan çalışmaların geneli akademisyenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmaların amaçları çeşitlidir.

[13] Yapılan çalışmalara örnek olarak; Erendağ, F., (2004**). "Halkla İlişkiler Eğitimi: "Türkiye ve ABD'deki Lisans Düzeyi Halkla İlişkiler Müfredat Programlarının Karşılaştırılması"",** Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi ve Gülsünler, M.E., (2008). **"Türkiye ve Almanya'daki Halkla İlişkiler Eğitiminin Karşılaştırılması ve Türkiye için Yeni Bir Model Önerisi"**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Söz gelimi kimi çalışma, verilen eğitimin doğasını anlamaya yönelik iken, kimisi sektör ve derneklerin önerilerini dikkate alarak hazırlanmış ve öğrencileri bu alana yönlendirmede kullanılabilecek yöntemleri keşfetmeye yöneliktir. Bazı çalışmalar ise okul müfredatlarını incelemeye yönelik yapılmış araştırmalardır.

Remus Pricopie'ye göre (2004), bir uğraşının mesleğe dönüşme süreci olarak profesyonelleşme, 5 adımdan oluşan evrimsel bir süreçtir. Bu adımlar;

- Bir uğraşının ortaya çıkması,
- İlgili uğraşı alanına yönelik eğitim veren okulların kurulması,
- Profesyonel derneklerin kurulması,
- Alanın resmi tanınırlığı için düzenlemeler/anlaşmalar yayınlamak,
- Mesleğe uygun resmi davranış kodlarını kabul etmek.

İkinci adımda da görüldüğü üzere bir uğraşının mesleğe dönüşebilmesindeki en önemli evrelerden birisi o uğraşıya yönelik eğitim veren okulların kurulmasıdır. Halkla ilişkilerin profesyonel anlamda bir alan sayılabilmesi için ikinci adımda alana dair eğitimin verilmeye başlanması gerektiği açıktır.

Halkla ilişkiler eğitiminin, eğitimin başka dallarının da olduğu gibi iki prensip üzerinde sağlam şekilde durması gerekmektedir. Bu iki prensip, kapsamlı bir bilgi tabanı ve bu bilgi tabanının inşa edilmesini sağlayan ve katkıda bulunan kalifiye eğitimciler havuzudur.

Profesyonel bir akademisyen olabilmek için kişinin tam eğitilmiş ve yeterli bir konuşmacı olabilmesi, halkla ilişkilerde okunmuş birkaç disiplinin değerlendirmesini yapması, araştırma denetimi ve üretime başlaması için muhtemelen birkaç yıla ihtiyacı vardır. (L'Etang ve Pieczka, 2002:31).

Kalifiye eğitimciler, bildiğini aktarabilme yetisini de özelliklerine dâhil edebilmelidir. Aksi takdirde akademisyenin çok şey biliyor olmasının öğrenciler üzerinde bir faydası olmayacaktır. Yine aynı zamanda bir akademisyenin, halkla ilişkiler alanında iyi bir eğitim verebilmesi için, alanın disiplinlerarası bir alan olduğunu kabul etmesi görüşünden hareketle, öğrencilerin bakış açılarını genişletebilmesi için disiplinler arasında hareket edebilmesi gerekmektedir.

Eğer bu yaklaşım ele alınırsa, öğrenciler meraklı olmaya, "şeytanın avukatı"nı oynamaya, kabul edilen gerçekleri sorgulamaya ve ahlaki cesaretlerini yani halkla ilişkiler danışmanları olarak ihtiyaç duyacakları bütün nitelikleri geliştirmeye teşvik edilebilir. Disiplinlerarası bir tarzda öğretilen halkla ilişkiler, akademisyenlerden ve öğrencilerden entelektüel esneklik talep eder. Böylece halkla ilişkiler, genç mezunların bu alanda kariyer elde etmeye karar verip vermediklerine bakmaksızın, mükemmel bir eğitim verme potansiyeline sahip bir alandır. Konu, öğrencileri yalnızca halkla ilişkiler uygulamacıları olarak değil, aynı zamanda yurttaşlar olarak karşılaşacakları mücadeleler ve önemli düşüncelerle bağlantılar kurma fırsatlarının yaratılmasıdır. (L'Etang ve Pieczka,2002:42).

Halkla ilişkiler eğitiminin geçmişine bakıldığında, sürecin iletişim eğitimi ile başladığı görülmektedir. Dünyada çağdaş anlamda ilk gazetecilik iletişim eğitimi 1908 yılında ABD'de Missouri Üniversitesi'nde görülmeye başlanmıştır. 20. yüzyıla gelindiğinde ise ABD'de gazetecilik eğitimi veren okulların sayısı yaklaşık olarak 100'e ulaşmıştır (Tokgöz, 2003).

İlk halkla ilişkiler dersleri ise New York Üniversitesi'nde Edward Bernays tarafından verilmiştir. Arkasından 1929 senesinde Yale, Harward ve Columbia

Üniversiteleri eğitim vermeye başlamışlardır. Alan hakkında yayınlanan ilk kitap yine Edward Bernays'a aittir.[14] 1964 senesinde ABD'de 24 üniversitede halkla ilişkiler diploması verilmeye başlanmıştır.

Ülkelerin sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel yapıları bir mesleğin ya da uğraşının gelişimi üzerinde oldukça etkilidir ancak alana dair verilen eğitim ve bu eğitimin müfredatı da alanda çalışacaklardan beklenileni karşılayacak şekilde yapılandırılmalıdır.

> *Halkla ilişkiler; psikoloji, siyaset bilimi, sosyoloji ve örgütsel davranıştan; medya ve kültürel çalışmalara uzanan bir dizi konuda fikir sahibi ve yetenekli mezunlar yetiştiren teşvik edici ve yaygın bir müfredat geliştirilmesi için bir fırsat sunmaktadır. Halkla ilişkiler uygulamacıları genellemeci olmalıdır ve geniş kapsamlı müfredat da bunu sağlamaya yardım eder; farklı konular kendi kavramsal çerçevelerini ve kültürlerini de beraberinde getirdiğinden, dünyayı farklı bakış açılarından görmek için bir esneklik ve duyarlılık alışkanlığı geliştirmek gibi başka bir eğitimsel amacı da vardır (L'Etang ve Pieczka,2002:38).*

Alınan halkla ilişkiler eğitimi neticesinde mezun bireylerin vakıf olması gereken özellikler, küresel bir perspektif geliştirme yeteneği kazanmış olmak, halkla ilişkilerin yönetim takımındaki rolünü bilmek, iletişim ve halkla ilişkiler teorisini anlamak, araştırma becerisi geliştirmek, kişilerarası iletişim becerisi geliştirmek, sosyal sorumluluk geliştirebilmek, proje ve kampanya yönetebilmek, iletişim teknolojilerinden faydalanabilmek, mesleğe katkı sağlamak, işletmenin stratejik iletişimini yönetmek olarak özetlenebilir (Russell,1999: 101).

[14] Edward Bernays'ın halkla ilişkiler alanına dair yayınladığı kitabın ismi, "Crystallizing Public Opinion" - "Kamuoyunun Kristallesmesi"dir.

Profesyonelleşmeye duyulan ihtiyaç eğitime dair beklentileri de etkilemiştir. Bu beklentiler şu başlıklar altında toplanmıştır (Oeckl'dan aktaran, Vural&Yurdakul, 2004):

- Halkla ilişkiler alanında akademik kariyer yapmayı planlayan kişiler kadar bu alanda yönetici konumuna gelmeyi hedef edinenler için üniversite düzeyinde halkla ilişkiler eğitimi,

- Orta kademe yöneticilik konumları için orta düzeyde halkla ilişkiler eğitimi (özel okullar ve seminerler),

- Uzmanlar için belli konularda seminerlerin yanı sıra yeni başlayanlar ve orta düzeydeki öğrencilere yönelik kısa süreli temel halkla ilişkiler seminerleri.

B. Romanya'da Halkla İlişkiler Eğitimi

Dünyanın geçirdiği toplumsal ve teknolojik evrimler göz önünde bulundurulduğunda okullarda verilen eğitimlerin ve akademik çalışmaların da bu değişimlere yönelik kendilerini geliştirmeleri gerektiği açıktır. Güncel olan ile sürekli içiçe bulunan halkla ilişkiler alanı bu anlamda gelişime en fazla açık olan ve aynı zamanda gelişime en fazla ihtiyacı olan alanlardan birisidir. Zira kendisini geliştirmediği sürece yapılan çalışmalar çağın gerisinde kalacak ve zamanla anlam ifade etmez hale gelecektir. Yalnız şunu da unutmamak gerekir ki bir alandaki gelişmeleri takip etmek ve kendini güncellemek demek, o gelişmeyi aynısı ile alıp mevcut duruma uyarlamaya çalışmak demek değildir. Her ülkenin, her toplumun

kültürel birikimi ve yaşam tarzı birbirinden farklıdır ve yaşanan gelişmeler kendi birikimlerine yöneliktir. Bunu alıp başka bir topluma oturtmak doğru değildir. Dolayısıyla her anlamda yaşanan ilerlemeler ve değişimlerde olacağı gibi eğitime dair yaşanan değişim ve ilerlemeler de olduğu gibi alınıp başka bir toplumun eğitim sistemine oturtulmamalıdır. Bir süzgeçten geçirilerek toplumun faydasına olacak şekilde çıkarımlar yapılmalıdır.

Ne yazık ki görülmektedir ki, halkla ilişkilerin doğum yeri olarak bilinen ABD'de yaşanan tüm değişimler ve bunların yansımaları olan akademik çalışmalar, diğer ülkeler tarafından olduğu gibi ithal edilmektedir. Profesyoneller, Amerika dışındaki ülkelere, halkla ilişkiler fırsatları açısından heyecanla bakarlarken, birçok ülke eğitim modelleri için Amerika'ya gözlerini çevirmiş durumdadır (Neff, 1991: 3). Ancak bu ithal müfredat modelleri çeşitli uyuşmazlıkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır ve dolayısıyla verilen eğitimden istenilen verim elde edilememektedir. Çeşitli uyuşmazlıklarla kast edilen, bir kültüre ait değerin başka bir kültüre uygulanmaya çalışılmasıdır. Bu, başka bedenlerdeki insanların birbirlerinin giysilerini giymeye çalışması gibidir. Beden ölçüleri aynı olmadığı sürece mevcut giysinin her iki bireye de uygun olması imkânsızdır. İşte bu açıdan ele aldığımızda farklı toplumsal değerlere sahip olan toplumlar farklı eğitim sistemlerine, farklı girdilere ve farklı yöntemlere ihtiyaç duyarlar.

Rogojinaru'nun (2009) *Romanya'da Halkla İlişkilerin Gelişim* süreci olan 3 aşama incelendiğinde Romanya'nın profesyonelleşme anlamında ileri bir aşamada olduğu sonucuna varılabilir. Alanın bir uğraş olarak ortaya çıkışı 1989 devriminden sonrasına denk gelmektedir. 1993 senesinde ise Bükreş'te alana dair dersler

verilmeye başlanmış ve Edebiyat Fakültesi'nde İletişim ve Halkla İlişkiler bölümü açılmıştır.

1995 ile 2003 yılları arasında Romanya'da Bükreş Üniversitesi, Bükreş Ulusal Siyasi ve İdari Çalışmalar Okulu, Alexandru Ioan Cuza Universitesi - İaş, Babeş-Bolyai Universitesi - Cluj-Napoca gibi büyük üniversitelerde iletişim alanı içerisinde, gazetecilik, tanıtım ve halkla ilişkiler eğitimi yaygınlık kazanmıştır.

Ancak veriler göstermektedir ki iletişim bilimleri başta olmak üzere alanda kayıtlı öğrenci sayısı gelecekte ya durgunluk gösterecek ya da düşüşler yaşayacaktır. Bunun temel sebeplerinden birisi 1990'lardan itibaren Romanya'da boy gösteren düşük doğurganlık oranıdır. Diğer sebepleri ise yaşanan ekonomik sıkıntılar dolayısıyla işverenlerin alana dâhil olan yeni profesyonellere olan talebini azaltmış olmasıdır. Bu düşüş yalnızca halkla ilişkiler alanı kapsamamakla birlikte aynı tehlike birçok eğitim alanı için de geçerlidir. Çözüm önerisi olarak daha fazla uluslararasılaşma görülmektedir. Okulların farklı dillerde eğitim vermeleri, yayınlar yapmaları sonucu diğer ülkeler ve üniversiteler ile sağlanacak iletişim gelecekteki öğrenciler için yeni fırsatlar yaratabilecektir (Balaban, 2013).

C. Türkiye'de Halkla İlişkiler Eğitimi

Dünyanın birçok yerinde rastlanabilecek bir sorun olmakla birlikte Türkiye açısından bakıldığında, halkla ilişkiler mezunlarının iş bulmakta sıkıntı yaşadıkları bilinmektedir. Bu sıkıntıların sebeplerinden en büyüğü sayılabilecek olan, alan dışı kişilerin de sektörde yer bulabilmeleri sorunu ele alındığında, verilecek eğitimin kapsamının genişletilmesi gerektiği açıktır. Halkla ilişkiler yapacak kişi siyaset

biliminden muhasebeye, eğitimden psikolojiye kadar birçok alanda fikir sahibi olarak mezun olabilmelidir.

Türkiye'de lisans düzeyinde ilk eğitim 1965 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Basın Yayın Yüksek Okulu'nda, Halkla Münasebetler Bölümü adı altında verilmeye başlanmıştır. Bu gelişmenin arkasından çeşitli özel okullar açılarak alana yönelik eğitim veren okulların sayısı arttırılmıştır. Ancak 1960 senesinde çıkan bir yasa ile eğitimin kamu hizmeti olarak sürdürülmesi kararı alınmıştır. Eğitim veren özel okullar devlet üniversitelerine bağlanmıştır. Böylece alana dair eğitim veren özel okullar devletleşmiş olmaktadır.

Türkiye için halkla ilişkiler eğitimi alanında öncü sayılabilecek isimler mezuniyetlerini Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'nden almış olmakla birlikte bunların içinde lisansüstü derecelerini yurtdışında halkla ilişkiler alanı üzerinde yapmış olan akademisyenler de bulunmaktadır.[15] Ancak halkla ilişkiler eğitimini şekillendiren akademisyenlerin büyük bir kısmının kamu yönetimi ve siyaset bilimi alanlarından gelmişlerdir. Prof. Dr. Cemal Mıhçıoğlu, halkla ilişkileri kamu yönetiminde tartışmıştır ve terimin Türkçeye *kamusal ilişkiler* olarak çevrilmesi gerektiğini savunmuştur. Diğer öncü isimler arasında, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat, Prof. Dr. Metin Kazancı, Prof. Dr. Nuri Tortop gibi akademisyenler yer almaktadır.

[15]Alaeddin Asna, Amerika - Michigan Devlet Üniversitesi'nde halkla ilişkiler yüksek lisans eğitimi almıştır. Yine Metin Kazancı lisansüstü eğitim için gittiği Fransa'da tavsiyeler üzerine halkla ilişkiler alanına yönelmiştir.

Halkla ilişkilerin akademik bir alan olarak gelişmeye başladığı ilk yıllarda halkla ilişkiler kamu yönetimi bağlamında incelenirken, özellikle 1980'lerden sonra Türkiye'nin serbest pazara entegrasyonuyla birlikte özel sektörde halkla ilişkiler uygulamaları önem kazanmış, akademik incelmeler de bu yönde bir eğilim göstermeye başlamıştır (Özdemir & Yamanoğlu, 2009:16).

1965 yılında öncü akademisyenlerin çabaları ile başlayan halkla ilişkiler eğitiminin geliştirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı'nın ve Halkla İlişkiler Derneği'nin kurulmasının büyük önemi vardır. Yüksek Öğretim Kurulu 1988 yılında Basın Yayın Yüksekokullarında verilen eğitimi gazetecilik ve halkla ilişkiler olarak iki ayrı bölüme ayırmıştır.

Yüksek Öğretim Kanunu'nun (YÖK) 1982 senesinde yürürlüğe girmesinin ardından sosyal bilimler enstitülerinin kurulmaya başlanmış ve disiplinlerarası bir alan olan iletişim anabilim dalı lisansüstü eğitim vermeye başlamıştır. İlk lisansüstü eğitim 1983 senesinde İstanbul ve Marmara Üniversiteleri tarafından verilmiştir (Tokgöz, 2006:3). 1990'lardan itibaren ise iletişim fakültelerinin sayısı artmış olmakla birlikte mevcut fakültelerin hepsinde lisansüstü eğitim verilememektedir.

Fakültelerde verilen eğitimlerin yönelimleri açısından bakıldığında ağırlıkla ana akım çalışmalar yapıldığı görülmektedir. *Çünkü gerek var olan akademik yönelim ve gerekse halkla ilişkiler eğitimi, halkla ilişkilerde ana akımı adeta "mecburi istikamet" olarak göstermekte, tek kuramsal yönelimden beslenen araştırmacılar çalışmalarını kaçınılmaz olarak ana akım içinde yapılandırmaktadırlar (Özdemir & Yamanoğlu, 2009:21).*

1950'ler ile başlayan iletişim eğitiminde, fakültelerin sayısının artması ile orantılı olarak nesillerin de alanda okumaya karşı isteklerinin arttığı gözlenmektedir. Bu durum alandan mezun olan birey sayısında da bir artışa sebep olmaktadır. Ancak söz konusu sayısal artışların nitelik bakımından da aynı oranda ve paralellikte artıp artmadığı tartışma konusudur. Sorun olarak nitelendirilebilecek bir unsur ise tüm bu niceliksel artışlara sektörün verdiği tepkidir. Alanda çalışmak üzere mezun olmuş bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamayan sektörün eylemsizliği karşısında çok sayıda öğrenci işsiz kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır (Tokgöz, 2003).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. TÜRKİYE VE ROMANYA'DA HALKLA İLİŞKİLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

A. Öğretim Elemanlarıyla Yapılan Görüşmelerde Alınan Yanıtların Temalara Göre Analizleri

1. Halkla İlişkilerin Dünü, Bugünü ve Yarınına İlişkin Değerlendirmeler

Romanya halkla ilişkiler tarihine bakıldığında, ülkede komünist rejimin yıkılması ile modern anlamda halkla ilişkiler çalışmalarının yapılmaya başlandığı söylenmektedir. Komünist rejim döneminde halkla ilişkilerin hiç olmadığı söylenmemekle birlikte, aktivitelerin daha çok güven inşası üzerine yapıldığı ve propaganda faaliyetlerinin yapıldığı belirtilmektedir. Alanın günümüzdeki anlamına kavuşması 15 - 20 yıl kadar öncesine dayandırılmaktadır. Yapılan görüşmeler sonrasında ortaya çıkmıştır ki katılımcıların önemli bir kısmı batılı gelişmiş ülkeler tarafından sağlanan bursların ülkelerindeki halkla ilişkiler eğitiminde önemli bir etkisi olduğu görüşündedirler. Sağlanan burslarla bu ülkelerde eğitim gören akademisyenler eğitimlerini tamamladıktan sonra kendi ülkelerine o bölgede üretilen bilgiyi ve halkla ilişkiler paradigmalarını taşımışlar ve batılı gelişmiş ülkelerin halkla ilişkiler yaklaşımını akademik alanda takip etmişlerdir.

Akademisyenlere alanın avantaj ve dezavantajları ve alanın kendi teorik yapısını kurup kuramadığı sorularak, mevcut durum hakkında bilgi edinilmeye

çalışılmıştır. Bu sorulara verilen yanıtlar arasında, alanın dinamik ve esnek bir alan olmasından kaynaklı, çalışmanın zevkli ve kolay olduğu cevaplarına ulaşılmıştır. Yeni yeni gelişmesine rağmen talebin oldukça fazla olduğu belirtilmiştir.

> *Esnek bir alan ve dinamik bir alanda çalışmak avantajlıdır. Çok şey öğrenebilir, birçok farklı alanda tecrübe kazanabilirsin. Çok fazla avantajı var. Dezavantajı ise insanlarla çalışıyor olmaktır. Romanya'da herkes halkla ilişkiler uzmanı, herkes iletişimcidir ve esasında sizin yardımınıza ihtiyaçları yoktur. Ta ki yanlış karar verene kadar (A, D, E, 13.11.2014).*

Kadın istihdamının çoğunlukta olması sebebi ile meslek *kadın mesleği* olarak nitelendirilmiştir. Görüşme yapılan bir öğretim elemanı, bir meslektaşının yaptığı yorumu dile getirmiştir;

> *Halkla ilişkilerde durum mutfaktaki duruma benzer. Bu alanda çalışan çok fazla kadın var, mutfakta da çalışan çok fazla kadın var. Ama mutfakta çok az şef kadın var ve halkla ilişkiler alanında da yönetimde çok az kadın var (A, D, K, 29.10.2014).*

Akademisyenlerin bakış açısı ile alana dair avantaj ve dezavantajlar tespit edilmeye çalışılırken, kadın öğretim elemanları aynı zamanda akademik hayatın avantaj ve dezavantajlarına da değinmişlerdir. Halkla ilişkiler mesleğinde olduğu gibi akademisyenliğin de bir kadın mesleği olarak görülmesinden hareketle şekillenen görüşmelerde akademisyenler çoğu zaman aile kurmak ile akademik kariyer yapmak arasında kaldıklarını belirtmişlerdir.

> *Ne istediğimden emin değilim, daha çok kadın akademisyen ya da yönetici mi yoksa daha çok çocuk mu? Belki bunlar birbiri ile ilişkilidir. Özellikle Romanya'da düşen doğum oranlarına bakıldığında. Çocuk sahibi olmak ve kariyer yapmak imkânsız değil ama çok zor, seni garanti edebilirim. Ben çocuk sahibi olsaydım kırk yaşımdan önce profesör olamazdım. Ama erkekler olabilirler. Ben çocuk sahibi olmak ile kariyer sahibi olmayı kıyasladığımda kariyerimi tercih ettim. Ancak tabi şu da var, elli yaşında profesör*

olabilirsin ama elli yaşına geldiğinde çocuk sahibi olamazsın. Bunu da göz ardı etmemek gerek (A, D, K, 29.10.2014).

Dikkat çeken bir diğer yanıtta ise eski ABD Başkanı Kennedy'den bir alıntı yapan öğretim elemanı, Kennedy'nin *Amerika bana ne yapabilir deme, ben Amerika'ya ne yapabilirim de,* sözünü alana uyarlayarak, *Sistem bana ne yapabilir deme, ben sisteme ne yapabilirim de (A, D, E, 11.11.2014),* diyerek, bireylerin avantaj ve dezavantajlarını kendilerinin yarattığını söylemiştir.

Araştırmacıların kendi teorik yapılarını oluşturup oluşturamadıklarına dair verilen yanıtlarda, alanın yıllar süresince geliştiğini belirtmekle birlikte, felsefe ve sosyoloji kuramlarından bağımsız olamayacağı da belirtilmiştir.

Her alan kendi teorik yapısını geliştirebilir. Ancak halkla ilişkiler, iletişim temeline dayanmaktadır. İletişim ise her alanın içindedir, dünyanın her yerindedir, her insanda ve her gerçekliktedir. Bu nedenle de felsefe, sosyoloji, psikoloji, edebiyat, hukuk, müzik, matematik her alana yakındır. Kendisine ait bir yapı kurması zordur. 30 - 50 - 100 yılda kendi alanımızı daha da geliştireceğiz. Ama bu diğer alanlarla iletişimde olmayacağız anlamına gelmiyor (A, D, E, 11.11.2014).

Alanın yarınından beklentiler sorulduğunda, özellikle yeni medya alanının gelişmekte olduğu ve bu alanda yapılacak çalışmaların arttırılmasının gelecekte büyük faydalar sağlayacağı belirtilmiştir. Çevrimiçi halkla ilişkiler çalışmalarının alana çok şey katacağı vurgulanmıştır.

Türkiye açısından alanın geçmişi - bugünü ve geleceği hakkındaki düşüncelere baktığımızda, yanıtların genelinden çıkan sonuç, geçmişte bilinçli olmasa da çeşitli faaliyetlerin yürütüldüğü yönündedir.

Bugün "spokesperson" dediklerimiz, o zaman "spokesperson" demediklerimizdi. Ama bu işlerle ilgilenen kişiler vardı.

...Bilinçli bir imaj inşası veya algı yönetiminin olduğunu zannetmiyorum. Daha çok etkinlik düzenleme şeklinde olabilir veya duyuru, reklam ağırlıklı olabilir. Alanın bilinçli olarak faaliyet göstermeye başlaması Betül Mardin ile Aladdin Asna'nın çalışmaları ile ortaya çıkmıştır. ...Türkiye'de halkla ilişkiler çalışmalarının başlangıcı olarak genel kabul 1960'lar olması ile birlikte, Osmanlı döneminde yapılan faaliyetlerin birer halkla ilişkiler çalışması olduğunu savunan akademisyenler de vardır. Bu çalışmaların sistematik olmadığını ve bu işten para kazanılmadığını belirten akademisyenler, yine de bu çalışmaları yalnızca propaganda olarak nitelendirmenin doğru olmayacağını belirtmektedirler (A, D, K, 13.01.2015).

Bu çalışmaları yalnızca propaganda olarak nitelendirmek doğru değil. İmparatorluk halkı ile iletişim kurmuyor ama diğer devletlere kendisini anlatmaya çalışıyor. Tanıtımlara, fuarlara katılıyor. Bunlar çalışılmadığı için bilinmiyor. Ki imparatorluğun dini yapısı kaynaklı halkla buluştuğu, onlardan geri bildirim aldığı durumlar da söz konusu, cuma hutbeleri gibi (A, D, K, 18.02.2015).

Karşıt görüş olarak Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki faaliyetlerin halkla ilişkiler çalışmaları olarak nitelendirilemeyeceğini belirten görüşler de mevcuttur. Bu görüşü savunanlar tarafından geliştirilen görüşe göre, halkla ilişkilerin var olabilmesi için modern toplumlara özgü kurumların oluşmuş olması lazımdır.

Özellikle demokrasi ve kapitalizmin olmadığı bir toplumda halkla ilişkilerden söz etmek çok mümkün değil. Diktatörlükle yönetilen bir toplumdan bahsediyorsak propagandadan söz edilebilir. O yüzden Cumhuriyet'ten başlamak lazım (A, D, K, 17.02.2015).

Öğretim elemanlarına alanın avantaj ve dezavantajları ve alanın kendi teorik yapısını kurup kuramadığı sorularak, mevcut durum hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede verilen yanıtlar halkla ilişkilerin günlük hayat ile içiçe bir

alan olduğu ve dolayısıyla da alanın gelişmesinin bireylere de katkısı olacağı yönündedir. Hakkında yapılan bilimsel çalışmaların arka planının uzak geçmişe dayanmadığı göz önüne alındığında yeni bir alan olarak görülen halkla ilişkilerin öğrenciler açısından bakıldığında dezavantaj olarak görülebilecek yönü, mesleğin tam olarak idrak edilememiş olmasıdır. Meslek tanımının hala tam yapılmadığı alanda mezunlar *banko arkası görevlisi* olarak görülmeye devam edilmektedir. Aynı zamanda günlük hayat ile içiçe olan halkla ilişkiler alanında, çalışanların çok çeşitli alanlardan tercih edilebilmesi de mezunlar için dezavantajlı durumlar arasındadır.

> *Öğrenciler açısından da akademisyenler açısından da pratikten kopukluk alan adına bir dezavantaj. Öğrenci açısından bakarsam, bizim fakültemizde her şeyi bilsin anlayışı sebebiyle öğrenci her türlü eğitimi alıyor. Bu da mezun olduğu ilk seneler olmasa bile sonraki senelerde büyük bir avantaj sağlıyor. Ancak öğrenciler kolay iş bulamıyor bu da bir dezavantaj (A, D, K, 18.02.2015).*

Akademik anlamda bakıldığında *yeni bir alan* olmanın akademisyenler için avantaj olduğu görüşü hâkimdir. Zira yeni bir alanda çalışmak, katılaşmış kurallar ve kuramlar bütününde çalışmaktan daha zevkli ve daha yaratıcı olabilecektir. Keskin hatlara sahip olmayan halkla ilişkilerin sağladığı esneklik ile akademik çalışmalara zenginlik kattığı söylenmiştir.

> *Cilalı imaj devri için vazgeçilmez bir alan halkla ilişkiler. Akademisyenler için ise keyifli bir alan ama çıktılarınızın sektörde yer bulabilmesi gerekiyor. Alan farklı alanlarla flört ettiği için çeşitli sıkıntılar yaşanabiliyor. Kendi altyapısı biraz sıkıntılı (A, D, K, 16.02.2015).*

Alandaki araştırmacıların kendi teorik altyapılarını oluşturabilmiş olma ihtimali üzerine görüşler olumsuz yönde yani oluşturulamadığı yönünde birleşmektedir.

Halkla ilişkiler araştırmacıları kendi teorik altyapılarını oluşturabilmiş mi? Oluşturamamış. Hala diğer bilim dallarından besleniyoruz. Bunun için kendimize has uygulamalar gerçekleştirmemiz gerekiyor. Halkla ilişkiler bir sistemin içinde var olmaya, tanımlanmaya çalışılıyor. Bu da sistemi kullanana göre değişiyor. Halkla ilişkiler sistem tarafından şekilleniyor dolayısıyla kendi teorik yapısı olamaz. Ne zaman sistemi dönüştürücü olarak kullanılmaya başlarsa o zaman kendi yapısını oluşturabilir (A, D, K, 13.01.2015).

Halkla ilişkiler araştırmacıları kendi yapılarını geliştirebilmiş midir bilmiyorum. Kendi başına halkla ilişkiler araştırması diye bir alan olamaz. Mesela bir doktora alanı olamaz. İletişim doktorası olabilir. Halkla ilişkiler bir sektörel fonksiyondur. Teorisi yapılabilir ama daha büyük bir teorinin parçası olarak... Başlı başına bir alan değildir. Halkla ilişkiler yapısı gereği bağımsızlaşamaz (A, D, K, 17.02.2015).

Hala tam olarak edebildiğini söyleyemem. Hem bence bu çok iddialı bir yaklaşım. Bu kadar disiplinlerarası bir alan bağımsız kendi teorik araştırma yapısını inşa edemez. Bazı sorunları çözmeye yönelik modeller geliştirilebilir ama yine de tek başına bir halkla ilişkiler kuramından söz etmek mümkün değildir (A, D, K, 04.04.2015).

Geleceğe dair beklentiler ve öngörüler sorulduğunda, ortak yanıt gelişmelerin olacağı yönünde olmuştur. Gelişmeleri evrimleşmenin izleyeceği ve böylece vahşi yönlerin törpüleneceği, profesyonellerin artacağı ve dolayısıyla da profesyonel beklentilerin artacağı bir alan olacağı yönünde görüşler bildirilmiştir.

Alan iki ayrı koldan ilerliyor. Ana akım çalışmalar böyle devam edecek bence. Ama güzel olan madunlar, STK'lar (Sivil Toplum Kuruluşu) vd. için yapılan çalışmalar. Artık sadece kar odaklı şirketlerin halkla ilişkilerinden bahsetmeyeceğiz. Bu da uzun vadede bizim elimizi güçlendirecek. Halkla ilişkiler şeytanın avukatı olarak anılmaktan tamamen kurtulamasa da bir yumuşama olacak. Öte yandan akademi de kendini geliştiriyor. Belki yeni modeller denenip teorileşebilir (A, D, K, 04.04.2015).

Gelişmesi gereken dalların başında halkla ilişkiler var. Çünkü sistem oraya gidiyor. Önceden insanlar bir şeyi satın alır ve otururlardı. O iş orada biterdi. Şimdilerde insanlara göre üretim yapılıyor. Hedef kitle ön planda. Gelecekte bu daha da artacak. Sen de üretiyorsun, sosyal medya da hatta tüketici de... Dolayısıyla bu koşullar altında halkla ilişkiler gelişecek ve bir uzman görüşüne mutlaka ihtiyaç duyulacak (A, D, E, 20.02.2015).

Yanıtlarda en çok üzerinde durulan beklenti, devlet tarafından kamusal düzenlemelerin yapılması ve alanın toplumların kültür politikası haline gelmesi olmuştur.

2. Halkla İlişkiler Alanında Etkilenilen Görüş ve Sistemler

Romanya açısından verilen cevaplara bakıldığında akademik personelin eğitimlerini aldıkları yerlerin, verdikleri eğitim üzerinde oldukça belirleyici olduğu gözlenmiştir. Genel olarak Amerika ve Almanya kaynaklı beslenen derslerde öğrencilere tavsiye edilen yazarlar da yine aynı ülkelerin yazarları olmaktadır. Ancak Rumen akademisyenlerin birbirini desteklediği de tespitler arasındadır.

Benim derslerim isimlerini ve içeriklerini benim tecrübelerim ve öğrendiklerimden alıyor. Gittiğim ülkelerden, okuduğum kitaplardan faydalanıyorum. Çalışmalarım ABD ve Almanya'ya dayandığı için tavsiye ettiğim yazarlar da oralardan. Ancak aynı zamanda Romanya'daki iletişim ve halkla ilişkilercilerin de çok iyi olduğunu düşünüyorum ve onları da tavsiye ediyorum (A, D, E, 11.11.2014).

İlk başladığımda hocamın derslerini asiste ediyordum. Sonra vermeye başladığım dersler de hocamın dersleri ile bağlantılı derslerdi Ancak kendi dersimi verebilmem için okutman olmam lazım. Şu anda bir seminer dersim var. Derslerimde teori öğretirim ama öğrencimden uygulamalı dönüş isterim. Eleştirel değil anaakımcıyım. Amerika menşeili yazarlar ya da onlardan faydalanan Rumen yazarları tercih ediyorum ve tavsiye ediyorum (A, D, E, 13.11.2015).

Türkiye açısından bakıldığında görüşme yapılan üniversitelerin genelinde anaakım yol izlendiği görülmüştür. Bu anlamda geleneğin dışına çıkan Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi olmuştur. Burada akademisyenlerin eleştirel bir yol izledikleri ve genel anlamda tercih edilen yazarların sistemi eleştiren ve popüler olmayan kitapların yazarları olduğu tespit edilmiştir.

> *Kişilerarası iletişim dersini ben açtım. Çeviriler yaptık çünkü Türkiye'de kaynak yoktu. Yüksek lisans ve doktora aşamalarında dersleri belirlerken kendi geçmişimden ve uzmanlık alanımdan faydalanıyorum. Her sene lisans da dâhil olmak üzere literatürü yeniden tarıyorum ve ders içeriklerimi güncelliyorum. Kaynak konusunda ise fakültede eğitim dili Türkçe olduğu için Türkçe kaynak önermek zorunda kalıyorum, özellikle lisanslar için. Eleştirel bir okuluz o yüzden anaakım ve popüler kitapları okumuyoruz (A, D, K, 17.02.2015).*

Anaakım ve piyasaya yönelik okullarda Amerika kaynaklı kitapların tavsiye edildiğine rastlamaktayız. Bu okullar öğrencilerini piyasaya yönelik yetiştirmekte ve eğitim süreçlerini uygulamalar ile desteklemektedirler.

3. Alana Dair Verilen Eğitimin Değerlendirilmesi

Tema hakkında veri elde edebilmek için akademisyenlere, alana dair verilen eğitim hakkında düşünceleri, daha iyi bir eğitim için önerileri sorulmuş ve diğer üniversiteler ve fakültelerle, kendi üniversiteleri ve fakültelerinin karşılaştırılması istenmiştir.

Romanya'daki akademisyenler, eğitim sorununun yalnızca alan bazında değerlendirilemeyeceğini, ülkede eğitim anlamında yeniliklerin yapılması gerektiği

yönünde görüş bildirmişlerdir. Özellikle eğitim harcamalarının arttırılmasının ülkenin geleceğinde olumlu etkiler yaratacak bir gelişme olacağını vurgulamışlardır.

> *Her okulun kendi eğitim sisteminde kendince problemleri var. Halkla ilişkiler alanında daha iyi bir eğitim için şirketler - enstitüler - ajanslardan oluşan çevre ile iletişim halinde olmak gerekmektedir. Geliştirilen bu iyi ilişkiler sayesinde de öğrenciler oralara gönderilerek tecrübe kazanmaları sağlanabilir. Bir diğer fikrim hükümetlerin eğitim alanında daha fazla harcama yapmaları gerektiği yönünde. Bu yalnızca akademisyenlerin maaşlarını kapsayan harcamalar değil. Teknik olanaklar, araştırma olanakları için kaynak gerekmekte (A, D, E, 11.11.2014).*

Akademisyenler tarafından kendi fakültelerinin diğer fakültelerle kıyaslamaları istendiğinde genel olarak alınan cevapların iyi akademisyenlerin mevcudiyeti ve fakültelerin kültürlerarası olması dikkat çekmektedir. Akademisyenler öğrenci çeşitliliğinin olması ve aynı zamanda farklı dillerde yapılan eğitim ile farklı olduklarını düşünmektedirler.

> *Yalnızca fakültemiz değil üniversitemiz eşsiz. Kültürlerarası bir yapıya sahibiz. Halkla ilişkiler alanında lisans düzeyinde Rumence, Almanca ve Macarca full programlarımız var. Masterda Rumence, Almanca, İngilizce programlarımız var. Yine Almanya ve Macaristan'dan hocalarımız var. Bizler de oralara gidip dersler veriyoruz. Aynı zamanda eski ve köklü bir üniversiteyiz (A, D, K, 29.10.2014).*

> *Fakültemizdeki hocaların öğrencilere oldukça kaliteli teorik arka plan sağladıklarını düşünüyorum. Bizler öğrencilere çok iyi kitaplar, makaleler öneriyoruz. Dolayısıyla onların iyi kaynaklar bulmaları zor değil. Ancak normal şartlarda kaliteli kaynak bulabilmek kolay değildir. İşte biz bunu sağlıyoruz (A, D, E, 13.12.2014).*

Türkiye'deki akademisyenler ise eğitim problemi olarak dil eğitiminin yetersizliğine vurgu yapmışlardır. Bir diğer problem olarak sektör ile olan bağlantıların yeterli olmaması ve öğrencilere gereken tecrübeyi sağlayacak staj olanaklarının geliştirilememiş olması görülmektedir.

> *Yabancı dil eğitimi çok önemli. Ancak İngilizce eğitimi dahi yeterli değil. Bununla birlikte mutlaka ikinci hatta üçüncü dil öğretilmeli. Uluslararası bağlantılar kurulmalı ve öğrencilerde bu bilinç yaratılmalı. Yetişmekte olan araştırma görevlilerinin gerektiğinde üniversitenin işbirliği ile ya da bilgisi dâhilinde özel sektörde çalışması gerekiyor. Kuramı ve yeni literatürü üniversitede öğrenirken diğer bir yandan pratikte nelerin eksik kaldığını gözlemleyebilirler. Bir yıllık ya da altı aylık görevlendirmeler yapılabilir. Asistanlardan periyodik olarak rapor istenir ve böylece kendi elemanına çok büyük katkıda bulunmuş olursun. Ki zaten asistanlar da aldıkları eğitimi otomatik olarak öğrencilere yansıtacaklardır. Ayrıca her bir araştırma görevlisinin derslere girmesi, izlemesi, katkıda bulunması lazım. Diğer bir sorun ise ders programları. Mutlaka gözden geçirilmesi ve güncellenmesi gerekiyor. Öğrencileri yeterli anlamda yetiştirebilecek programlar hazırlanmalı. Hocaya göre ders değil, derse göre hoca seçmek lazım (A, D, K, 13.01.2015).*

> *Piyasa ile daha fazla ortak çalışma yapılmalı. Hocalar teori ve uygulama diye ayrılmış gibi. Ben de bu durumdan muzdaribim. Teori kısmında yer alıyorum ama pratik hakkında çok fazla tecrübem yok. Öğrencilerle farklı uygulama alanlarına gidilip kısa süreli gözlem ve uygulama yapılabilse ne güzel olur. On gün bir ajansta, On gün otelde, On gün hastanede, On gün bir sivil toplum kuruluşunda staj gibi... Yapılanlar gözlense, ufak katkılarda bulunulsa çok verimli olur (A, D, K, 04.04.2015).*

Akademisyenlerin problem olarak düşündükleri bir diğer konu ise akademik alana dair eksikliklerdir. Eğitim veren öğretim elemanlarına yüklenen sorumlulukların, onların istedikleri eğitimi vermesine engel olacak türden sorumluluklar olduğunu belirten akademisyenler, kariyerleri için yapmaları gerekenler ile öğrenci menfaat için yapmaları gerekenlerin birbirini destekleyen durumlar olmadığını söylemişlerdir. Böyle bir durumla karşı karşıya kalan

akademisyenlerin öğrenciye harcadıkları görünmez emekleri ile yükselmeleri için kriter olan puanları toplamaları arasında mecburi bir seçim olması gerektiği vurgulanmıştır.

> *Ülkede eğitim başlı başına bir problem. Bu fakülteden alacakları diploma ile yapabileceklerine dair umutları azalıyor öğrencilerimizin. Akademik anlamda ise yazdığımız bir makale puan getirirken öğrenciye gösterdiğin ilgi ve emeğin bir karşılığı yok. O karşılığın olmadığı yerde insanlar da tercih yapmak zorunda kalıyorlar. Öğrenciye daha az ilgi göstermeye başlıyorlar. Bu da sarmal halinde her şeyin kötüleşmesine sebep oluyor (A, D, K, 18.02.2015).*

Fakültelerinin diğer fakültelerden farkının ne olduğu sorulduğunda, çalışma kapsamındaki üniversitelerin ülkenin köklü üniversiteleri olmasından kaynaklı akademisyenler de öncelikle bu yönde vurgu yapmışlardır.

> *Çok eski ve köklü bir üniversiteyiz. Hocalar deneyimli ve işin ehli. Ancak maalesef hocalarımızdan özel okullara gidenler de oldu. Şimdilerde çok fazla sektör ile bağlantılı hocamız var. Üniversitelerin de bir piyasası var, onlar da birer marka ve bunun içini dolduracak olanlar da elbette öğretim elemanları. Ancak öğrencilere de düşen görevler var elbette (A, D, K, 13.01.2015).*

> *Sektörde var olma açısından oldukça iyiyiz. Akademisyen olmak isteyenler farklı fakülteleri seçebilir ama sektörel anlamda biz iyiyiz. Uygulamalı derslerimiz fayda sağlıyor. Üstelik her görüşten öğrencinin mevcut olduğu bir fakülte. Tek taraflı değiliz (A, D, K, 16.02.2015).*

> *Eleştirel bakış en önemli farklardan birisi. STK'ların, madunların halkla ilişkilerine dair kafa yoran nadir fakültelerden biri. Hocalar istediklerini çalışabiliyor. Benim deneyimlediğim özgür bir ortam var. Sadece bütçe sıkıntısı nedeniyle konferanslara katılımda sıkıntı oluyor. (A, D, K, 04.04.2015).*

Dikkat çeken diğer bir unsur ise yönetim mekanizmasının akademisyenlere sunduğu özgürlük üzerine olmuştur. Ne kadar özgür hareket ettiğini hissedebiliyor ise o kadar güzel işler başarılabileceğini söyleyen akademisyenlerin bir diğer unsur olarak fakültelerinde yerleşik bir siyasi görüşün olmamasının onları farklı kıldığını belirtmeleridir.

4. Öğrencilerin Geleceğe Hazırlanmasına Yönelik Görüşler

Tema hakkında veri elde edebilmek için akademisyenlere ilk olarak, öğrencilerinin mezun olduklarında başarılı olabilecekleri alan olarak nereyi gördükleri ve derslerin pratik ve teorik dağılımı sorulmuştur.

Alınan yanıtlar değerlendirildiğinde *Romanya* açısından akademisyenlerin öğrencileri gelecekte sektörde gördükleri tespit edilmiştir. Akademik anlamda yetişeceklerine dair bir yanıta rastlanmamakla birlikte, hususen bu konu üzerine konuşulduğunda, bir öğrencinin isterse her hâlükârda bu alana yönelik de eğitim aldığı belirtilmiştir.

> *Öğrencileri uzman ve bilirkişi olmaları yönünde hazırlıyoruz. Mezun olduklarında hangi alanda çalışacaklarını söyleyemem ama biz onları çok fazla alanda çalışabilecek şekilde yetiştiriyoruz. Ancak şunu söyleyebilirim ki mezun öğrencilerimizin büyük bir kısmı sektörde kendi alanlarında çalışıyorlar (A, D, E, 11.11.2014).*

> *Öğrencilerin akademik anlamda devam etmeleri zor çünkü akademide fazla boşluk yok. Ben öğrencileri özel sektör ya da kamu sektöründe çalışmaları için teşvik ediyorum. Staj zorunluluğumuz sayesinde öğrenciler iki ve üçüncü senelerinde çeşitli şirketlerde çalışarak pratik yapma olanağı ve mesleği tanıma olanağı elde ediyorlar (A, D, E, 13.11.2014).*

Kamu ve özel sektörde çalışan öğrencilerimiz var. Moda bolgerları, gazeteciler hatta alan dışında çalışan öğrencilerimiz de var. Turizm ajanslarında çalışanlar, resepsiyonlarda çalışanlar var. Akademik anlamda da isteyen öğrencilerimizi cesaretlendiriyoruz. Genç asistanlarımızın çoğu kendi mezun öğrencilerimiz (A, D, K, 29.10.2014).

Aynı tema altında akademisyenlere, fakültelerinde bir akademik derginin mevcut olup olmadığı ve fakültenin öğrencilere sağladığı olanaklar sorulmuştur. Söz konusu fakültelerin hepsinin birer akademik dergisi olduğu tespit edilmiştir. Fakültelerin birçoğu çeşitli olanaklara sahip olmakla birlikte bu olanaklar televizyon - radyo - gazete sabit kalmakla birlikte özellikle atölyeler, kulüpler söz konusu olduğunda değişiklik göstermektedir. İstisnai olarak dikkat çeken bir unsur Bükreş'teki fakültenin televizyon - radyo olanaklarına fakülte içinde sahip olmamasıdır. Buradaki akademisyenler gerekli olmadığını, fakültelerinin sektördeki yayın organları ile iletişim halinde olduklarını ve öğrencilerini sürekli olarak buralara yönlendirdiklerini belirtmişlerdir.

Televizyon ve radyo stüdyolarımız var ve fotoğraf stüdyosu da yapım aşamasında. Ama buraları genelde gazetecilik ve reklamcılık öğrencileri kullanıyor. Halkla ilişkiler öğrencileri için özel kulüpler yok ancak bilgisayar odaları var, photoshop çalışmaları yapabilmeleri için (A, D, K, 29.10.2014).

Kitle iletişim enstitüleri ile bağlantılarımız var ve öğrencilerimizin buralarda iki hafta çalışma zorunluluğu var. PRIME isminde bir STK var ve burada çok fazla organizasyon düzenleniyor. Zaman zaman uzmanlar gelip öğrencilerimizle iletişim kuruyorlar. Lisans programımız çok yeni olduğu için halkla ilişkilere ait bir radyo stüdyomuz yok ama gazetecilik bölümü öğrencilerinin bu olanakları var[16] (A. D. E. 13.12.2014).

[16] Söz konusu üniversitede Halkla İlişkiler bölümü Felsefe Fakültesi bünyesindedir. Gazetecilik bölümü bu fakülte içinde değildir. Halkla İlişkiler bölümü ilk mezunlarını 2007 senesinde vermiştir.

Türkiye açısından değerlendirdiğimizde, eğitim politikasını anaakım yönelimli olarak tanımlayan fakültelerde eğitim veren akademisyenler, öğrencilerinin sektörde başarılı olacağının altını çizmişlerdir. Eleştirel yol izleyen fakültelerin akademisyenleri ise öğrencilerin akademisyen olmak yolunda çok büyük avantaj elde ettiğini belirtmişlerdir.

> *Öğrencinin öğrencilik hayatını nasıl geçirdiği önemli olmakla birlikte bizim fakültemizden hakkıyla mezun olan bir öğrenci akademisyen olmak istiyorsa çok zorlanmaz. Ancak bununla birlikte sektöre yönelik de çok iyiyiz. Atölyelerimiz var. Ancak sektörün bir gerçeği olarak, mezun olan öğrenci ücretsiz ya da çok düşük ücretlerle çalıştırılırken, tam iş öğrenmeye başladığında işten çıkartılıyor ve yerine yeni mezun, masrafsız bireyler alınıyor. Bu okul mevcut duruma karşı bir şey yapamaz. Ayrıca mezun olan herkesin bu alanda çalıştığını da söyleyemem. Mesela kendi dönemimden mezun arkadaşlarım arasında itfaiyeci olan da vardı (A, D, K, 17.02.2015).*

> *Alanlar arası geçişlilik var. Kişinin yeteneği ve ilgi alanı da çok önemli bu süreçte. Bir serbestlik var ancak bu kimi zaman olumsuz bir serbestliğe dönüşebiliyor ve "ne iş olsa yaparım"a kadar gidebiliyor (A, D, K, 18.02.2015).*

> *Okulumuzda her üç bölümün seçmeli havuzdan ortak ders seçebilmesi nedeniyle birçok alandan söz edilebilir. Örneğin bir öğrenci reklam ile ilgileniyorsa, reklam atölyesinde yer alan dört ajanstan birinde çalışabilir ve bütün reklam derslerini (zorunlu ve seçmeli) alarak hem teorik hem de pratik olarak gelişebilir. Öte yandan eleştirel reklam analizi dersiyle de yaptığı veya yapacağı reklamlara eleştirel bakış geliştirerek etik kurallara da dikkat etmiş olur. Yine aynı şekilde bir halkla ilişkiler öğrencisi gazetecilik bölümü dersleri alarak alanda çok fazla haşır neşir olacağı basın ile ilgili fikir sahibi olabilir. Özetle öğrenci ilgisine göre bir yön çizer ve istediği alanda yetkin olabilir (A, D, K, 04.04.2015).*

Mevcut tema altında bilgi elde edebilmek için akademisyenlere sorulan diğer sorular, fakültelerinde bir akademik dergi olup olmadığı ve fakültelerinin öğrencilere sunduğu olanaklardır. Akademik dergiler söz konusu bütün fakültelerde

yayımlanmaktadır. Olanaklara gelindiğinde ise öğrencilere televizyondan radyoya ve atölyelere kadar çeşitli imkânlar sunulmaktadır. Öğrencilerin ilgisi ile kendilerini geliştirmelerinin paralel bir seyir izleyeceğini belirten akademisyenler yine de mevcut olanakların geliştirilmesi gerektiğinden yana görüş bildirmişlerdir. Faaliyet gösteren birimlerin öğrenci kapasitelerinin yeterli olmadığını belirtmişlerdir.

B. Öğrencilerle Yapılan Görüşmelerde Alınan Yanıtların Temalara Göre Analizleri

1. Öğrencilerin Halkla İlişkilerin Konumuna İlişkin Değerlendirmeleri

Halkla ilişkiler alanının her iki ülkede de özellikle akademik anlamda yakın tarihli geçmişinin olduğu göz önünde bulundurulduğunda, toplum üzerindeki halkla ilişkiler algısının anlaşılabilmesi için alanda öğrenim gören bireylere neden bu bölümü tercih ettikleri sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilerin bireysel tercihlerle mi, teşviklerle mi ya da engellere rağmen mi bölümde öğrenim görme kararı aldıkları öğrenilmeye çalışılmıştır.

Romanya açısından öğrencilerin cevapları değerlendirildiğinde öncelikle göze çarpan, tercih süreçlerinde ailelerin ya da çevrenin olumsuz anlamda tepkileri ile karşılaşan öğrencilerin olmamasıdır. Ancak özellikle bölümde eğitime başladıktan sonra insanların, gelecekteki mesleklerine dair fikir sahibi olmamalarından şikâyet etmektedirler.

Lisansüstü öğrenim gören öğrencilerin bu alanda neden uzmanlaşmak istedikleri sorularak bu öğrenimin alan özelinde yapılmış bir tercih mi yoksa başka

sebeplerden ötürü bu alanın mı tercih edildiği, ya da yalnızca lisansüstü öğrenim görmek amacı ile tesadüfen mi alanın seçildiği öğrenilmek istenmiştir. Alınan cevaplar değişiklik göstermektedir. Akademik anlamda kariyer yapmak isteyen öğrenciler, alanda uzmanlaşıp özel sektörde çalışmak isteyen öğrenciler ile geleceğe dair henüz bir beklentisi olmayan ve yapacak bir şeyleri olmadığı için eğitimlerine devam etmek isteyen öğrenciler mevcuttur.

Lisans öğrencilerinin neden bölümü seçtikleri sorulduğunda, isteyerek bölümü seçtiğini belirten öğrenciler olmakla birlikte genel anlamda alan hakkında bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak lisans hayatına başladıktan sonra alanı sevdiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin geneli aile bireyleri ve arkadaşları tarafından alanda eğitim görmeleri konusunda teşvik edilmişlerdir.

Öğrencilerin üniversite ve şehir seçimlerinin neye göre yapıldığı sorulduğunda *Cluj-Napoca'da* okuyan öğrencilerin genelinin şehrin kültürel yapısı ve üniversitenin uluslararası anlamda tanınırlığından dolayı burada okumayı tercih ettikleri tespit edilirken, diğer kısmı ailelerinin ikamet ettiği şehirlere yakın olmasından dolayı burayı tercih etmişlerdir.

> *Üç yaşımdan beri Almanca öğreniyorum. Bu yüzden de Almanca eğitim veren bir okulda okumak istedim. Bulunduğum fakülte bu olanağa sahipti ben de bu yüzden tercih ettim (Ö, O, L, K, 10.12.2014).*

> *Bu bölümde okumam yönünde annemin ısrarı oldu, ben de onu dinledim (Ö, O, L, E, 10.12.2014).*

Ablam halkla ilişkiler bölümünde okumanın güzel olabileceğini söyledi. Kendisi bu bölümden mezun değil. Ben aslında edebiyat okumak istiyordum ama amcam çok kitap okutuyorlar, çok zor bölüm diyerek beni vaz geçirdi (Ö, O, L, K, 10.12.2014).

Siyasal iletişim ile ilgileniyordum ama yine de bölüm hakkında çok fazla bilgiye sahip değildim, gelmeden önce. Ancak şimdi çok memnunum (Ö, O, L, E, 10.12.2014).

Lisans mezuniyetinden sonra ne yapacağımı bilmiyordum ama eve dönmek istemediğimi biliyordum. Arkadaşlarım bu bölümü tavsiye etti ben de burada yüksek lisans yapmaya karar verdim (Ö, O, YL, K, 10.12.2014).

Sibiu'da eğitim gören öğrencilerin bu üniversiteyi seçmesinin sebebi ise hâlihazırda yaşadıkları şehrin burası olması ya da yakın şehirlerde ikamet ediyor olmalarıdır.

Alan tercihini bilinçli yaptığını belirten öğrenciler, içeriğine dair çok fazla bilgi sahibi olmamakla birlikte insanlarla iletişim kurmayı sevdiklerini ve bunu nasıl daha verimli hale getirebileceklerinin yollarını aradıklarını bu yüzden de bu alanda okumayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

İnsanlarla nasıl konuşacağımı ve iletişim kuracağımı öğrenmek istedim. Gelmeden önce alanı çok iyi tanımıyordum ama aynı zamanda burada yaşadığım için aynı şehirde eğitimime devam etmek istedim. Ne olmak istemediğimi çok iyi biliyordum ve şu anda çok memnunum (Ö, O, YL, K, 24.03.2015).

İnternet siteleri ve reklamcılık üzerine çalışıyorum ve profesyonel bir eğitim almak istedim. Burada okuyan arkadaşlarım da vardı. O yüzden bu alanı ve bu üniversiteyi seçtim (Ö, O, L, E, 24.03.2015).

Verilen diğer yanıtlar arasında öğrencilerin, bölümün ismini beğenerek gelmiş olmaları, kendi tercihleri olması, yaşadığı şehir olması ya da yaşadığı şehre yakın olması gibi yanıtlar da mevcuttur.

Romanya'da eğitim gören öğrenciler arasında kayda değer bir çoğunluğun yurtdışı olanaklarından faydalanmak istedikleri tespit edilmiştir. Yurtdışı olanaklarından kast edilen iş olanakları ve lisansüstü eğitim olanaklarıdır. Cluj-Napoca'da bulunan Babeş-Bolyai Üniversitesi öğrencilerine Rumence, Macarca, İngilizce ve Almanca eğitim alma olanağı sunmaktadır. Öğrencilerin bilinçli olarak eğitim görmek istedikleri dilleri seçerek geldikleri elde edilen sonuçlar arasındadır. Özellikle Almanca eğitim görmeyi tercih eden öğrencilerin gelecek planları Almanya'da lisansüstü öğrenim görmek veya orada meslek sahibi olmaktır.

Lisansüstü eğitim gören toplamda yedi öğrenciden üçü alan dışından gelmiştir. Alan dışı gelen öğrenciler, dil ve edebiyat alanlarından gelmişlerdir. Diğer lisansüstü öğrencilerin lisans mezuniyetleri halkla ilişkiler, reklamcılık ve gazetecilik olmak üzere değişmektedir.

Öğrenciler, Romanya'da yerleşmiş bir halkla ilişkiler algısının olmadığını söylemişlerdir. Bunun meslekleşme olgusuna olan olumsuz etkisi ve etik olgusunun mevcudiyeti hakkında yapılan tartışmalarda, Babeş-Bolyai (Cluj-Napoca) öğrencileri direkt olarak *etik* içerikli bir ders almadıklarını, diğer derslerin içerisinde etiğin konuşulduğunu söylerken, Lucian Blaga Üniversitesi (Sibiu) öğrencileri etik dersi aldıklarını belirtmişlerdir. Öğrenciler etik kuralların gerekliliği konusunda hemfikir olmakla birlikte, toplum olarak yaşamanın gereği olarak yasaların gerekliliği kadar etik kuralların gerekliliğinin de altını çizmektedirler.

Etik nesilden nesile değişen bir olgudur, durağan değildir bence. Bu nedenle de derslerde, "bu doğrudur, bu yanlıştır" şeklinde öğretilmek yerine, tartışmalı şekilde geçmeli ve öğrencilere nelerin doğru, nelerin yanlış olduğu sorulmalı ve böylece bir etik algısı oluşturulmalıdır (Ö, O, YL, K, 24.03.2015).

Bize etiğin ne olduğu anlatılıyor, etik kurallar hakkında bilgi veriliyor ancak dışarıda işlerin nasıl yürüdüğüne baktığımızda anlatılan, öğretilen ile izlediğimiz, gördüğümüz şeyler ne yazık ki aynı değil (Ö, O, L, K, 24.03.2015).

Ders olarak direkt almadık ama diğer derslerin içerisinde bahsedildi. Etik kültürden kültüre değişen bir olgudur o yüzden herkesin kendi kurallarını yaratması gerek. Amerika'dan getirilen kuralların uygulanması doğru değil. Sonuçta orada normal olan bir şey burada etik olmayabiliyor (Ö, O, L, E, 10.12.2014).

Romanya'da okuyan öğrencilerin alanı konumlandırmalarına bakıldığında, eğitimlerine başlamadan önce sahip oldukları sınırlı bilginin, eğitime başladıktan sonra zenginleşmekte olduğu görülmektedir. Genel anlamda öğrenciler bu alanda eğitim görmekten memnundurlar.

Türkiye açısından öğrencilerin bu bölümde lisans ve lisansüstü eğitim görmeyi neden tercih ettikleri sorularına alınan cevaplar arasında çok büyük farklar olmamakla birlikte, çoğunluğun bölümü bilinçli ve isteyerek tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Üniversiteye başlamadan önce hangi bölümde okumak ve çalışmak istediğime karar vermiştim. Sınava ona göre çalıştım. Aldığım puanla girebileceğim en iyi okul burasıydı, ben de burayı yazdım (Ö, O, L, E, 16.03.2015).

Araştırmaya dâhil edilen üniversitelerde halkla ilişkiler bölümü, sözel puanları ile öğrenci alımı yapılan bölümler olmakla birlikte, sözel bölümde tercih

edilecek alanların kısıtlı olması öğrencilerin bu alanı zorunlu ya da bilinçsiz tercih etmelerinde birincil sebebi oluşturmaktadır.

Bölüm hakkında bilgi sahibi olmadan gelen öğrencilerin üzerinde durdukları bir diğer gerekçe ise dışarıdan yapılan yönlendirmeler olmuştur. Öğrenciler bölüm mezunu arkadaşları ya da akrabalarının teşvikleri ile gelmişlerdir. Görüşme yapılan öğrencilerden iki tanesi bölüme isteyerek gelmiş olmakla birlikte ailelerinin aksi yönde teşviki ile karşılaşmıştır. Ancak öğrenciler bölümü seçmekten vazgeçmemiş ve ilk tercihlerine yerleşmişlerdir.

> *Fakültem ilk tercihimdi. Halkla ilişkiler okumayı ve bu fakültede okumayı çok istiyordum ancak babama halkla ilişkilerin ne olduğun anlatana kadar kırk takla atmak zorunda kaldım (Ö, O, L, K, 19.02.2015).*

> *Ailem halkla ilişkiler okuma, öğretmen ol diye ısrar etti. Sabah sekiz - beş bir işim olmasını, devlet güvencesi ile çalışmamı istediler. Ailem işçi ailesi olduğu için hayatları boyunca çok çalışmış insanlar. Bu yüzden benim daha rahat bir hayata sahip olmamı istediler (Ö, O, L, K, 16.03.2015).*

Tesadüfi ya da zorunlu tercih yapan öğrenciler içerisinde mühendislik ve hukuk alanlarını seçmek isteyip puanları yetmemesinden dolayı halkla ilişkiler bölümünde okuyanlar mevcuttur. Hukuk öğrenimi görmek isteyip ailesinin yönlendirmesi neticesinde halkla ilişkiler okumaya karar veren bir öğrenci bölüme başlamadan önceki algısını şöyle dile getirmiştir;

> *Bölüm hakkında hiçbir fikrim yoktu. Hukuk okumak istiyordum. Ailemin yönlendirmesi sonucu tercihlerimi ona göre yaptım. Üstelik listemde hiç hukuk tercihim yoktu. Ancak halkla ilişkilerci dendiğinde ürün tanıtan insanlar, sekreterler aklıma geliyordu (Ö, O, L, E, 20.02.2015).*

Mühendis olmak istiyordum ama puanım yetmedi. Ben de üniversite tercihine göre sıralama yaptım. Bu üniversitede okumak istedim ve fakülteye puanım yetiyordu, ben de burayı yazdım (Ö, O, L, E, 20.02.2015).

Türkçe öğretmenliği istiyordum ama puanım yetmedi. Halkla ilişkiler ikinci plandaydı ama ona puanım yetti. Yazmamın sebebi ise çevrem oldu. Onlar teşvik ettiler (Ö, O, L, K, 19.02.2015).

Lisans eğitimim olan Amerikan kültürü ve edebiyatında devam etmek istemedim. Lisansüstü olarak başka bir alan istedim. Tesadüfen geldim mülakatına girdim ve kazandım. Girdikten sonra bölümü tanıdım ve çok sevdim. Ancak şunu da belirtmeden geçemeyeceğim, mülakata girmeden önce lisanstan bir hocama danışarak tavsiyesini istedim. Radyo televizyon sinema bölümü mü yoksa halkla ilişkiler bölümünü mü tercih edeyim diye. Hocam "Neden halkla ilişkilere başlayasın ki?" dedi. Hocalarımız dahi alan hakkında yeterince bilinçli değiller (Ö, O, YL, K, 19.02.2015).

Alan tercihini isteyerek yapan öğrencilerin yanıtları incelendiğinde bazı öğrenciler alanı isteyerek seçmesine rağmen alan hakkında bilgi sahibi olmadıklarını yalnızca halkla ilişkiler isminin cazip geldiği söylemişlerdir. Tercihini bilinçli yapıp, alan hakkında bilgi sahibi olarak gelen öğrenciler de mevcuttur.

Alan tercihimi bilinçli yaptım. Yani isteyerek geldim ama çok fazla bilgim yoktu gelmeden önce. İsmi havalı gelmişti ve bir de iş kadını imajı hoşuma gidiyordu. Ancak lisans bittikten sonra lisansüstü eğitimime çok daha farklı başladım. Amacım akademisyen olmaktı (Ö, O, YL, K, 19.02.2015).

İlk tercihim olmamasına rağmen önü açık bir alan olduğu için bölümü yazdım. Sektörü geçmişle kıyasladığımda daha bilinçli hareket ettiğini ve artık uzman arayışında olduğunu gördüm. Mezunu olduğumda iş bulmamın zor olmayacağını düşündüm. O yüzden tercihimi halkla ilişkilerden yana yaptım (Ö, O, L, K, 16.03.2015).

İletişim kurmayı seviyordum ve lise boyunca broşür, dergi çıkartma faaliyetlerinde bulundum. Özellikle bu bölümü tercih ettim (Ö, O, L, K, 16.03.2015).

Bölüme çok istekli geldim ve bu alanda çalışmak istiyordum ancak bölümde verilen eğitimin beklentilerimi tam olarak karşıladığını söyleyemem (Ö, O, L, E, 16.03.2015).

Bölüm disiplinlerarası bir alandı ve ben de bu yüzden tercih ettim. Alan kısıtlı ve belli sınırları olan bir alan değil ve ben de tek bir alanda çalışmak yerine çeşitli alanlarda çalışmayı tercih edecek bir yapıya sahibim. Gayet bilinçli bir tercih yaptım (Ö, O, L, K, 16.03.2015).

Halkla ilişkiler alanının öğrenciler tarafından nasıl konumlandırıldığını anlayabilmek için sorulan bir diğer soru etik kurallar ve etik olgusu üzerine olmuştur. Etik hakkında öğrencilere fikirlerinin sorulması ve konu hakkında ders alıp almadıklarının sorulmasındaki amaç halkla ilişkiler alanının meslekleşme olgusuna karşı öğrencilerin görüşlerinin ne yönde olduğunu anlamaktır.

Bu soru karşısında alınan cevaplar değerlendirildiğinde öncelikle öğrencilerin konu hakkında çok fazla bilgi sahibi olmadıkları ve konuya dair kapsamlı bir ders almadıkları tespit edilmiştir. Ancak etik kuralların gerekliliği hakkında konuşulduğunda öğrenciler, ülkelerinde mesleki etik anlamında halkla ilişkiler etiğinin dikkate alınmadığını söylemekle birlikte konunun ciddiye alınması gerektiğini de belirtmişlerdir.

Bir bilgim yok. Tam olarak şudur diyemem ancak eksiklik bizde de var bence. Okul öğretmediyse kendimiz öğrenmeliyiz. Çünkü bu alan her konuda bilgi sahibi olmayı gerektiriyor (Ö, O, L, E, 20.02.2015).

Kesinlikle gerekli. Yandaş medya, yandaş olmayan medya gibi ayrımlar yapılıyor. Bunlar doğru değil mesela. Medya dediğin tarafsız olmalı (Ö, O, L, E, 20.02.2015).

Meslekte oluşan algı kalburüstü şirketlerin ayıbını örtmek. Bu anlamda hiç etik durmuyor alan. Ama yine de herkesin serbest

bırakıldığında kendi kurallarını bulabileceğine inanıyorum. Etik kurallar, kavram kargaşasından başka bir şeye sebep olmuyor. Herkes bir şekilde kendi etiğini yaratıyor zaten (Ö, O, L, K, 20.02.2015).

Henüz almadık etik ile ilgili ders ama ders içeriklerinde laf arası bahsediliyor. Ancak çok da önemsenmiyor. İnsanlar vicdanlarıyla baş başa bırakılıyor. Kimi zaman ihlaller karşısında insanlar, mecburduk diye tepki veriyor. O zaman da etik değersizleştiriliyor (Ö, O, L, K, 19.02.2015).

Öğrencilerin genelinin üzerinde uzlaştığı görüş, etik kuralların bir başka toplumdan ithal edilmesinin doğru olmadığıdır. Her toplumun kendi kültürel değerleri olduğunu ve bu değerlerin de o topluma özgü etik değerleri oluşturacağını belirten öğrenciler etiğin yasalardan daha etkili ve önemli hale gelmesi gerektiğini söylemişlerdir. Yasalar zorunluluk demek iken etiğin insanın vicdanı demek olduğunu ve vicdanın da onu insan yapan önemli öğelerden biri olduğunu belirtmişlerdir.

İhlaller konusunda fikir birliğine varılmış ve kuralların belirsizliğinden dolayı çok fazla ihlal yapıldığını ancak bu ihlallerin karşılık bulmadığını söyleyen öğrenciler aynı zamanda toplumda, *düzen kurulmuş, böyle gelmiş böyle gider*, anlayışının hâkim olduğunu savunmuşlardır.

Etik dediğimiz şey topluma göre şekillenmeli. Her toplum kendi etiğini oluşturmalı. Ancak etik kavram olarak kullanılmasa da olur (Ö, O, L, K, 20.02.2015).

Bu yanıtların aksine, görüşme yapılan öğrencilerden, etik hakkında farklı düşüncelere sahip olanlar da mevcuttur. Öğrenciler, fazla eleştirinin yanlış sonuçlar alınmasına sebep olabileceğini, *olayları akışına bırakmak gerektiği*ni söyleyerek, kişilerin böyle bir durumda zaten doğru olanı yapacaklarını söylemişlerdir.

2. Halkla İlişkiler Alanında Kendilerini Konumlandırma Biçimleri

Romanya'da öğrenim gören öğrencilere gelecek planları sorulduğunda öğrenciler arasında *bir fikre sahip değilim* diyenler olmakla birlikte kendi şirketini kurmak isteyen öğrenciler ve yurtdışı olanaklarını araştırarak burada eğitim vermeye karar vermiş öğrenciler de mevcuttur.

> *Yüksek lisans yapmak istiyorum ama burada yapmak istemiyorum. Başka bir ülkede yapmak istiyorum. Mesela Almanya olabilir (Ö, O, L, K, 10.12.2014).*

> *Yüksel lisans yapmayı düşünmüyorum çünkü zaten alanda çalışmayı düşünmüyorum. Hostes olmak istiyorum (Ö, O, L, K, 10.12.2014).*

> *Yükseköğrenimim bittikten sonra Norveç'e gitmek istiyorum. Lisans'ta Norveç dili okudum ve bunu kullanmak istiyorum. Norveç'e gittiğimde ne yapacağıma karar vereceğim. Hangi alanda çalışacağımı bilmiyorum (Ö, O, YL, K, 10.12.2014).*

> *Akademisyen olmak istiyorum. O yüzden yüksek lisans yapmaya başladım ama sanırım reklamcılık alanında uzmanlaşacağım ya da markalaşma da olabilir (Ö, O, YL, K, 10.12.2014).*

> *Nereye gideceğimi ve ne çalışacağımı biliyorum. Avusturya'ya gideceğim. Bağlantılarımı kurdum. Alanda eğitim vermek istiyorum (Ö, O, L, E, 24.03.2015).*

Öğrencilere bu tema çerçevesinde alanın avantajlı olarak gördükleri yönleri ile dezavantajları sorulmuştur. Böylece alanın mesleki yönü hakkında ne düşündükleri öğrenilmek istenmiştir. Verilen yanıtlar arasında, bir fikri olmadığını beyan eden öğrenciler olmakla birlikte avantaj ve dezavantajlı olarak görülen yönler şu şekilde maddelenebilir;

Alanın avantajlı olarak görüldüğü yönleri;

- Fikir üretmek insanlar için sıradan bir şey olmakla birlikte, bizim ürettiğimiz şekilde üretemediklerini gördüklerinde kıymetimizi anlıyorlar,
- Yaratıcılığını geliştirebiliyorsun,
- İnsanları okumayı ve onlarla nasıl iletişim kurulacağını öğreniyorsun,
- Farklı insanlar tanıyorsun böylece geniş bir çevreye sahip olabiliyorsun,
- Çeşitli kültürler, düşünceler hakkında fikir sahibi oluyorsun,
- İzlediğin ve okuduğun hiçbir şeye aynı gözle bakmıyorsun. Öğrendiklerin sayesinde metin aralarını okuyabiliyorsun. Analiz yeteneğin gelişiyor.

Alanın dezavantaj olarak görüldüğü yönleri;

- Mesleğe dair çok fazla olanak yok (Sibiu'daki öğrenciler özellikle şehirdeki olanakların kısıtlılığından şikâyet etmektedirler),
- Çok yeni bir alan olduğu için hala tanınmıyor,
- Çok fazla mezun öğrenci var ancak iş olanakları o kadar zengin değil.

Alanın avantaj ve dezavantajları hakkında öğrencilerin fikirlerinin öğrenilmesinin ardından, sektöre yönelik düşüncelerinin ne olduğu sorulmuştur. Sektörde problem olarak gördükleri yönler tespit edilmek istenmiştir.

Öğrencilerin cevapları arasında, mezun öğrenci sayısının fazlalığı karşısında sektörden gelen talebin yetersiz olması, sektörün tecrübeli eleman talebine rağmen tecrübe kazandıracak staj olanağı sunmaması, eleman seçerken tecrübe dışında mezuniyetlerin hangi alan olduğunun dikkate alınmaması gibi cevaplar bulunmaktadır. Ancak Sibiu özelinde öğrenciler bulundukları şehirde mesleki anlamda çok fazla fırsat bulunmadığını, büyük şehirlere gitmek zorunda kaldıklarını ancak buralarda da yeterli iş imkânı olmadığını söylemişlerdir.

Alanın yeni olmasından ve hala misyonunun ne olduğunun anlaşılamamış olmasından da kaynaklanan bir diğer sorun, şirketlerin hala halkla ilişkiler departmanlarının olmamasıdır. Ajanslarla çalışarak tüm faaliyetlerini onlar aracılığıyla tamamlayan şirketler ayrıca bir departmanın gerekli olduğunu düşünmemektedirler, bu ise mezun olacak öğrencilerin iş olanaklarının kısıtlı olmasına sebep olmaktadır. Tüm bu şikâyetlerin çözülebilmesi için halkla ilişkiler alanının öncelikle kendi halkla ilişkiler çalışmasını yapması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

> *Çok mezun veriyoruz ve sektör ise tecrübeli eleman istiyor ama bize çalışma fırsatı verilmezse nerede ve nasıl tecrübe kazanabileceğimizi söylemiyorlar. Hala şirketlerin çoğunda halkla ilişkiler departmanları yok o yüzden çoğumuz işsiz kalıyoruz (Ö, O, L, K, 10.12.2014).*

> *Sadece alan gelişmemiş değil aynı zamanda burada (Sibiu) da gelişmemiş. Romanya'da sadece Cluj, Timişoara ve Bükreş'te gelişmiş. Onun haricinde bu işi yapabileceğin bir yer yok. Ki ayrıca Ajanslar ve şirketler de her zaman mezuniyetinin ne olduğuna bakmıyorlar. Biz alanı okuyoruz ama onlar farklı alandan mezun kişilerle çalışıyorlar (Ö, O, L, K, 24.03.2015).*

Türkiye açısından, bu tema altında öğrencilerin kendilerini alan içerisinde nerede konumlandırdıklarını öğrenebilmek amacı ile öncelikli olarak geleceğe dair planları sorulmuştur. Böylece mezuniyet sonrası hedefleri ve mesleki anlamda alanda devam edip etmeyecekleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

Verilen cevaplar incelendiğinde lisans öğrencilerinin büyük çoğunluğunun alanda eğitime devam ederek uzmanlaşmak istedikleri tespit edilmiştir. Neden uzmanlık istedikleri sorulduğunda ise çalışma hayatlarına akademik anlamda devam etmek istediklerini söylemişlerdir. Lisansüstü eğitimlerine devam etmek isteyen öğrenciler içerisinde bu eğitimi yurtdışında almak isteyenler olmakla birlikte amaçlarının akademik kariyer yapmak olduğunu söylemişlerdir.

> *Coğrafya'da çift ana dal yapıyorum ama hayal kırıklığına uğradım. O yüzden bu alanda devam edeceğim. ÖYP (Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı) düşünüyorum. Olmazsa da yüksek lisans yaparak okumaya devam edeceğim. Ailemin desteği var ve maddi sıkıntım yok. O yüzden okuyabildiğim kadar okumak istiyorum (Ö, O, L, E, 19.02.2015).*

> *Kesinlikle akademisyenlik istiyorum. ÖYP ile yerleşmek istiyorum bir an evvel. Yoksa ailem maddi olarak zorlanacak. Ankara'da kalmak istiyorum ama olmasa da olur (Ö, O, L, K, 19.02.2015).*

Akademik anlamda planları olamayan öğrencilerin özel sektörde çalışmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Kendi ajansını kurmak isteyen öğrenciler olmakla birlikle, spesifik olarak ne tür bir ajansta çalışmak istediğini belirten öğrenciler de mevcuttur.

> *Tam olarak bir fikrim yok ama akademisyenlik istemediğimi biliyorum. Uğraşamam ben. Özel sektörde çalışacağım muhtemelen (Ö, O, L, K, 19.02.2015).*

Muhabir olmak istiyorum. Haber yapmayı seviyorum. Türkiye'de halkla ilişkilerin yürüyeceğini düşünmüyorum. Çünkü hala halkla ilişkilerle ilgilenenlere tanıtıcı, pazarlamacı, banka çalışanı vs. gözü ile bakılıyor (Ö, O, L, E, 16.03.2015).

Lisansüstü eğitim gören öğrencilerin geneline bakıldığında hâlihazırda araştırma görevlisi olan katılımcılar geleceklerine de bu alanda devam etmeyi düşündüklerini söylemişlerdir. Bu kariyeri tercih eden katılımcılar bilinçli olarak bu doğrultuda ilerlemeyi seçtiklerini belirtmişlerdir.

Tema hakkında bilgi edinebilmek için öğrencilere sorulan bir diğer soru ise alanın avantaj ve dezavantaj olarak gördükleri yönleridir. Bu sorunun sorulmasındaki amaç öğrencilerin sektörel ve akademik anlamda alanı içselleştirip içselleştiremediklerini öğrenmektir. Öğrencilerden bu soru doğrultusunda çok çeşitli cevaplar alınmıştır. Verilen yanıtları avantaj ve dezavantaj başlıkları altında şöyle sıralayabiliriz;

Alanın avantajları;

- Bireyin kendisini ve toplumu sorgulamasını sağlıyor,
- Mezuniyet sonrası sektörde çalışmayı tercih edenler açısından geniş bir çevreye sahip olunmasını sağlıyor,
- Toplum önünde rahat konuşabilmek için gerekli özgüvenin kazanılmasını sağlıyor,
- Bireylerin ve şirketlerin dertlerini anlatacak uzmanlara duyduğu ihtiyaç sayesinde profesyonel anlamda yetişmiş kişilerin tercih edilmesini sağlıyor,

- Mesleki kariyer anlamında alınan eğitim bireye çok yönlü alternatif sunuyor. Böylece bireyler çok çeşitli alanlarda çalışabilme olanağı buluyor,

- Sosyal olmak gibi beceriler sağlarken bir taraftan da bireyin görünür olmasında destekleyici rol oynayarak bireysel tatmin sağlıyor.

Alanın dezavantajları;

- Alanın yapısı gereği olduğunu iddia ederek insanların sürekli değişmeleri,

- Mesleğin hala tam olarak tanımlanamamış olması sebebiyle yanlış oluşan meslek algısı,

- Kadının alanda meta olarak görülüyor olması,

- Oluşan yanlış mesleki algı sebebiyle kimi zaman pazarlamacı olarak nitelendirilen halkla ilişkiler uygulamacılarının, tıpkı pazarlamacılarda olduğu gibi ayıp örtücü olarak görülmeleri ve onlara güvenilmiyor olması,

- Sektörde çalışmaya karar verdikleri takdirde doğru olduğunu düşünmedikleri şeylerin dahi kendilerine yaptırılmaya zorlanması,

- Alanın profesyonelleri tarafından yaratıldığı düşünülen ve bir dezavantaja dönüşen davranış biçimi ise, bu profesyonellerin yaptığı

yanlış çalışmaların, yalan haberlerin topluma yansıması sonucu oluşan olumsuz algı.

Öğrencilerin gerek özel gerekse kamu sektöründe gördükleri, duydukları, olduğunu düşündükleri sorunlar sorularak, bunların çözümü olması noktasındaki önerileri öğrenilmeye çalışılmıştır. Kimi öğrenciler sektör tecrübeleri olmadığı için yalnızca duyduklarını paylaşırken, sektörde dönemlik çalışma olanağı bulan ya da staj yapmış öğrenciler tecrübelerini paylaşmışlardır.

> *Çok fazla bilgimiz yok. Çünkü tecrübemiz yok. Ancak dışarıdan duyduklarımız var. Bunlar da genelde negatif yönde. Ezilirsin diyorlar (Ö, O, L, K, 20.02.2015).*

Bu probleme dair verilen yanıtların genelinde, çok fazla iletişim mezunu olmasına rağmen sektörün talebinin aynı ölçüde olmaması fikrine rastlanmıştır. Bunu kendi lehine çeviren özel sektörün yeni mezun bireyleri çok düşük ücretlerle işe alıp, çok uzun saatler çalıştırdığını belirten öğrenciler, her ilde iletişim fakültesinin açılmasının doğru olmadığını söylemişler ve açılan iletişim fakültelerinin kapatılması gerektiğini belirtmişlerdir.

> *Verdikleri üç kuruş parayı ilahlaştırıyorlar. Sanki lütfediyormuş muamelesi yapıyorlar. Ayrıca sigorta da yapmıyorlar. Ek mesai ücreti ödemiyorlar. Sıkıntılar çok. Bunlar da insanların başka alanlara yönelmesine sebep oluyor (Ö, O, L, E, 19.02.2015).*

> *Alanın yeri hala tam belli değil. İş tanımı bile yok. Herkesi işe alıyorlar, alandan mezun olup olmamasına bakmıyorlar bile. Üstelik biz de çok fazlayız artık her yerde iletişim fakültesi var. Doğru değil. İyice zorlaşıyor her şey (Ö, O, L, K, 19.02.2015).*

> *Mezun sayısı çok fazla. İş bulamıyorsun bu da ücretleri düşürüyor. Bu sefer kendini geliştirene kadar karın tokluğuna çalışıyorsun (Ö, O, L, E, 20.02.2015).*

Alanın dezavantajı olarak belirtilen *kadının meta olarak görülmesi* sorunu, sektör problemleri incelendiğinde kadına uygulanan mobbing meselesi olarak tekrar belirtilmiştir. Öğrenciler alanda, özellikle özel sektörde çalışmak isteyen kadınlara fiziksel özellikleri üzerinden uygulanan mobbingin ilerleyen zamanlarda oluşturulan cam tavanlar sebebiyle kadınların yönetim kademelerine getirilmeyerek devam ettirildiğini belirtmişlerdir.

> *Daha önce özel sektörde çalıştım ve çok çirkin şeylerle karşılaştım. Bir çalışanın yükselmesinin arkasında patronu ile olan ilişkisinin olduğu konuşuluyordu. Böyle bir ilişkinin olup olmadığı meçhul olmakla birlikte, bunların konuşulacak yerin iş yeri olmadığını söylediğimde bu sefer beni geri kafalılıkla suçlamışlardı (Ö, O, YL, K, 19.02.2015).*

Sektörün mezunlardan istemiş olduğu *deneyim* bir diğer problem olarak dile getirilmiştir. Öğrenciler staj olanağı sunmayan, sunduğu zaman yeterince eğitim vermekten imtina eden sektörün, istediği deneyimi nasıl sağlayacakları konusunda yine sektör tarafından aydınlatılmaları gerektiğini belirterek, özellikle başka alanlardan gelerek bu alanda çalışan işverenlerin, alandaki eğitimden haberdar olmamalarından kaynaklı olarak sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

> *Deneyim istiyorlar tamam ama uygulama yapmamıza müsaade etmeden nasıl tecrübe kazanmamızı bekliyorlar? Bize okul ya da sektör tarafından olanaklar sunulmalı ki biz de özgeçmişlerimizde bunları gösterebilelim (Ö, O, L, K, 19.02.2015).*

Alanın kapsamının geniş olması ve disiplinlerarası olmasının sebep olduğu bir dezavantaj olarak öne sürülen bir problem ise, işe alımlardan sonra ilgili ya da ilgisiz her alanda ve pozisyonda çalıştırılabilme ihtimalleri olmaları olduğunu belirten öğrenciler sektör tarafından mesleğe dair oturmuş bir bilincin olmadığını düşünmektedirler.

> *Sektör henüz alanı tanımıyor. Halkla ilişkilerin ne olduğunu bilmiyor. Uçuk şeyler bekliyorlar. Halkla ilişkileri sihirli değnek gibi görüyorlar. Sosyal medyada yazdığın bir cümle ile yüzlerce takipçisi olsun istiyorlar ama alan bu değil. Özellikle dışarıdan, başka alanlardan gelen yöneticilerin beklentileri böyle tuhaf oluyor (Ö, O, L, K, 16.03.2015).*

Sektörün meslek bilincinin oluşmamasının çok büyük bir dezavantaj ve problem olduğunu belirten öğrenciler, bu eksiklikten ve iş bilmemekten kaynaklı olarak işverenlerin çok hızlı hatta ani çözümler beklediklerini, bunun doğru bir davranış olmadığını belirtmişlerdir ve sektörün meslek algısının başlı başına bir problem olduğunu savunmuşlardır.

3. Akademik Eğitimin Etkisi

Romanya açısından, öğrencilere verilen akademik eğitimin onların gelişimini nasıl etkilediği, aldıkları eğitimden ne derece memnun oldukları ve eğitimi veren akademisyenler hakkındaki görüşleri sorulduğunda, öğrenciler ders dağılımı açısından teorik ve pratik dağılımın dengeli olmasından yana fikir beyan etmişler ve staj konusunda büyük oranda zorunlu olması gerektiği görüşünde hem fikir olurken, Romanya'da staj sisteminin anlaşılamadığını belirtmişlerdir.

Sorular tek tek ele alındığında, öğrencilerin pratik ve teorik dersler hakkındaki görüşleri her iki içeriğin de öğrenciler açısından faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Yalnızca özellikle teorik derslerde dersi aldıkları akademisyenin öğretme yeteneğinin önemli olduğunun altını çizmişlerdir. Aksi takdirde bir akademisyen çok şey bilmesine rağmen bunu öğrencilerine aktaramadığında dersin

öğrenci açısından *sıkıcı* ve *çekilmez* hale geldiğini belirtmişlerdir. Ancak pratik derslerin ağırlığının arttırılması gerektiğini belirten öğrenciler de mevcuttur.

> *Lisans öğrenimim boyunca yeteri kadar teorik ders aldığımı ve yüksek lisans eğitiminde uygulamanın öğretilmesi gerektiğini düşünüyorum. Sektöre hazırlananlar için özellikle yüksek lisans müfredatları uygulama ağırlıklı hazırlanmalı ki mezun olduğumuzda tecrübe eksikliğimiz kapatılmış olsun (Ö, O, YL, K, 10.12.2014).*

> *Her ikisini de isterim. İkisinden de bir şeyler öğreniyoruz ve her iki yön de bizim için çok önemli (Ö, O, L, E, 10.12.2014).*

Öğrenciler staj uygulamaları konusunda Romanya'da eğitim sektörünün de çalışma sektörünün de staj olgusunu ciddiye almamasından şikâyet etmektedirler. Stajın zorunluluk olduğu Babeş-Bolyai Üniversitesi'nde (Cluj-Napoca) öğrenciler, yapılan stajın yalnızca *kâğıt üzerinde* olduğunu belirtmişlerdir. Yaptıkları stajın ne onlara ne de staj yaptıkları yere bir faydasının olmadığını söyleyen öğrenciler, denetim getirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Lucian Blaga Üniversitesi (Sibiu) öğrencileri ise stajın zorunlu olmadığını belirtmişler ancak yaptıkları durumda da aynı sıkıntılarla karşılaştıkları tespit edilmiştir.

> *Şanslı isen staja gidip bir şeyler öğrenebilirsin. Hatta şanslı isen staj yapacak yer bulabilirsin. Bu olanağı sunan çok fazla yer yok ve Romanya'da hala çok iyi bilinmiyor. Tanıdık birileri olmalı (Ö, O, L, K, 10.12.2014).*

Öğrencilerin alanda aldıkları eğitimin sorunlu gördükleri yanları, *öğretim elemanlarının yetersizliği, ülkedeki eğitim sisteminin bütünü ve kontenjan fazlalığı* şeklinde başlıklar altında birleştirilebilir. Tek tek problemlere bakıldığında ise şu şekilde maddeleştirilebilir;

- Problem yalnızca üniversite eğitim sisteminin problemi olarak görülmemektedir. İlköğrenimden itibaren alınan eğitimin problemli olduğu belirtilmiştir.

- Ne olmak istediklerini bilmeden yetiştiklerini söyleyen öğrenciler, eğitim sisteminin de, eğitim sisteminin içinde faaliyet gösteren bireylerin de yol gösterici olmadıklarını söylemişlerdir.

- Ülkenin eğitim sisteminin reforma ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir.

- Yüksek notlarla mezun oldukları takdirde iyi bir üniversitede okuyabileceklerini belirten öğrenciler, kendilerini geliştirmek için değil yalnızca not kaygısı sebebiyle bir şeyler öğrenmeye çabaladıklarını, öğrendikleri her şeyin *geçici hafıza*larında kayıtlı olmak zorunda olduğunu ve sınav sonrası bunları unuttuklarını belirtmişlerdir.

- Üniversitelerin bölüm kontenjanlarının arttırılmasının doğru bir politika olmadığını belirtmişlerdir.

- Dersleri veren akademisyenlerin bölüme başlayan öğrencilere öncelikle bölümün olumlu ve olumsuz yanlarından bahsederek olanaklarının neler olduğunu anlatmalarının faydalı olacağını söyleyen öğrenciler, üniversiteye gelmeden evvel bilgi sahibi olamadıkları alanlarda en azında başladıktan sonra bilgilendirilmelerinin gelecekleri hakkında onlara yol gösterici olduğunu belirtmişlerdir.

- Aynı zamanda öğretim veren akademisyenlerin sektör ile bağlantılarını güçlendirmesi gerektiğini ve bu ilişkileri derslerinde kullanmaları

gerektiğini söyleyen öğrenciler böylelikle piyasa ile erken tanışma fırsatı bulabileceklerini ve uygulamalar hakkında fikir sahibi olabileceklerini belirtmişlerdir.

- Bir diğer problem olarak ise müfredatın henüz yerleşik ve sabit bir pozisyon alamamış olması olduğunu belirten öğrenciler her sene değişen müfredat sebebiyle bir üst senedeki öğrencilerin dezavantajlı olarak ve kimi dersleri alamadan mezun olduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla daha kapsamlı çalışmalar neticesinde müfredatların belirlenmesi gerektiğinin altını çizmişlerdir.

- Kaynak anlamında yetersizlikten şikâyetçi olan öğrenciler, kendi ülkelerine ait halkla ilişkiler çalışmalarını kapsayan yeterli kitap ve makaleye erişemediklerini belirtmişlerdir.

Üniversitelerin öğrencilere sunduğu olanaklara bakıldığında Rumen öğrencilerin fikir birliğinde bulunduğu konu, gazetecilik bölümü öğrencilerine daha fazla olanak sunulduğuna ilişkindir. Üniversitenin sahip olduğu gazete, televizyon ve radyo gibi olanaklardan gazetecilik öğrencilerinin daha fazla faydalandığını, halkla ilişkiler öğrencilerine yönelik kulüplerin üniversite ve fakülte bünyesinde yeterince bulunmadığını belirtmektedirler.

> *RTS öğrencileri için olanaklar daha uygun ve kullanışlı ama HİT öğrencileri için fazla olanak yok ve hocalar da zaten bu bilgiyi çok paylaşmıyorlar o yüzden çok haberimiz olmuyor.* (Ö, O, L, K, 10.12.2014).

Ben çok da fayda sağladığını düşünmüyorum. Şahsen oralarda vakit harcamak yerine dışarıda çalışmayı tercih ederim (Ö, O, L, E, 10.12.2014).

Türkiye Açısından, öğrencilerin teorik ve pratik derslere bakış açıları değerlendirildiğinde, tamamen akademik dünyadan uzak çalışmak istediğini vurgulayan öğrencilerin cevabı pratik derslerin arttırılması yönünde olmakla birlikte diğer öğrencilerin tamamı (lisansüstü öğrencileri de dâhil olmak üzere), müfredatların dengeli dağılım göstermesi yönünde mutabık kalmışlardır.

Öğrenciler, teorisiz bir uygulama olmayacağı gibi uygulamasız bir teorinin de niteliksiz olacağını belirtmişlerdir. Pratiğinin yapılmadığı teori derslerinin *havada kaldığını* söyleyen öğrenciler uygulamalı derslerin niteliğinin arttırılması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu derslerde anlatılan örnek olayların pratiğin öğrenilmesinde yeterli olmadığını vurgulayan öğrenciler, birlikte proje yapmanın ve bu projelerin uzman kişilerce değerlendirilmesinin onlara daha fazla katkı yapacağını belirtmişlerdir. Üstelik niteliği arttırılan pratik derslerin vasıflı bireyler yetişmesini sağlayacağını söyleyen öğrenciler böylelikle toplum ve sektör üzerinde oluşan, *bu mesleği herkes yapabilir* algısının yıkılacağını belirtmişlerdir.

Uygulama arttırılmalı ama bence teori de yeterli değil. Her ikisinin de niteliği arttırılmalı. Atölye çalışmalarına önem verilmeli. Zaten bu mesleği herkes yapar algısı var. Bir farkımız olarak mezun olmalıyız (Ö, O, L, E, 20.02.2015).

Kuram büyük resmi görebilmek için çok önemli ama bence öğrenciye de biraz seçme şansı verilmeli. Lisans mezunu olduğum okulda bu olanak vardı. İstediğini seçebiliyordu öğrenci. Ama burada kontenjanlar bile yetmiyor. Öğrenci istediği dersleri kontenjan kısıtı yüzünden seçemiyor (Ö, O, YL, E, 19.02.2015).

Teorik derslerin de içerik anlamında ve sunuş itibariyle çok nitelikli olmadığını savunan bazı yanıtlarla karşılaşılmış, burada sorumluluğun dersi veren kişiye, akademisyene ait olduğunu söylemişlerdir. *Kendisini yetiştirmeyi başarabilmiş ve teoriyi benimsemiş bir hocanın zaten uygulamalı dersi de teorik dersi de nasıl vermesi gerektiğini bileceği*nin altını çizmişlerdir.

> *Her bölümden hoca derslere gelebiliyor ancak hocaların niteliğine hiç bakılmıyor. Bence öncelikle hocalar nitelikli olmalı ve formasyon eğitimi almalı. Pratiğin teoriden önemli olduğunu düşünüyorum. Üstelik iyi bir hocanın zaten pratiğin içinde teoriyi de anlatacağını düşünüyorum (Ö, O, L, E, 20.02.2015).*

> *Eğitimcinin kalitesi de çok önemli. Yani teoriyi sınıfa gelip sadece kitabı okuyarak anlattığını düşünen hocalar var. Ama teoriyi benimsemiş bir hoca pratikten örnekler verip anlatırsa daha anlamlı olur ve teori de böylece oturmuş olur(Ö, O, L, E, 16.03.2015).*

Verilen yanıtlar arasında bazı öğrenciler uygulamalı ve teorik ders ayrımı yapılmaksızın her dersin içeriğine pratik ve teorik uygulamaların yedirilmesi gerektiğini böylece öğrenilen teorinin bir sonraki saatte uygulama, örnekler ve projelerle pekiştirilebileceğini savunmuşlardır.

Aldıkları eğitimin destekleyici unsurlarından olan okulun öğrencilere sunduğu fırsatlarla, staj olanaklarına verilen yanıtlar, her ikisinin de iletişim fakülteleri için gerekli koşul olduğunda birleşmektedir. Bununla birlikte öğrenciler, okullarındaki olanakların yetersizliğinden, bu olanaklardan yararlanabilecek öğrenci sayısının kısıtlılığından ve olanakların duyurulması, tanıtımı konusundaki yetersizliklerden şikâyet etmektedirler.

Üniversite ya da fakültelerinin sunduğu bu olanaklardan faydalanabilme olanağı bulunan öğrenciler ise buralarda verilen eğitimlerin verimli olmadığını ve zenginleştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

> *Okulun olanaklarından haberdarım. Üyeliklerim de var. Faaliyetlerine de gittim ancak hem halkla ilişkiler alanı için yeterince olanak olmadığını düşünüyorum hem de olanakların verimli olmadığını düşünüyorum (Ö, O, L, K, 20.02.2015).*

Stajyerlik konusunda hemfikir olan öğrenciler görüşmelerde, stajların mutlaka zorunlu hale gelmesi gerektiğini söylerken sistemin denetlenebilir hale getirilmesi gerektiği ve her staj dönemi sonunda detaylı raporlar istenmesinin faydalı olacağını belirtmişlerdir.

Öğrencileri gelecekteki meslek hayatlarına hazırlama amacı ile verilen üniversite eğitimleri bireylerin gelecekleri üzerinde çok önemli etkilere sahiptir. Bu bağlamda öğrencilerin aldıkları eğitimin beklentilerini karşılayıp karşılamadığını öğrenmek amacı ile onlara halkla ilişkiler eğitiminin uygulayışına dair bir problem olup olmadığı sorusu sorulmuştur. Öğrenciler problemin eğitim sisteminin tamamında olduğunu belirtmişler ve yalnızca bölüm ve üniversiteler özelinde değil ülkenin eğitim sisteminin gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Yüksek Öğrenim Kurumu (YÖK), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM)'nin birlikte çalışmalar yapması ve çözüm önerileri sunmaları gerektiği belirtilmiştir.

Öğrencilerin alanda aldıkları eğitimin sorunlu gördükleri yanlarını, öğretim elemanları, müfredat, kontenjan şeklinde başlıklar altında birleştirmek mümkündür. Tek tek problemlere bakıldığında şu şekilde maddeleştirilebilir;

- Her sene bölümlere alınan öğrenci sayısı artan oranda değişikliğe uğrarken açılan derslerin kontenjanlarının arttırılmaması öğrenciler açısından haksızlık olarak nitelendirilmektedir,

- Artan öğrenci sayısı derslerin verimsiz geçmesine sebep olurken akademisyenlerin öğrencilerle birebir kontak kuramadıkları ve bunun öğrencilerin eğitimi açısından olumsuz etkileri olduğu belirtilmektedir,

- Her geçen sene bölüme giriş puanlarının düşmesi ve düşük puan alan ya da bir yere yerleşemeyen öğrencilerin bölümü tercih etmelerinin üniversitede verilen eğitimin seviyesinin de düşmesine sebep olurken, düşen seviye karşısında akademisyenlerin de beklentilerini sürekli düşürdüklerinden şikâyet edilmektedir. Bunun önlenebilmesi için *gerekirse üniversiteye giriş sınavından sonra bölüme girebilmek için bir de yetenek sınavı yapılsın*, önerisi getirilmiştir.

- Alan için gerekli şartlardan biri olan dil eğitimine gerekli önemin verilmediği, hazırlık programlarının niteliksiz olduğu belirtilmektedir,

- Alanda eğitim verecek akademisyenlerin mutlaka formasyon eğitimi almış olmaları gerektiğini belirten öğrenciler, aksi takdirde bir akademisyenin çok şey biliyor olmasının bunu öğrenciye aktaramadığı müddetçe anlam ifade etmediğinin altını çizmektedirler,

- Test sistemi ile büyüyen öğrenciler üniversitelerde bu sistemin uygulanmaması gerektiğini belirtmektedirler,

- Müfredatlarda zenginleştirmeye gidilerek alana daha çeşitli dersler eklenmeli ve içerik bakımından çakışan dersler çıkartılmalıdır.

- Sektörle daha fazla işbirliği halinde olunmalı, gerek profesyoneller tarafından da dersler verilmeli gerekse sektördeki projelerde fakültelerin destekleri ile öğrencilerin de yer alabilmesi sağlanmalıdır.

Öğrencilerin eğitime dair duyduğu kaygıların mezun sayısının çokluğundan, akademisyenlerin niteliğine kadar geniş bir yelpazeye yayıldığı görülmektedir. Romanya ile kıyaslandığında, eğitim veren akademisyenlerin Türkiye'de formasyon eğitimi almadıkları tespit edilmiştir. Öğrenciler Romanya'daki üniversitelerde lisans düzeyinde formasyon eğitimi alabilme olanağına sahiplerken Türkiye'de üniversiteler öğrencilerine halkla ilişkiler bölümü özelinde böyle bir olanak sağlamamaktadır. Bir diğer dikkat çeken unsur, Romanya'da öğrencilerin birden fazla dil eğitimi alabilmekle birlikte, alanı da farklı dillerde okuma olanakları vardır. Her iki ülkede de öğrencilerin, mezun sayısının çokluğundan muzdarip oldukları tespit edilmiştir ancak bununla birlikte Türkiye'de bu sıkıntının daha ciddi boyutta olduğu da yapılan tespitler arasındadır.

SONUÇ

Çalışma göstermektedir ki her iki ülkede de eğitimden genel anlamı ile memnun olmayan öğrenciler ve akademisyenler çoğunluktadır. Genel olarak müfredatın mesleğe yönelik olmadığından ve pratikte deneyim kazanma olanağının bulunmadığından şikâyet edilmektedir. Özellikle 1999 senesinde Bologna sürecine girmiş olan Romanya, Avrupa'nın diğer ülkeleri ile standartlaşma yolunda eğitim müfredatlarında bir dizi değişikliğe gitmiştir. Lisans eğitim süresini dört seneden üç seneye düşüren Romanya bu konuda çeşitli sıkıntılar yaşamıştır. Eğitim süresinin kısalması, verilen eğitimde sıkıştırma yapılmasına sebep olmuştur. Böylece bir tarafı ile erken mezuniyet ve diğer ülkelerle intibak konusunda avantaj sağlanmasına rağmen derslerin kısa sürede bitirilmesi çalışmaları dezavantaj olarak ortaya çıkmaktadır. Lisans eğitimi dört sene iken mezun olmuş ve şu anda akademisyenlik yapan bireyler de söz konusu eğitimin pratik ayağının eksik kaldığını düşünürken, üç senede mezun olacak olan öğrencilerin bu durumdan ötürü duydukları memnuniyetsizlik daha fazladır.

Mevcut sistem içerisinde öğrenciler ve akademisyenler müfredatların belirlendiği kurumlar tarafından daha ayrıntılı çalışmalar yapılmasını önererek, zenginleştirilmeye gidilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Çalışma neticesinde ortaya çıkan devlet desteğinin arttırılması gereksinimi hem müfredatların zenginleştirilebilmesi hem de okul olanaklarının geliştirilebilmesi konusunda okullara yardımcı olabilecektir. Devlet desteğinin müfredatlara yansıması, özellikle sektörden davet edilecek olan bireylerin barınma, yol vs. ihtiyaçlarının karşılanabilmesi şeklinde olacaktır.

Müfredatlar incelendiğinde tespit edilen diğer iki sorun, müfredatlarda mesleğin etiğine yönelik verilen eğitim ile eleştirel bakış açısını yansıtan derslerin eksikliği olmuştur. Uygulamalı derslerin eksikliği de önemli bir yer teşkil etmektedir. Ancak geleceğin uzmanlarının eleştirel bakış açısından yoksun olmaları onların analiz yeteneğinin gelişmesi yönündeki en büyük engellerdendir. Alınan eleştirel yönelimli eğitimin bireye farklı bakış açıları kazandırdığı, düşünmeyi öğrettiği göz önüne alındığında gelecek için gerekliliği anlaşılmış olacaktır. Müfredata ilişkin bir diğer sıkıntı derslerin yıllar içerisinde farklı isimlerle tekrar edilmesidir. Öğrenciler ilk sene aldıkları dersleri diğer senelerde tekrar alarak zaman kaybı yaşadıklarını ve bu derslerin kendilerine yeni hiçbir şey katmadığını belirtmektedirler. Problemin çözümü noktasında öğretim elemanları literatür taramalarını devamlı olarak yapmalı ve ders müfredatlarını güncel tutmalıdırlar.

Araştırma neticesinde öğretim elemanları ile öğrencilerin görüşlerinden çıkan bir diğer ortak sonuç ise verilen yabancı dil eğitiminin yetersizliği ve verimsizliğidir. *Üstünkörü* verilen dil eğitiminin öğrenciler açısından hiçbir fayda sağlamadığı söylenmektedir. Bu şikâyetler Türkiye eğitim sistemi içerisinde yüksek oranlarda yer bulurken Romanya eğitim sisteminin Türkiye'ye oranla daha bilinçli bir eğitim stratejisi izlediği tespit edilmiştir. Dil eğitimi konusunda Romanya'da uygulanan bilinçli eğitim ile kast edilen, öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren birkaç dil öğrenerek yetişmelerinin sağlanmasıdır. Üstelik Romanya'daki fakültelerde tek dilde eğitim verilmemektedir ve öğrencilerin dil becerileri aldıkları eğitimden kaynaklı belirgin şekilde gelişmiştir. Birkaç dilde eğitim veren fakülteler öğrencilere kendilerini çok yönlü geliştirebilme olanağı sunmaktadır. Ancak Türkiye açısından

ele aldığımızda öncelikli olarak İngilizce eğitiminin verimli hale getirilmesi gerektiği sonucu ile karşılaşılmıştır.

Türkiye'de öğrencilerin üzerinde uzlaştıkları noktalardan birisi, merkezi sınav sistemi ile bölümlerini kazanma olanağına sahip öğrencilerin, alanda eğitime başlamadan önce yetenek sınavından geçmeleri yönündedir. Söz konusu sınavlar, öğrencilerin yalnızca aldıkları puanlar ile bölüme yerleşmelerinin yeterli olmayacağı aynı zamanda bu alanda çalışabilme yeteneğine sahip olup olmadıklarını anlayabilmelerini sağlayacaktır. Halkla ilişkiler alanı yalnızca *puanı ancak buraya yetmiş* öğrencilerin okudukları bir alan olmaktan çıkartılmalıdır. Böylece alanın toplumdaki itibarı da değişecektir. *Herkesin yapabileceği*nin düşünüldüğü meslek, ancak uzmanlar ve yetenekli bireyler tarafından yapıldığında gerçek anlamda başarı elde etmiş olacak ve yapılan faaliyetler anlam kazanbilecektir.

Öğrenciler tarafından problem olarak belirtilen bir husus, *dersleri veren öğretim elemanlarının alana hâkim olup olmamaları* ve *öğretebilme yetisine sahip olup olmadıkları*dır. Öğrenciler teorik dersleri veren öğretim elemanlarının alana uygulama anlamında da hâkim olması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu takdirde aldıkları teorik eğitimi uygulama yönünden de örneklendirebilecek akademisyenlere ihtiyaç duyduklarını belirtmektedirler. Gerektiğinde sektörde uzmanlaşmış bireyler tarafından da ders almak istediklerini söyleyen öğrenciler böylece tecrübe sahibi bireylerin sektöre bakış açıları hakkında fikir sahibi olacaklarını ve bunun kendi geleceklerine yön vermelerinde olumlu yönde kaynaklık edeceğini ifade etmektedirler. Aynı zamanda akademisyenlerin formasyon eğitimi alması yönünde görüş bildiren öğrencilerin fikirleri değerlendirildiğinde çalışmanın Türkiye ayağında

bunun eksik olduğu tespit edilmiştir. Romanya'da lisans eğitimi alan öğrencilere bu süreçte formasyon eğitimi de verilerek, ileride akademik alana yönelmek isteyebilecek öğrenciler için fırsat yaratılmış olmaktadır. Türkiye'de lisans öğrencilerine yönelik formasyon eğitiminin verilmesinin, ileride akademik hayatı seçmeleri halinde onlara destekleyici bir unsur olacağı çalışmadan elde edilen sonuçlar arasındadır. Ancak verilecek bu eğitim, ders programı hazırlama, ölçme değerlendirme sistemlerini öğrenme gibi temel bilgilerden öte derinleştirilirmiş bir eğitim olmalıdır. Psikoloji, sosyoloji destekli, diksiyon, hitabet öğrenimi içerikli bir eğitim verilmesi halinde istenilen verimin elde edilebileceği düşünülmektedir.

Okullarda akademisyenlerin ve kurumun bizzat kendisinin sektör ile kuracağı bağlantıların, öğrencilerin staj olanaklarını genişletebilmesi açısından avantaj sağlayacağı tespit edilen bir diğer çözüm önerisidir. Özellikle Türkiye'de staj yapacak öğrencilerin sigorta sorumluluğunun üniversitelere yüklenmesi, öğrenciler açısından oldukça büyük bir dezavantaj oluşturmuştur. Hali hazırda bütçelerinin yetersizliğinden muzdarip olan üniversiteler öğrencilere yeterli staj olanakları sunamamaktadırlar. Bu durum öğrencinin bölümünden uygulama anlamında tecrübe kazanmadan mezun olmasına sebep olmaktadır. Romanya'daki staj olanaklarına bakıldığında ise stajın zorunlu olduğu okullarda dahi sistemin denetimsiz olmasından dolayı verim elde edilemediğinden şikâyet edilmektedir. Probleme geliştirilebilecek ilk çözüm elbette tekrar devlet desteğidir. Ancak bunun yanında uygulanan staj olanaklarının takibi yönünde her okulun üzerine çeşitli sorumluluklar düşmektedir. Bu anlamda okulların bünyesinde çeşitli komisyonlar kurularak, öğrencilerin staj sonucunda yazdığı raporlar denetlenebilir ve değerlendirmeler yapılarak gerektiğinde

öğrencinin tekrar staj yapması yönünde yaptırımlar konularak, sürecin verimli geçmesi sağlanabilir.

Üniversitelerin teknik ve yapısal eksiklikleri diğer bir sorunu teşkil etmektedir. Uygulamalı bir alan olan halkla ilişkiler bölümünden staj ya da iş tecrübesi olmadan mezun olacak öğrencilerin aynı zamanda okullarındaki yetersizlikler sebebiyle buralarda da tecrübe edinememeleri özellikle özel okullar ile kıyasladıklarında öğrencilerde meslek hayatlarına bir adım geriden başladıkları endişesini oluşturmaktadır.

Her iki ülkede de karşılaşılan bir diğer problem iletişim fakültelerinin sayısının çok fazla arttığı yönündedir. Akademisyenler ve öğrencilerin görüşleri, özellikle küçük şehirlerde açılan iletişim fakültelerinin kapatılması yönündedir. Gerekçe olarak ise artan mezun sayısına rağmen sektörün ihtiyacının aynı oranda artıyor olmaması gösterilmektedir. Türkiye'de fakülteler bünyesinde, öğrencilerin Türkçe-Matematik ya da Türkçe-Sosyal hangi alandan kabul edilmesi gerektiği yönünde tartışmalar yapılmaktadır. Söz konusu problem tartışılırken, her geçen gün artan iletişim fakültesi sayısı problemlerin çözümü noktasında yardımcı olamamakta aksine daha fazla problemin oluşmasına sebep olmaktadır. Zira öğrencilerin daha ince elemelerden geçerek gelmesi gerektiğini düşünen akademisyenler sürekli artış gösteren iletişim öğrencilerinin alanda elde edecekleri başarı konusunda endişe taşımaktadırlar. Yalnızca akademik anlamda değil öğrenciler cephesinden de bakıldığında *öğrenci kalitesinin artması gerektiği* sonucundan hareketle, açılmış fakültelerin kapatılması ya da en azından daha fazla iletişim fakültesi açılmaması gerektiği konusunda bir fikir birliği söz konusudur.

Yapılan görüşmelerde çıkan ortak sonuçlardan bahsedildiğinde, halkla ilişkiler eğitiminde karşılaşılan sorunların çözümünde eğitimden sorumlu kurumlar, alanda eğitim veren öğretim elemanları ve öğrenciler, kısacası her bir unsura ayrı ayrı sorumluluk düştüğü kanısının varlığı tespit edilmiştir.

Eğitimciler üzerine düşen görevlerin en önemlisi, değişen dünyaya uyum sağlayabilmeleri ve her değişimden haberdar olmalarıdır. Yaşanan gelişmeleri takip etmeleri, anlamaları, nasıl algılandığını araştırmaları, uygulamaları izlemeleri ve aynı zamanda bunları öğrencilerine aktarmaları daha iyi bir eğitim açısından elzem görülmektedir. Bunun sağlanabilmesi için öğretim elemanlarının özel sektör ile bağlantı kurmaları ve onlarla iletişim halinde olmaları bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır. Sağlanan bu iletişimin neticeleri ders saatlerinde öğrencilerle paylaşılmalıdır. Özel sektör tarafından yürütülen kampanyaların, önerilen projelerin benzerleri öğrencilerden talep edilmeli, verilen teorik eğitimin yanı sıra öğrenciye uygulama becerisi de kazandırılmalıdır. Böylelikle sektörden kopmayan eğitim ile mesleğin uygulama alanı arasındaki uyum temin edilebilecektir.

> *Halkla ilişkiler, kitle iletişimi kariyeri olarak görülmemelidir; iletişimin altkümesi gibi görülmemelidir; yalnızca davranış bilimleri ve sosyal bilimler tarafından yürütülmemelidir; işletmenin alt dalı olarak görülmemelidir; ayrıca sosyal bilimler eğitimi öğrencileri halkla ilişkiler kariyerine hazırlayabilmek açısından yeterli de değildir (Kruckeberg, 1998:245).*

Halkla ilişkiler eğitiminin diğer disiplinlerden beslenmesi, onların yöntemlerinden, kuramlarından yararlanması ve kendi patikasını oluşturması sürecinde, bu eğitimi alan öğrenciler bir olay ya da duruma farklı bakış açıları ile bakabilme yetisini kazanmış olmaktadırlar. Ancak bu eğitimin verilebilmesinin

koşulu ise bu disiplinler arasında rahatça dolaşabilen akademisyenlerin yetişmesidir. Böylelikle geleceğin uzmanı olarak yetişecek öğrenciler, verili enformasyonu sorgulamayı öğrenecek, daha fazlasını öğrenmek isteyecek ve merak güdüleri gelişecektir. Birer profesyonel olma yolunda önemli nitelikler kazanmış olacaklardır. Üstelik bu şekilde verilen bir halkla ilişkiler eğitimi öğrencilerin yalnızca birer halkla ilişkiler uzmanı olarak değil aynı zamanda olanı sorgulayan, olması gerekeni analiz edebilen yurttaşlar olarak yetişmesine de olanak sağlayacaktır.

Her iki ülkede de genel anlamda Amerikan ekolünün takip edildiği elde edilen sonuçlar arasındadır. Bunun eğitim sistemine yansıması, öğrencilerin sektöre yönelik eğitilmeleri şeklinde olmaktadır. Yönlendirmelerin sektör yanlı olması, anaakım bir eğitim sisteminin izlenmesinin yansımalarıdır. Söz konusu sistem yanlış olmamakla birlikte bir yanı ile eksik kalmaktadır. Öğrencilerin eleştirel fikirler ile eğitim hayatları süresince hiç karşılaşmadıkları ya da yüzeysel olarak karşılaştıkları göz önüne alındığında, mesleğin ileride *şeytanın avukatı, uzman reçeteci* şeklindeki kalıplardan sıyrılamayacağı, *en iyi yalan söyleyen, en kusursuz ayıp örten* bireyler olarak, halkla ilişkiler çalışanlarının etikten uzak çalıştıkları algısının değişemeyeceği görülmektedir. Çözüm önerisi olarak sektör ile bağlantıların olmaması ya da Amerikan ekolünün benimsenmemesi sunulmamakla birlikte, yetişmekte olan öğrencilere çok yönlü eğitim verilmesi ve onları her anlamda meslek hayatlarına hazırlamak gerektiği savunulmaktadır. Bunun için ise müfredatlara mutlak surette eleştirel bakış açısı içeren derslerin konulması ve derslerin uygulama kısımlarında da yalnızca proje üretmek değil üretilmiş projelerin eleştirileri anlamında da bölümler eklenmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Öğrencilerin alana dair fikir sahibi olmaları yönünde onlara bir diğer büyük desteği sağlayacak olan unsurun alanda söz konusu yayınların arttırılmasıdır. Bu anlamda, akademisyenlerin yayınlarını arttırmasının yanı sıra öğrencilerini de yayın yapmaları ve böylece araştırma ve yazma anlamında tecrübe kazanmaları yönünde teşvik etmeleri gerekmektedir. Romanya'da tespit edilen eksik yanlardan birisi çok dilli eğitim verilmesine rağmen yayınların çok dilde olmamasıdır. Özellikle İngilizce'de yazılmış yayınların eksik oluşu, uluslararasılaşma bağlamında bir eksiklik yaratmaktadır. Ülkelerin kendi halkla ilişkiler tarihlerinin konu edildiği çalışmaların da farklı dillerde yayınlanması gerekmektedir. Bu anlamda Türkiye'de özellikle Ankara'da yapılan literatür taramalarında kaynak sıkıntısı yaşanmamıştır. Üniversitelerin kütüphanelerinin Romanya'da Cluj ili özelinde kıyaslandığında daha gelişmiş durumda olduğu tespit edilmiştir.

Romanya ve Türkiye'de verilen halkla ilişkiler eğitimi kıyaslandığında yapılan görüşmeler neticesinde elde edilen bilgiler çalışmanın bütününde paylaşılmış olmakla birlikte, söz konusu problemlere çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Önerilen çözümler ışığında daha verimli bir eğitim için öncelikle fakültelerin öğrenci alımlarında politikaların değişmesi için çalışmalar yapması, müfredatlar üzerinde geliştirmeler ve güncelleştirmeler yapması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Aynı zamanda her iki ülkede de ortak öneri devletin üniversitelere ayırdığı bütçelerin arttırılması yönündedir. Böylelikle artan bütçeler, okulun olanaklarının arttırılmasına, sektör ile işbirliği halinde faaliyetler yürütülmesine ve staj olanaklarının öğrencilere daha kolay şekilde sunulabilmesine ön ayak olacaktır.

Halkla ilişkiler alanının hala gelişmekte olduğu varsayımı altında, alanda verilen eğitimin önemi de artmakta ve görünür hale gelmektedir. Geleceğin uzmanları ile eğitimcilerinin yetişmesini sağlayan eğitim sistemlerindeki aksaklıkların giderilmesi alanın kabul görmesi, tanınması ve gelişmesi yönünde en önemli basamaklardan birisini oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda elde edilen görüşler analiz edildiğinde söz konusu sorunların çözümleri noktasında her bir görüşme grubuna ayrı ayrı görevler düştüğü tespit edilmiştir. Eğitim verici olan akademisyenlerden, eğitim alan öğrencilere her bir bireyin sorunların çözülebilmesi yönünde katkı sağlaması mümkündür. Ancak görüşmecilerden ayrı olarak devlet ve sektör ile işbirliğinin de gerekliliği elde edilen sonuçlar arasındadır.

İletişim teknolojilerinin her an değişiklik gösterdiği dünya düzeni içerisinde kendisini konumlandırmaya çalışan bireyler için bugün de, yarın da önemini muhafaza edecek olan halkla ilişkiler alanı, bütün olarak, eksiksiz anlaşılabilmek için çabasını sürdürmektedir. Mevcuttaki eksikliklerin giderilmesi ve alana dair bütüncül bir algının oluşturulabilmesi için eğitim sistemi hakkındaki çözüm önerilerinin hayata geçirilmesi yönünde çalışmaların başlatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Abadan, N., (1964). **Modern Toplumlarda Halkla Münasebetler**, Ankara, TODAİE.

Akım, F., Mengü, S.Ç., (2014). **The Identity of Public Relations Education: An Assessment on Communication Faculties in Turkey and in Baltic Countries**, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 2014/II 47, s:1-17.

Altun, F., (2011). **"Türkiye'deki Medya ve İletişim Öğretiminde Teori ve Pratik Dengesi"**, Uluslararası Yükseköğretim Kongresi: Yeni Yönelişler ve Sorunlar, İstanbul, 1.Cilt, Bölüm VI, S.413-422.

Asna, A., (1997). **Halkla İlişkiler**, İstanbul, Sabah Kitapları.

Balaban, D.C., (2013). **"Development of Communication Science in Romania. Challenges And Perspectives",** PCTS Proceedings(Professional Communication and Translation Studies), 6 (1-2) / p:3-10.

Balaban, D.C., Doornkaat, I.T., (2009a). **Efficiency in International PR. Case Study: "The Best Job in the World"**, Revista Românã De Comunicare Relatii Publice Vol:11, N:2(16).

Balaban, D.C., Iancu, I., (2009b). **The Role of PR in the Public Sector: Case Study on PR Professionalization at the Local Level in Romania**, Transylvanian Review of Administrative Sciences, 27E/2009 p:22-38.

Bardhan, N.R., (1999). **"Incorporating Global/Multicultural Perspectives in Public Relations Education: An Ethnographic Account".** In: Annual Meeting of the National Communication Association(85th), Chicago, Illiniois.

Becerikli, S.Y., (2004). **"Türkiye'deki Lisans Düzeyindeki Halkla İlişkiler Eğitimine İlişkin Bir Değerlendirme"**, 2nd International Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, Vol. I, 193-219, İstanbul,

Becerikli, S.Y., (2005). **Uluslararası Halkla İlişkiler**, Ankara, Nobel Yay.

Becerikli, S.Y., (2007). **"Uluslararası Halkla İlişkiler Eğitiminde Yeni Bir Bakış Açısı: Kişisel Etki ve Kültürel Yorumsamacı Modelin Katkıları Üzerinden Türkiye'deki alan Müfredatlarına İlişkin Bir Değerlendirme"**, Halkla İlişkiler Eğitimi Eğilimleri Arama Konferansı, Kocaeli.

Becerikli, S.Y., Kılıç, N.P., (2012). "**Merkez Ve Doğu Avrupa'da Halkla İlişkiler Uygulamaları: Romanya Örneği".** Ankyra: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), s: 89-112.

Becerikli, S.Y.,(2008). **...ve halkla ilişkiler - Şeytanın Avukatlığından Arabuluculuğa; Bir Disiplinin Eleştirel Analizi**. Karınca Yay., Ankara.

Bernard, D., (2002). **Profesia de Relaţionist, Traducere de Anca-Magdalena Frumuşani**. Polirom, Iaşi.

Bernays, E.L., (1963). **Public Relations**, New York, University of Oklahama Press.

Black, S. (1998), **Halkla İlişkiler Eğitimi Öneri ve Standartlar**, IPRA, Altın Kitap–Sayı:7, İstanbul, Rota Yay. Yap. Tan.

Bortun, D., (2005). **"Public Relations in the New Society"**, Tritonic, Bucharest.

Budak, G., Budak, G., (2004). **Halkla İlişkiler; Davranışsal Bir Yaklaşım**, İzmir: Barış Yay. 4. Baskı, İstanbul.

Canpolat, N., (2013). **"Türkiye'de Halkla İlişkiler Eğitimi: Halkla İlişkiler Ders Programlarının Değerlendirilmesine Yönelik Bir Araştırma"**, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, e-gifder C:2, S:2, s:139-162.

Ciolan, L., (2004). **"Strategy and Quality in Education in Romania"**, In: P.Radó (ed.): Decentralization and the Governance of Education. The State of Education Systems in Bosnia and Herzegovina, Poland and Romania. Budapest: Open Society Institute / LGI.

Coman, C., (2008). **"Instituționalizare și Profesionalizare în Relațiile Publice din România"**, Revista Română de Comunicare și Relații Publice, N:12, p:83-99.

Coman, M., (2004). **Media Bourgeoisie and Media Proletariat in Post-communist Romania.** Journalism Studies, N:5, p:45-58.

Daymon, C., Holloway, I., (2004). **Qualitative Research Methods in Public Relations and Marketing Communications**, Routledge, London&New York.

Dolea, A., (2011). **Stages of Institutionalization and Professionalization of Government Public Relations in Romania 1989–2010**, The Proceedings of The International History of Public Relations Conference, Bournemouth University July 6-7, p:176-193.

Dolea, A., (2012). **"Institutionalizing Government Public Relations in Romania After 1989"**, Public Relations Review, 38(2012), p:354-366, Elsevier.

Ebren, F., (der.) (2009), **Halkla İlişkilerde Kuramsal Yaklaşımlar**, Detay Yay., Ankara.

Erendağ, F., (2004**). "Halkla İlişkiler Eğitimi: "Türkiye ve ABD'deki Lisans Düzeyi Halkla İlişkiler Müfredat Programlarının Karşılaştırılması"",** Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
Erişim: http://www.wseas.us/e-library/conferences/2010/Iasi/MCBEC/MCBEC-55.pdf

Franklin, B., vd. (2009)., **Key Concepts in Publice Relations**, Sage, London.

Freitag, A.R., Stokes, A.Q., (2009). **Global Public Relations, Spanning Borders, Spanning Cultures**, Routledge, London&New York.

Frunza, S., Jones, M.S., (eds.), (2006). **Education and Cultural Diversity**, Provopress, Cluj-Napoca.

Gross, P. (1996). **Mass Media in Revolution and National Development: The Romanian Laboratory.** Ames, IA: Iowa State University Press.

Grunig, J.E., Grunig, L.A., (2005). **"The Role of Public Relations in Transitional Societies"**. In: Lawniczak, R., (eds.). Introducing Market Economy Institutions and Instruments - The Role of Public Relations in Transition Economies. Poznan, Poland: Piar, p:3-21.

Grunig, J.E., Grunig, L.A., Vercic, D., (2004). **"Public Relations in Slovenia: Transition, Change and Excellence"**, in Toward the Common Good: Perspectives in International Public Relations, D.J.Tilson and E. C. Alzoie (eds), 133-162, New York, Allyn&Bacon.

Gulbenkian Komisyonu, S**osyal Bilimleri Açın, Sosyal Bilimlerin Yeniden Yapılanması Üzerine Rapor,** Metis Yay., Ankara.

Gülsünler, M.E., (2008). **"Türkiye ve Almanya'daki Halkla İlişkiler Eğitiminin Karşılaştırılması Ve Türkiye için Yeni Bir Model Önerisi"**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.

Güz, H., (2006). **"Halkla İlişkiler Eğitimi: Halkla İlişkiler Eğitiminin Algılanması Üzerine Bir Araştırma Ve Model Önerisi"**, 2. Ulusal Halkla İlişkiler Sempozyumu, Kocaeli.
Güz, H., Becerikli, S.Y., (2004). **Halkla İlişkilerde Seçme Yazılar: Alana İlişkin Bir Derleme,** Alban: Ankara.

Halkla İlişkiler Seminer Notları, (1990). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

IPRA Gold Paper No:7, (September 1990). **"PUBLIC RELATIONS EDUCATION: Recommendations and Standards".**
Erişim:http://www.ipra.org/pdf/1990-public_relations_education recommendations_and_standards.pdf

Karakuş, C., (2010). **Kurumsal İletişim Yönetiminde Halkla İlişkiler Ajanslarının Yeri**, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul.

Kazancı, M., (1982). **Halkla İlişkiler: Kuramsal ve Uygulamaya İlişkin Sorunlar**, Ankara, Savaş Yay.

Kazancı, M., (1996). **Halkla İlişkiler**, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yay., No:6, Ankara.

Kazancı, M., (2006) **"Osmanlı'da Halkla İlişkiler"**, Selçuk İletişim, No:4,3 (5-20), http://www.ilefarsiv.com/id/gorsel/dosya/1164636746Osmanlida_Halka_iliskiler.pdf , Erişim Tarihi: Mart 2015.

Kazancı. M., (2004). **Halkla İlişkiler Eğitimi Üzerine Bazı Düşünceler ve Yeni Eğitim Programı**, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Antalya, Yayın No:1.

Keat, R., Urry, J., (çev:Çelebi, N.,), (2001). **Bilim Olarak Sosyal Teori**, İmge Yay., Ankara.

Keskin, F., Özdemir, B.P., (der.) (2009). **Halkla İlişkiler Üzerine; Disiplinlerarası Bir Alanın Yönelimi**, Dipnot Yay., Ankara.

King, R.F., (2004). **"American Political Science in Post-Communist Europe: The Case Of Romania"**, in Conference for the Study of Political Thought "Sciences of Politics" Commemorating the 100th Anniversary of the Founding of the American Political Science Association, Draft Manuscript, New Orleans, LA.

Klyueva, A., Tsetsura, K., (Fall 2010). **"Media Non-transparency Research: The Case of Romania".** Public Relations Journal Vol:4, No:4.

Kocabaş, F., Pira, A., Sohodol, Ç., (2004). **"Halkla İlişkiler Eğitiminin Kalitesinin Artırılmasında Eğitimci-Uygulamacı-Öğrenci Rolleri ve İşbirliği: Mevcut Durum ve Öneriler Üzerine Bir Araştırma"**, International Symposium Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, İstanbul.

Kruckeberg, D., (1998). **"The Future of PR Education: Some Recommendations",** Public Relations Review, 24(2), (235-248).

L'Etang, J., Pieczka, M., (2002). **Halkla İlişkilerde Eleştirel Yaklaşımlar**, Çev: Işık, G., vd., İstanbul, Vadi Yay.

Lawniczak, R. (2001). **Transition Public Relations – An Instrument for Systemic Transformation in Central and Eastern Europe**. In: Lawniczak, R., (eds.). Public Relations Contribution to Transition in Central and Eastern Europe: Research and Practice. Poznan, Poland: Biuro UsПugowo-Handlowe, p:7-18.

L'Etang J., (2009). **Public Relations; Concepts, Practice and Critique**, Sage, London.

Lowe, G. I. (2002). **Outcomes-based Guidelines for the Curriculation of Technikon Level Public Relations Education in South Africa**. PhD Thesis, Rand Afrikaans University, South Africa.

Marconi, J., (2004). **Public Relations; The Complete Guide**, Thomson.

Mıhçıoğlu, C., (1970). **Halkla İlişkiler Nedir?**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3(1/4), 96-98.

Mıhçıoğlu, C., (1986). **Kamusal İlişkiler**, Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksek Okulu, Ankara.

Nastasia, D., Cismaru, D., (2012). **"Women's Status in Romanian Media Organizations: Social and Cultural Influences on The Work Environment"**, Romanian Journal of Communication and Public Relations, Vol:13, Issue:4, p:75-85.

Neff, B. D., (1991). **Public Relations in an International Arena: Establishing a Global Model for Public Relations Education**, World Communication Association's 11th Biennial Convention - Finland, ERIC.

Neuman, W.L., (2012). **Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Nitel ve Nicel Yaklaşımlar 1 ve 2**. Yayın Odası, İstanbul.

Özdemir, B.P., Yamanoğlu, M.A., (2009). **"Disiplinlerarası Bir Alan Olarak Halkla İlişkiler: Türkiye'deki Akademik Çalışmalar Üzerine Niteliksel Bir İnceleme"**, s:15-29, içinde Keskin, F., Özdemir, B.P., (der.) (2009). **Halkla İlişkiler Üzerine; Disiplinlerarası Bir Alanın Yönelimi**, Dipnot Yay., Ankara.

Özden, Z., Saran, M., (2004). **"Turkey"**, s:441-456, içinde Ruler, B., VercicD., (eds.), (2004). **Public Relations and Communication Management in Europe: A Nation-by-Nation Introduction to Public Relations Theory and Practice,** Mouton de Gruyter, Berlin&New York.

Palea, A., (2012). **The Role of Professional Associations in Defining the Public Relations Profession: The Romanian Case**, Professional Communication and Translation Studies, 5(1-2)/2012, Politehnica University of Timisoara.

Peltekoğlu, F.B., (1998). **Halkla İlişkiler Nedir**, İstanbul, Beta Yayınları.

Pricopie, R., (2005). **Relatiile Publice: Evolutie şi Perspective**, Bucureşti, Ed. Tritonic.

Rogojinaru, A., (2008). **"Structures, Roles and Communication Strategies of Public Relations in Public Institutions in Romania (2006-2008)".** In: Revista Română de Comunicare şi Relaţii Publice, 14-2008, p:97-105.

Rogojinaru, A., (2009). **Challenges of Revived Democracies: The Rise of Public Relations in Romania.** In: Sriramesh, K. and Vercic, D. (eds.). The Global Public Relations Handbook: Theory, Research and Practice, Routledge, New York.

Ruler, B., VercicD., (eds.), (2004). **Public Relations and Communication Management in Europe: A Nation-by-Nation Introduction to Public Relations Theory and Practice,** Mouton de Gruyter, Berlin&New York.

Russell, M.P., (Spring 1999). **Toward the Ideal Professional Degree Program,** Public Relations Review, Vol:25.

Sriramesh, K., Vercic, D. (eds.), (2009). **The Global Public Relations Handbook: Theory, Research and Practice**, Routledge, New York.

Sriramesh, K., Vercic, D., (2001). **Globalizing Public Relations Research: A Conceptual Framework,** Journal of Communication Management, 6(2), s: 103-117.

Stan, L., (1999). **"Romanian Political Science Since 1989"**, European Journal of Political Research 35(4), s: 507–532.

Starck, K., (1999). **Groping Toward Ethics In Transitioning Press Systems: The Case of Romania.** Journal of Mass Media Ethics, N:14, p:28-41.

Şimşek, H., (2009). **"Eğitim Tarihi Araştırmalarında Yöntem Sorunu"**, Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, Vol:42, No:1, p:33-51.

Tanasescu, D., vd., (2010). **"Scientific Research in Public Relations Domain"**, s:334-338, WSEAS e-Library,

Tench, R., Deflagbe, D. (2008) **"Towards a Global Curriculum: A Summary of Literature Concerning Public Relations Education, Professionalism and Globalisation".** Report for the Global Alliance of Public Relations and Communication Management, Leeds Metropolitan University, UK.

Tiganescu, O., Vamesu, A., (2001). **"Romanian Civil Society: An Agenda for Progress",** CIVICUS Index on Civil Society Occasional Paper Series, vol:1, Issue:9.

Tokgöz, O., (2003). **"Türkiye'de İletişim Eğitimi: Elli Yıllık Bir Geçmişin Değerlendirilmesi"** Kültür ve İletişim Dergisi, No:6, (7-32).

Tokgöz, O., (2006). **"Türkiye'de İletişim Araştırmalarında İletişim Eğitiminin Rolü ve Önemi"**, Küresel İletişim Dergisi, Sayı 1, (1-12).

Turk, J. V., (2006). **"Public Relations Education for the 21st. Century, The Professional Bond"**, www.commpred.org, Erişim Tarihi: Mart 2015.

Vanc, A., (2008). **"Societal Culture a Determinant for Gender-Roles In Organizational Public Relations In Romania"**, *Paper presented at the annual meeting of the Association for Education in Journalism and Mass Communication, Marriott Downtown, Chicago,* Erişim: http://citation.allacademic.com/meta/p271894_index.html

Vural, B.A., Yurdakul, N.B., (2004). **"Halkla İlişkiler Eğitiminde Müfredat ve Uygulamalar: Türk Ve Amerikan Üniversitelerine Yönelik Kıyaslamalı Bir Çalışma",** International Symposium Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, İstanbul.

Wakefield, R.I., (1996). **Interdisciplinary Theoretical Foundation for International Public Relations**, in International Public Relations: A Comparative Analysis, Culbertson H., Chen, N., (eds.) Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum, p:17-30.

Yağmurlu, A., (2007). **"Bilgi Edinme Kanunu ve Halkla İlişkiler"**, Amme İdaresi Dergisi, 40(4): 63-80.

Yamanoğlu, M.A., (2009). **"Halkla İlişkiler Alanında Güncel Araştırma Eğilimleri",** Uluslararası Halkla İlişkiler Sempozyumu, Bildiri Kitabı Cilt-2, Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Yay., Lefkoşa.

Yamanoğlu, M.A., vd., (2013). **Türkiye'de Halkla İlişkiler Tarihi; Kurumsallaşma Yılları 1960-1980**, De Ki Yay., Ankara.

Yaylagül, L., (2013). **Kitle İletişim Kuramları, Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar,** Dipnot Yay., Ankara.

Yengin, H., (2004). **"Türkiye'de Halkla İlişkiler Öğrenimi ve Sorunları"**, International Symposium Communication in the Millennium: A Dialogue Between Turkish and American Scholars, İstanbul.

Zulean, M., (2001). **"Changing Civil-Military Relations in Eastern Europe: The Case of Romania"**, The Romanian Journal of Political Science (PolSci) Publiched by: Romanian Academic Society (SAR), Vol:1, No:1.

İnternet Kaynakları

Alexandru Ioan Cuza Üniversitesi - http://www.uaic.ro/en/

Ankara Üniversitesi - http://www.ankara.edu.tr/

Babeş Bolyai Üniversitesi - http://www.ubbcluj.ro/en/

Bükreş Üniversitesi - http://www.unibuc.ro/e/

Ege Üniversitesi - http://www.ege.edu.tr/

Gazi Üniversitesi - http://gazi.edu.tr/

İstanbul Üniversitesi - http://www.istanbul.edu.tr/

Lucian Blaga Üniversitesi - http://www.ulbsibiu.ro/en/

Marmara Üniversitesi - http://www.marmara.edu.tr/

Romanya Halkla İlişkiler Profesyonelleri Derneği (ARRP) - http://arrp.eu/

Timisoara West Üniversitesi - http://www.uvt.ro/en/

Ministry of Administration and Interior - http://www.mira.gov.ro

Ministry of Administration and Interior, Directorate for Information and Public Relations

- http://www.comunicare.mai.gov.ro

Ministry of Communication and Information Society - http://www.mcti.ro

Ministry of Education, Research, Youth and Sports - http://www.edu.ro

Türkiye Halkla İlişkiler Derneği - www.tuhid.org/

ÖZET

Disiplinlerarası bir alan olan halkla ilişkiler farklı bilim dallarından beslenerek kendi patikasını oluşturmaya çalışmaktadır. Bir tarafı ile keşfedilmemişliğini sürdüren alan hakkında çok sayıda tanımlama yapılmıştır ve yapılmaya devam edilmektedir. Halkla ilişkilerin yalnızca bir alan olarak değil aynı zamanda mesleki anlamda da kabul görmesinin ön koşulu, verilen eğitimin yaygınlaştırılmasıdır.

Romanya ve Türkiye üzerinden yapılan incelemeler doğrultusunda iki ülkede alana dair verilen eğitimin geçmişinin eski olmadığı görülmektedir. Söz konusu ülkelerde yaşanan toplumsal dönüşümler sayesinde vatandaşlar kendilerini özgür ifade edebilecekleri alanlar oluşturmaya başlamışlardır. Bireylerin, toplulukların kendilerini ifade edebilmelerinde onlara kılavuzluk edecek alan olan iletişim biliminin kolunu oluşturan halkla ilişkiler disiplini, yeniliğe ve gelişime açık disiplinlerden birisidir.

Halk ile iletişebilmenin yöntemlerini arayan siyasetçiler, şirketler, özel amaçlı gruplar bu alanda yetişmiş profesyonellere ihtiyaç duymaktadır. Profesyonellerin, piyasadan gelecek talepleri karşılayabilmeleri için belirli bir yeterlilik düzeyine ulaşmaları gerekmektedir. Bu gereksinim için kılavuzluk yapan halkla ilişkiler alanını tanıyabilmek ve analiz edebilmek, gelişimini sağlayabilmek adına öncelikle yapılması gereken şey, alanda verilen eğitimin derinlemesine incelenmesidir. Bunu yapabilmek için müfredatlardan - okulların sosyal imkânlarına kadar, hocalardan - öğrencilere kadar eğitim unsuru sayılan her bir elemanın incelenmesi gerekmektedir.

Böylelikle eksikler tespit edilebilecek ve daha iyi bir iletişim için gerekli daha iyi bir halkla ilişkiler eğitimi sağlanabilecektir.

Bu çalışmada, alanda eğitim alan öğrenciler ve alana katkıda bulunan hocalarla görüşmeler yapılarak daha iyi bir eğitim modeli sunmak amaçlanmış olup aynı zamanda iki ülke özelinde, ülkeler arası halkla ilişkiler eğitimi incelenerek aradaki kültürel benzerlik ve farklılıkların gözlemlenmesinin yanı sıra halkla ilişkiler eğitimi anlamındaki benzerlik ve farklılıkların da tespiti yoluna gidilmiştir. Bunu yaparken odak grup görüşmesi ile derinlemesine görüşme yöntemleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: (1) Uluslararası Halkla İlişkiler, (2) Halkla İlişkiler Eğitimi, (3) Romanya Halkla İlişkiler Eğitimi, (4) Türkiye Halkla İlişkiler Eğitimi.

ABSTRACT

As an interdisciplinary field, Public relations tries to pave its own way by exploiting other disciplines. Public Relation research area maintains the an uncharted still and there has not been any consensus over the meaning. In order to public relations is admitted not only a research area but also a profession, education in the discipline should be extended.

In the case of Romania and Turkey, public relations education is relatively new. Social transformations were experinced in civil society when form free speech is being provided. Public relations as the science of communication that inable people and communities to express themselves, is one of the disciplines which is open for improvement and innovation.

Public relations professionals provide the essential help and methods for politicans, companies, special purpose groups which are in great need to be able to communicate and connect with the public. Professionals are required to reach a certain proficiency level in order to meet future demands from the market. The first thing to be done in order to recognize, analyze and ensure the development of the are Public Relations that supply these requirements, is combing through the education system in this field. To do that, all elements -from the curriculum to social facilities of the school-, -from the professors to the students- must be examined. Thus, deficiencies can be identified and the better public relations training will be provided to supply better communication experts.

In this study, through interviews with students and professors who have contributed to the field, intended to provide a better model of education in these two countries. And also it is aimed to observe intervening cultural similarities and differences between two countries by examinig their public relations educations. In the same time, were encouraged to determine the significance of the similarities and differences in Public Relations education. In this study, indepth interviews and focus group methods were used.

Key Words: (1) International Public Relations, (2) Public Relations Education, (3) Romanian Public Relations Education, (4) Turkish Public Relations Education.

EKLER

EK1:

Öğretim elemanlarına yöneltilen Türkçe sorular:

1. Eğitim geçmişinizden kısaca bahseder misiniz?
2. Türkiye'deki Halkla ilişkiler (Hİ) geçmişinden bahsedersek, kökeninin ne zamana dayandığını düşünüyorsunuz?
3. Öğrencilerin okulunuzda eğitim görebilmesi için gereklilik ve yeterlilik koşulları nelerdir?
4. Lisansüstü eğitim veriyor musunuz?
5. Bir öğrenci başarı ile mezun olduğu takdirde hangi alanda başarılı olacağını düşünüyorsunuz?
6. Derslerin dağılımı hakkında konuşursak, teorik ve uygulamalı derslerinizin ders programında dağılımı nasıldır?
7. Derslerinizi oluştururken hangi kaynakları kullanıyorsunuz?
8. Seminer dersiniz var mı? Bu derslerde ne yapıyorsunuz?
9. Öğrencilerinize hangi yazarları tavsiye ediyorsunuz?
10. Fakültenizde öğrenim süresi kaç sene?
11. Öğrencilerin mezun olana kadar kaç krediyi tamamlamaları gerekiyor?
12. Derse katılım zorunluluğu var mı? Var ise işe yarıyor mu?
13. Staj zorunluluğu var mı?

14. Ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapıyorsunuz? Öğrencinin başarısını neye göre değerlendiriyorsunuz?

15. Öğrencilerinizi gelecekteki mesleklerine hazırlarken onlara ne gibi olanaklar sunuyorsunuz? Okulunuzun olanakları nelerdir?

16. Derslerinize uzman kişileri konuk olarak davet ediyor musunuz?

17. Fakültenizin bir akademik dergisi var mı?

18. Diğer üniversiteler ve fakülteler ile sizin üniversiteniz ve fakültenizi kıyaslarsak ne söylemek istersiniz?

19. Valahi Üniversitesi'nden bazı akademisyenler, *Halkla İlişkiler Alanında Bilimsel Araştırmalar* başlıklı bir makale yazmışlar ve bu makalede şöyle demişlerdir, *Halkla ilişkiler araştırmcıları başlarda iletişim ve diğer sosyal bilimler gibi disiplinlerden çeşitli gereçler ödünç almışlardır. Ancak bugün kendi teorik yapılarını geliştirebilmişlerdir.* Sizin bu konu hakkındaki düşünceleriniz nelerdir, sizce de halkla ilişkiler araştırmacıları kendi teorik yapılarını geliştirebilmişler midir?

20. Etik kodlar hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Türkiye hangi kaynaktan besleniyor?

21. Etik kod ihlalleri ve sektörel problemler hakkındaki görüşleriniz nelerdir?

22. Etik kodların, etik ihlallerin, etiğin öneminin anlatıldığı dersleriniz var mı?

23. Alanın akademisyenlere sağladığı avantajlar ile dezavantajları nelerdir?

24. Gelecekten beklentileriniz nelerdir?

25. Hİ eğitim sistemi ile ilgili sistemsel bir problem olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise bu sorunlar nelerdir ve nasıl çözülebilirler?

26. Daha iyi bir Hİ eğitimi için önerileriniz nelerdir?

Öğretim elemanlarına yöneltilen İngilizce sorular:

1. Could you tell us about yourself and your education background, briefly?
2. As we know, public relations is a relatively new research field in Romania. What is the origins of this research in Romania?
3. What are the qualifications and admission requirements in your faculty? And what about scores and payments?
4. Do you have any master program in your faculty in this field?
5. If someone graduated succesfully, how do you define in which field will they be succesfull?
6. When we talk about the courses, how many courses include practical and how many of them include practical content?
7. When you prepare your courses which sources do you use?
8. Do you have seminar courses? What do you do during these lessons?
9. Which authors do you advice your students?
10. In how many years students could be graduated from your faculty? What did change in education system after Bologna?
11. How many credits should they take during these years?
12. Attending class is compulsory? If yes, is it working?
13. Making internship is an obligation?
14. How do you do your exams?
15. How do you prepare your students for their future jobs? Does your faculty has any opportunities for them and could they work there?

16. Do you invite any specialist as a visitor to your courses?

17. Does your faculty has any journals?

18. What are the differences between your faculty and university and other faculties and universities?

19. Some of proffesors from Valahi University wrote an article which named *Scientific Research in Public Relations Domain*. They wrote, *At first public relations researchers borrows many tools from other disciplines such as communication and other social science. However today they've developed their own theoritical body of research.* What is your opinion about that, could have public relations researchers developed their own theoritical body of research?

20. What is your opinion about ethic codes? Which sources does Romania use?

21. What do you think about ethic codes' violation and sektoral problems? Do they work?

22. Do you have any courses about ethic?

23. What are the advantages and disadvantages of public relations field for professors?

24. What do you expect about the future?

25. Do you think, public relations education system has any problem? If yes, What are they and how could they be solved?

26. What is your advice for better education in public relations field?

Ek2:

Öğrencilere yöneltilen Türkçe sorular:

1. Neden bu üniversiteyi tercih ettiniz? Neden bu bölümü seçtiniz?
2. Üniversiteyi bitirdikten sonra planlarınız neler?
3. (Master öğrencileri için) Neden lisansüstü eğitim yapmak istediniz?
4. Derslere baktığımızda ağırlıklı olarak uygulamalı mı yoksa teorik dersler almayı mı tercih ediyorsunuz?
5. Alanda eğitim problemi olarak ne görüyorsunuz? Daha iyi bir halkla ilişkiler eğitimi için önerileriniz nelerdir?
6. Etik sizin için ne anlam ifade ediyor? Etik ihlaller deyince ne düşünüyorsunuz? Etik hakkında ders aldınız mı?
7. Sektörel anlamda problem olduğunu düşünüyor musunuz, cevabınız evet ise bu problemler nelerdir?
8. Okulun yarattığı fırsatlardan faydalanıyor musunuz?
9. Gelecekten beklentileriniz neler?
10. Alanın öğrencilere sağladığı avantajlar ile dezavantajları nelerdir?
11. Staj hakkındaki düşünceleriniz nelerdir? Zorunlu olmalı mı?
12. Öğretim elemanlarının derslerdeki yeterlilikleri hakkında ne düşünüyorsunuz? Performanslarını nasıl değerlendirirsiniz?

Öğrencilere yöneltilen İngilizce sorular:

1. Why did you choose this field and this univesity?
2. What are your plans about your future?
3. Why did you decide to study master?
4. How many of your courses practical, how many of them theoritical? Which one do you prefer to take most?
5. What do you think about public relations education system, does it any problem? How could be given the better education?
6. Do you know anything about ethical issues? Do you have any courses which include this topic?
7. What are the problems in public relations sector?
8. Do you have any information about your faculty's opportunities? Do you take advantage of them?
9. What is your expectation for the future?
10. What are the advantages and disadvantages in this field for students?
11. Internship is an obligation or not?
12. Are your professors sufficient during their courses? How could you define if they are enough or not?